Izaak Busch Keiser,

Groningani,

PHILOSOPHIÆ THEORET. ET LITT. HUM. CANDIDATI

RESPONSIO

AD QUÆSTIONEM

A FACULTATE PHILOSOPHIÆ THEORETICÆ

ET LITERARUM HUMANIORUM IN ACADEMIA LEODIENSI PROPOSITAM;

HUJUS ARGUMENTI:

Instituatur comparatio placitorum Platonis et Aristotelis de ratione et principiis artis poeticæ.

QUÆ PRÆMIO ORNATA EST.

Χαλεπὰ τὰ καλὰ ἐστιν ὅπῃ ἔχει μαθεῖν·

Cratylus.

PRÆFATIO.

In perscrutanda remotissima antiquitate, nihil profecto est tum utilius, tum suavius, quam expositio placitorum, quæ princeps quisque philosophus orbis antiqui fovet. Quod ne levi quidem probatione indigere censeo. Ea enim est singularis ætatis nostræ felicitas, ut unicuique innotuerint principes, quibus singuli philosophi sese addixerunt, familiæ, adeo ut haud raro recentiores ab antiquis mutuati fuerint, et sua fecerint, quæ hi copiose disputaverant. — Inter illos vero sapientes, qui longo ab hinc temporis intervallo floruerunt, primum facile locum occupant *Plato* et *Aristoteles* (1).

Plato, « quo, teste *Cicerone*, nemo fuit in scribendo præstantior, intelligendi non solum, sed etiam dicendi gravissimus auctor et magister » (2). *Aristotele* vero quis vel nervosior, (3) vel doctior, quis acutior, quis in rebus vel inveniendis, vel judicandis acrior? (4) Horum igitur philosophorum placita tum, propter rerum gravitatem, dignissima sunt quæ exponantur, tum, propter utriusque divinam dicendi copiam et ubertatem, jucundissima.

Quæ cum ita sint, haud immerito ab *illustrissima facultate philosophiæ theoreticæ et literarum humaniorum in academia Leodiensi*, ad certamen literarium propositam fuisse censeo quæstionem: « Instituatur *comparatio pla-*

(1) *Cicero* de republ. II. cap. II.
(2) Idem. Orator cap. 3.
(3) Idem. Brutus. — 31.
(4) Idem. Orator, — 51.

» *citorum Platonis et Aristotelis de ratione et principiis artis poeticæ* », quippe quæ multis diversisque dotibus sese commendans, mirum in modum Platonis et Aristotelis studium in juvenum animis excitabit. Etenim simulac hæcce quæstio mihi innotuit, decrevi virium mearum periculum facere, commentatione de hoc argumento conscribenda; quippe tali ferebar divini Platonis amore, ut nemo magis. Accedebat alterum animi momentum, nimirum spes fore ut mea qualiacunque conamina Clarissimis judicibus non prorsus displicerent; namque illud quidem verissimum est, quod dixit *Cicero*. « Honos alit » artes, omnesque incenduntur ad studia gloria, jacentque ea semper quæ » apud quemque contemnuntur. »

Non equidem diffiteor difficultates, quibus argumentum est impeditum ab elaboranda quæstione me sæpissime abhorruisse; sed quæstionis elegantia et gravitas, nec non cogitatio magnæ utilitatis quam inde percipere possem, identidem animum labantem erexit, sublevavit ac sustinuit. — Propter diversam qua venit vox *ratio* significationem, diu dubius hæsi in sensu, quo in proposita quæstione, sit accipienda. Videtur autem (ni fallor) *ratio*, hic loci, esse idem ac si quæreretur de poeseos *essentia*, aut de eo, quod proprie *poeseos fons*, sit habendum. Quamquam quæstio nihil nisi comparationem requirit, sæpe tamen brevem huic adjunxi explicationem, hic illic etiam dijudicationem.

Quod ad scripta *de Platone* et *Aristotele* attinet, quæ plurima sunt: hæc parcius consulere jussit metus, ne eorum lectio præjudicati quid mihi adferret; quare, nullo fere adhibito scriptore ad argumentum tractandum accessi. Ex optimis autem, quæ mihi videbantur, auctoribus exempla collegi quæ sententiis meis pondus auctoritatemque (juvenile enim opus hac indigere mihi est persuasum) addere possint.

Tandem absolvi quod mihi proposueram opus, cujus fructus vestro jam judicio VV. Cl. trado. Credo equidem *et* peritiores, *et* magis exercitatos mecum in arenam esse descensuros, sed cum laudis, diligentiæque præmium *sperare* non possim, *optare* certe licet, eoque magis, quod confido, vestram benevolentiam meæ juvenili imperitiæ humaniter veniam esse daturam.

CAPUT PRIMUM,

GENERALIA QUÆDAM DE *PLATONE* ET *ARISTOTELE*, EORUMQUE SCRIPTIS EXHIBENS.

SECTIO I.

De Platone.

§. 1.

Nonnulla quæ e Platonis vita hic in censum veniunt.

Inter ea, quæ *Platonis* juventutem ornaverunt, ardor ejus ad poesin tractandam principem occupat locum. Etsi enim, cum in aliis disciplinis tum in pingendi arte et musica versatus erat, poesin tamen juvenili ætate præ ceteris colebat. Celeberrimorum præceptorum institutione usus, virium periculum fecit in carmine heroico: sed animadvertens, conamina sua non bene cessisse, nimiumque ab Homericis poematibus distare, igne ea delevit; summum ejus gloriæ studium in secundis stare noluit: simul vero sensit, se *Homero* antecellere non posse. Specimina lyricæ pœseos non felicius evenerunt, ipsi saltem displicuerunt. Tandem se applicuit ad dramaticam poeseos partem et *tetralogiam* composuit, cum aliis poetis de præmio certaturus. Paulo tamen ante Bacchanalia, quando hæc *tetralogia* primum in scenam produceretur, *Socrati* innotuit, qui, majores in illo facultates apprehendens, ejus gloriæ cupiditatem melius direxit. Ab eo

inde tempore, nulla amplius composuit poëmata, et quæ aderant carmina combussit, dicens:

Ἥφαιστε πρόμολ' ὧδε, Πλάτων νύ τι σεῖο χατίζει.

Supersunt decem *epigrammata* apud *Diogenem Laertium*, quæ probant, eum ingenio poëtico non omnino destitutum fuisse. Quod si a poëtæ nomine destiterit, lectionem tamen poetarum, imprimis *Homeri*, *Aristophanis*, et *Sophronis* maxime curabat, et ex iis, pro parte, œconomiam dramaticam dialogorum didicit.

Post Socratis mortem, a cujus latere per octo annos vix discesserat, Megaram se contulit, ubi ab *Euclide* dialecticam edoctus est. Deinde, ad Pythagoreorum placita accuratius cognoscenda, in *Italiam* est profectus, ibique *Archyta Tarentino*, *Timæo Locro* aliisque ejus familiæ philosophis usus est familiariter; atque ab his multa in suam philosophiam transtulit. *Ægyptum* quoque adiit et a *Sechnuphide Hieropolitano* Ægyptiorum sapientia imbutus est. Ter venit in Siciliam; bis a *Dionysio* tyranno arcessitus, cum *Dion* ejus audiendi cupiditate flagraret: sed quod liberius de tyrannis et tyrannide sententiam diceret, in *Dionysii* incurrit odium, qui eum crudeliter violatum venumdari jussit. Tertio tamen, *Dionis* precibus adductus, eodem rediit. Tamdem *Athenis* sedem fixit, ibique in Academia philosophiam docere instituit. Tanta autem hujus scholæ celebritas fuit, ut ex omnibus regionibus ad eum confluerent discipuli, inter quos oratores fuere *Isocrates* et *Demosthenes* (1).

§ 2.

De scriptis Platonis.

Propositum quæstionis vetare videtur omnium *Platonis* operum, quod ad authentiam et argumentum pertinet, recensionem; qua igitur relicta nonnulla monere liceat de perversa interpretandi ratione, qua plerique antiqui scriptores, commentatores et interpretes usi sunt. Quam omnes fere recentiores, imitati, falsam sine dubio opinionem severunt, Platonem poesin odio habuisse, acerrimumque fuisse poëtarum inimicum. Si ullus enim, tum certe *Plato* pro

(1) Scriptores, qui de his omnibus testantur, præcipui sunt *Diog. Laert.* III, 4, 5: *Olympiod.* pag. 384, 385: *Ælianus* II, 3, 30 cet. *Apulejus*, pag. 366 seqq.

vario argumento, vario usus est stylo et argumentandi genere. Minime hoc respexerunt isti, verum omnia ejus scripta ex eodem dijudicaverunt principio, unde verba forsitan, non vero sensum ceperunt. (1) Ingenium autem ejus poeticum et frequentissima lectio poëtarum, ubique elucet (2), et injuste omnino is de *Platone* judicabit, qui ex peculiaribus ejus effatis, alicujus libri sensum et propositum effici posse crediderit; sed, in singularum sententiarum dijudicatione, quam accuratissime spectandum est, quid sibi voluerit *Plato*, et quare sic, non vero aliter enuntiaverit.

Ne tamen plura posuisse videar, quam probari possint, paucis attingam verbis illos libros, quibus maxime usus sum: pauca dico, plura enim invenies in singulorum locum expositione capite II et III.

Qui *Phædri* librum eadem ratione explicare vult, qua *Protagoram* dijudicaverit, is necessario sententiam de poetis (245 A) hisce adversam et inimicam pronuntiabit. Primo enim obtutu sententiam videtur referre, insaniam (μανίαν) sublimiorem et præstantiorem esse bono ingenio et studio: qui vero accuratius rem aggressus fuerit, vim vocis μανία ceperit, et integrum *Phædrum* poetico ac dithyrambico modo esse compositum intellexerit, is facile videbit, huncce locum nihil in poetarum detrimentum, sed magnam potius eorum laudem continere; uti suo loco probare conabor.

De *Gorgia* eadem fere sunt dicenda. Hic enim liber a *Platone* est compositus, ut indignationem contra sophistarum artes et adulationes omnibus notam faceret; in nonnullis locis valde est animatus et non semel moderationis fines egressus, unde injustus fere interdum videri potest. Nisi hæc sedulo exquirantur, nullum æquum de accusatione poetarum judicium ferri potest.

(1) Conf. *Schleirmacherus* in præfat. inter alia: Denn auch das ist beim Plato zumal, für ein gänzliches Misverstehen zu rechnen, wenn etwas nur halb verstanden wird, weil wo die Verbindung der Theile untereinander, und ihr Verhältniss zum Ganzen verfehlt wird, auch jede richtige Einsicht in das einzelne, und jedes gründliche Verstehen unmöglich wird.

(2) « Itaque video, visum esse nonnullis, Platonis et Democriti locutionem, etsi absit a » versu, tamen, quod incitatius feratur, et clarissimis verborum luminibus utatur, potius » poema putandum, quam comicorum poetarum; apud quos, nisi quod versiculi sunt, nihil » est aliud quotidiani dissimile sermonis: » Cicero, *Orator* cap. 20. Conf. *Dion. Halicarn.* lib. περὶ συνθέσεως ὀνομάτων et *Hermogenes, de form. orat.* lib. II.

Diutius dubius hæsi, quid de *Apologia* statuendum esset. Ab una parte erat addubitata libri authentia, ab altera ipsius loci difficultas. Gravis enim accusatio poetis illata videtur; minus vero gravis apparebit, si reputemus, non solum sic locutum esse *Socratem* de poetis, verum de omnibus opificibus et artificibus, ita ut dilucide appareat consilium judices ludendi.

De *Jone*, de libris *de republica* et *de legibus*, jam non attinet monere, quia dicta satis probare mihi videntur Platonis libros secundum unum principium tanquam fundamentum positum dijudicari non posse.

§ 3.

De nonnullis accusationibus, a veteribus scriptoribus in Platonem conjectis.

Multi fuere antiqui scriptores, qui *Platonem* ex æmulatione, invidia aliisque causis, adversus poetas scripsisse et locutum esse declararent, quos recentiores sedulo imitati sunt.

Sic *Dionysius Halicarnassensis*, *Athenæus*, auctor *allegoriarum Homericarum*, quæ sub *Heraclidis Pontici* nomine feruntur, et alii criminantur eum, per invidiam *Homerum* ceterosque celeberrimos poetas republica exclusisse (1).

Platonem poetas minime e republica arcuisse, sed illos modo, qui reipublicæ nocere possent, postea demonstrabitur. Quod vero ad invidiam; fuerit sane quædam hac in re ejus ζηλοτυπία, non tamen illiberalis erat; sed potius sollicitudo illa laudabilis, ne mores corrumperentur, aut philosophiæ obessent auctoritate sua poetæ. Nam, quamvis singularis esset, quam poetis præberet, voluptas, longe illustrius tamen ac venerabilius esse virtutis ac sapientiæ decus statuebat (2). Præterea non tam ea opinor, qua suam ipsius gloriam in poetarum clarissimorum gloria obscuranda quæreret, quam nobilis æmulatio quædam, qua philosophiæ ipsi præ poesi, unice hactenus cultæ, honorem suam vindicaret. Jam reprehendi illud minime potest. Si studio imitandi scriptis

(1) Conf. Dionys. Halicarn. *Ep. de Platone*, p. 756. VI ed. Reisk. Athen. Deipn. XI, p. 505 B, 506 A; *Allegor. Hom.* p. 10.

(2) Elegantissime hac de re locutus est *Pol.* X, 607. C-F 605 A B.

suis undique eam suavitatem easque veneres addere studuit, quæ jucunditati atque illecebris, quibus poetæ auditorum animos tamdiu tenuerant, pares essent, immo illis, quoad fieri posset, superiores; et si, vel hanc ob causam, ut mihi quidem videtur, tantopere elaboravit in oratione sua pectenda et pulchris similitudinibus, imaginibus, metaphoris, allegoriis aliisque ejusdem generis ornamentis distinguenda (1), videant illius accusatores ne non satis reputaverint singularem illam, qua *Plato* utebatur, conditionem, quamque recte habuerit ætatis suæ rationem. Uti jam antea monui, floridum illud dicendi genus oriebatur inprimis e peculiari *Platonis* ingenio, a *Xenophontei* sermonis simplicitate nonnihil alieno, et nativo maxime, quo abripi se nonnunquam passus est, phantasiæ ardore. Iniqua censura denique haud plane negligi debet, in librorum philosophicorum argumentis, quæ partim nova et abstrusa erant, tractandis, consentaneum fuisse eo orationis temperamento uti, quo lectores invitarentur atque allicerentur, et, quo caveri posset, ne solidiorem doctrinam φιλόκαλοι fastidirent, tum præ sophistis audiendis, qui suam doctrinam verbis melle dulcioribus involverent, exquisitisque orationis lenociniis et luminibus exornarent, tum præ poetis auscultandis, qui omnibus dictionis, metri, rhythmi illecebris auditores suavissime demulcere, omnique phantasiæ ardore incendere solerent; quod quidem hanc *Platonis* cum poetis et cum *Homero* inprimis æmulationem attinet. Jam *Longinus* non male dixisse videtur: καὶ οὐδ' ἂν ἐγκαταμίξαι μοὶ δοκεῖ τηλικαῦτα τινα τοῖς τῆς φιλοσοφίας δόγμασι καὶ εἰς ποιητικὰς ὕλας πολλαχοῦ συνεμβῆναι καὶ φράσεις, εἰ μὴ περὶ πρωτείων νὴ Δία παντὶ θυμῷ πρὸς Ὅμηρον, ὡς ἀνταγωνιστὴς νέος πρὸς ἤδη τεθαυμασμένον ἴσως μὲν φιλονεικότερον, καὶ οἱονεὶ δια δορατιζόμενος, οὐκ ἀνωφελῶς δ' ὅμως, διηριστεύετο — — — ἀγαθὴ (γαρ κατὰ τὸν Ἡσιοδον) ἔρις ἥδε βροτοῖσι (2).

Denique, uti §. I. monuimus, *Plato*, quum ad philosophiam, *Socrate* duce, se conferret, poetices, cui adolescens litasset, sacra deseruit, sive quia ad poesin ommino non satis aptum se censeret, magnosque illos poetarum heroes se æquaturum desperaret, sive quia doctrinæ nobilioris studio animum plane occupatum sentiret. In amantibus autem non raro usu venit, ut in cujus

(1) Qui Platonis dicendi genus passim magnificum, concitatum, figuratum, multis orationis luminibus distinctum, paullo acerbius reprehenderunt, unum de his nominasse sufficit Dionys. Halicarnass. in Epist. ad Pompeum.

(2) *Longinus* περὶ Ὕψ. sect. XIII, p. 57 ed. Toup.

puellæ amorem se insinuare frustra laboraverint, de ea male post loquantur: aut in apostatis, ut cujus rei olim unico studio tenerentur, ejusdem repudiatæ nimio odio ferantur, quid? Si tale quid nostro evenerit, ut quam adolescens unice coluerat poesin, maturiori ætate immerito contemserit? Huic animi nimis ab arte poetica alieni causæ *Platoni* propriæ, alia quædam generalior accessisse videtur.

Etenim, quibus est, præter insignem phantasiæ vim et acrem pulchri sensum, mentis acumen ac sagacitas, hujusmodi viris elegantioribus, etsi non semper, plerumque tamen accidit ætate provectis, ut poeseos amor, ardentissimus ante, aliquantum defervescat et voluptatis e carminibus legendis hauriri solitæ sensus, olim acerrimus, paulatim hebescat: quum, quo magis veras et distinctas notiones consequantur, eo minus plerumque poetarum imaginibus, fictionibus, delectentur.

Utcumque vero hæc se habeant omnia, cave tamen credas, poesin *Platoni* rem nullius pretii visam esse.

Recte adhibitæ utilitatem haud ab eo negari, patet vel ex lyricorum carminum ad *Deum*, virtutem virosque illustres laudandos commendatione. Summam autem poeseos suavitatem tum eo, quem in scriptis suis fecit poetarum usu tacite agnovit, tum disertis verbis ostendit, quam parum ipse sit poeseos inimicus, quam vehementer maximam carminum Homericorum (1) præsertim jucunditatem persentiat, quamque lubenter auditurus sit idoneam ejus apologiam: lucrum enim fore, si non suavis modo appareat poesis μιμητικὴ, sed etiam reipublicæ utilis, statuit: quam ægre denique ab ejus, deliciarum suarum amore, si eum amorem reipublicæ utilem esse probari neutiquam possit, divellatur, pulcre testatus est eo ipso loco, ubi poesin μιμητικὴν e civitate sua proscripsit (2).

(1) Polit. X. 607 C. — Ὡς ξύνισμεν γε ἡμῖν αὐτοῖς κηλουμένοις ὑπ αὐτῆς. ἀλλά γαρ τό δοκοῦν ἀληθὲς ὀυχ ὅσιον προδιδόναι. ἦ γάρ, ὦ φίλε, οὐ κηλῆ ὑπ' αὐτῆς καὶ σύ, καὶ μάλιςα, ὅταν δὶ Ὁμήρου θεωρῆς αὐτήν κ. τ. λ.

(2) Polit. X. 607 C — 608 B, quem locum præclarum adscriberem, nisi longiusculus esset. Desinit autem in hæc gravissima verba: Μέγας γάρ, ἔφην, ὁ ἀγών, ὦ φίλε Γλαύκων, μέγας, οὐχ ὅσος δοκεῖ, τό χρηστὸν ἢ κακὸν γενεσθαι. ὥςε οὔτε τιμῇ ἐπαρθέντα, οὔτε χρήμασιν, οὔτε ἀρχῇ οὐδεμιᾷ, ὀυδε γε ποιητικῇ, ἄξιον ἀμελῆσαι δικαιοσύνης τε καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς.

Duplex autem in *Platonis* scriptis poetarum usus, isque elegantissimus: alter, quem *directum* dicere possis, ubi poetarum loca orationi immiscentur, quo amœnior, dulcior, venustior fiat, ut v. c. primo politiæ in *Cephali* sermone pulcher ille locus Pindaricus; alter, quem *indirectum* dicas, ubi satis ad illustria peotarum loca allusionibus lectorum sagacitas exercetur, animus delectatur.

Præterea notissimum, *Platonem* studiose poetas lectitavisse, eorumque spiritu afflatum non raro imitatione quadam, quamvis ingeniosissima et liberrima, expressisse *Homerum* imprimis; quod recte jam vidit *Longinus* (1).

Tandem quomodo poeseos utilitas, venustas, suavitas fugere potuisset eum virum, cujus ingenium quum fabricaretur natura, multum ac diu dubitasse videatur, utrum poetam an philosophum fingeret; et quum dubitationis finem non reperiret, experiri maluisse, quid existeret, si quæ conjungi vix posse viderentur, copularet, quam ab incepto suo proposito prorsus desistere (2).

Sic jam pro tempore accusationes, *Platoni* illatas, satis refellisse credo melioremque in lucem illum collocavisse; postea vero plura de his sum dicturus.

SECTIO II.

De aristotele.

---

§ 4.

Quædam ex ejus vita.

Aristoteles natus est *Stagiris*, *Thraciæ* urbe *Macedoniæ* vicina: artes, quibus erudiuntur ingenui, juvenis didicit, quod vel ex ejus scriptis, quæ partim

(1) Περι Ὑψ XIII, p. 56 Toup. Μόνος Ἡρόδοτος Ὁμηρικώτατος ἐγένετο; Στησίχορος ἔτι πρότερον, ὅτε Ἀρχίλοχος, πάντων δε τούτων μάλιϛα ὁ Πλάτων, ἀπο τοῦ Ὁμηρικοῦ ἐκείνου νάματος εἰς αὑτον μυρίας ὅσας παρατροπὰς ἀποχετευσάμενος κ. τ. λ. Imitationes Homericæ vestigia apud Platonem demonstrare studuit *Geddesius*. (*Essay on the composition and the manner of writing of the ancients, particularly Plato*. sed. X-XIV), qui, quæ attulit exempla, etsi minime omnia Homeri imitationem arguant, saltem assidue lectitatum a Platone Homerum significant. Conf. *Morgenstern* de Platonis republica.

(2) Sunt fere G. E. *Schultzii* verba, in Dissert. *de summo sec. Platonem philosophiæ fine* p. 4.

ad rem poeticam, partim ad poetas ipsos pertinent, intelligi licet, uti etiam ex quæstionibus Homericis et variis ejusdem de arte rhetorica libris.

Decimo septimo ætatis anno *Athenas* venit, ubi per tres annos *Socratis* fuit discipulus. Deinde *Platonis* disciplinæ se tradidit, quem per viginti annos audivit, ab eoque ob ingenii acumen tanti est habitus, ut *mentem scholæ* illum appellaret. *Platone* mortuo, quum *Speusippus* Academiam obtineret, *Athenis* relictis, *Atarnas*, *Mysiæ* urbem, se contulit ad *Hermiam*, tyrannum, veterem amicum, quo postea, regis *Artaxerxis* jussu, capite truncato, *Mytylenas* profugit. Inde a *Philippo*, Macedoniæ rege, evocatus ad *Alexandri* filii ingenium moresque formandos, tam præclare hoc munere functus est, ut summis ab utroque honoribus afficeretur. *Alexandrum* vero, expeditionem in Asiam suscipientem sequi noluit, unde regis gratia videtur cecidisse. Itaque *Athenas* rursus commigravit; cumque *Xenocrates* in academia doceret, ipse in *Lyceo*, Gymnasio suburbano, scholam aperuit, ingenti discipulorum corona frequentatam, quibus rhetoricam, dialecticam, physica et methaphysica tradidit. Quum vero hoc successu, novisque placitis magnam sibi invidiam pararet sensissetque inimicos suos id agere, ut impietatis eum accusarent, *Socratis* sortem timens, fuga saluti consuluit et clam *Chalcidem* in *Euboea* concessit, ubi sequenti anno, ætatis LXIII, diem obiit supremum.

Uti *Plato*, sic etiam *Aristoteles* egregia poeticæ facultatis dedit documenta. Ex ejus carminibus supersunt apud *Diogenem Laertium* epigramma in *Hermiæ statuam*, ad *Democritum* carmina, elegia; quod vero eminet *Scolion in Hermiam*, Atarnensium principem, carmen a pluribus *Pindaro* dignum judicatum (1).

§ 5.

De Scriptis Aristotelicis.

Varia eorum fuere fata: ipse enim scripta sua non publici juris fecit, sed testamento legavit *Theophrasto*, discipulo suo; is vero *Neleo* Scepsio, *Neleus*

(1) Conf. de *Aristot.* vita *Diog. Laert.*, *Ammonius* et *Dionys. Halicarnass.*

partem librorum vendidit *Ptolemaeo Philadelpho*, bibliothecam Alexandrinam paranti, qua igne consumta, perierunt.

Reliqui ab heredibus *Nelei* in subterranea specu absconditi, vermibus et squalore misere sunt corrupti, atque post CXXX annos inde extracti, venditi sunt *Apelliconi Teio*, qui illos describi curavit, lacunasque ex ingenio supplevit. *Apelliconis* bibliotheca post ejus mortem, *Sullæ* jussu, Romam delata, *Tyrannio*, Grammaticus, *Aristotelis* opera edidit, sed librariorum vel incuria vel stupore vehementer depravata.

Hæc de *Aristotelis* scriptis in universum. Pauca jam addam de ejus *Poetica*. Liber hic ad illos est referendus; qui dicebantur ἐξωτερικοὶ καὶ ἐγκύκλιοι καὶ τοπικοὶ, qui scilicet de rebus agunt communibus et facilioribus, nec adeo exquisita, exactave methodo conscripti sunt, ita ut hominum cœtibus ac multitudini sint accommodati, resque popularibus argumentis, ut exemplis, similitudinibus et figuris exponant.

Nullus e græca antiquitate liber doctissimis, acutissimis et elegantissimis viris adeo ansam dedit accuratæ disquisitionis, quam poetica *Aristotelis*. Copia editionum, commentariorum et versionum non solum, verum etiam disquisitionum de singulis præceptis et monitis, quæ poetis et artificibus dedit, innumerabilis facta est, et historia interpretum oppugnatorumque *Aristotelis* ad nostra usque tempora eximiam partem theoriæ bonarum artium, et scientiarum occupat.

Poetica ultimus fuisse videtur liber, quem in parte æsthetica conscripsit *Aristoteles*. Cætera enim ejus scripta, quæ huc pertinent, quantum e titulis, paucis fragmentis et traditionibus judicare licet, sive historici erant argumenti sive peculiares poeseos species spectabant, non vero theoriam poeseos amplectebantur. Liber περὶ ποιητῶν circa characterem antiquorum poetarum eorumque operum versabatur.

Probabile est Διδασκαλίας, Νίκας, Διονυσίακας et librum περὶ τραγῳδιῶν nihil complexum esse, nisi investigationem illorum dramaticorum operum, quæ majori aut minori favore *Athenis* in scenam prodita erant et quorum applausus sive derisio, philosophum præcepta sua conjecturare sinebant.

In universum assumere non licet, *Aristotelem* prius præcepta poetico ingenio dedisse, quibus norma critica quasi uteretur, ad opera poetica dijudicanda.

Multo magis omnia ab illo tradita præcepta signum præ se ferunt abstractionis ex antecedenti studio horum ipsorum operum, atque sic per se sequitur illos libros, qui talia indicant studia, priores fuisse.

Librum de poetica non integrum ad nos venisse, quisque facile videbit, qui nonnullos modo versus legerit. Dicit enim auctor in initio statim; se dicturum de poesi in universum et de ejus speciebus (περὶ ποιητικῆς αὐτῆς τε καὶ τῶν εἰδῶν αὐτῆς). Species poeseos enumerat poesin *Epicam*, *Dramaticam* et *Lyricam*. Præterea addit, se postea fusius acturum de *Comœdia*. Quum vero in poetica, uti nunc se habet, neque de *Comœdia*, neque de *Lyrica* poesi mentio fiat, patet, multa periisse, quæ antea ad *Aristotelis* poeticam pertinebant.

Imo tractatio de Tragædia et Epopœa ita comparata est, ut collectioni annotationum miscellanearum magis similis sit, quam explicationi regulari et scientificæ. In Rhetoricis III, 18, provocat, in ridiculi explicatione, ad libros de poetica: hujus explicationis nihil etiamnum invenitur, quam doctrinæ περὶ καθάρσεως τῶν παθημάτων, quam tamen in Pol. VIII, 7, in libris de poetica etiam tradidisse affirmat.

Quot libris absolutum fuerit hoc opus, dijudicatu perdifficile est. Ipsius auctoris enuntiatio ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς — ἐν τοῖς περὶ ποιήσεως (Rhet. III, 2-25) indefinita est. Biographiæ *Homeri* auctor, qui vulgo *Plutarchus* habetur, unum modo librum poeticæ citat, ἐν τῷ περὶ ποιητικῆς; verum hujus auctoritas nihil probat.

Diogenes Laertius indicat semel Aristotelis πραγματείας τέχνης ποιητικῆς, α', β', et ποιητικά (V, 24-26); alio loco memorat tertium librum, ἐν τρίτῳ περὶ ποιητικῆς. Nonnulli critici, inter alios *Nunnetius* (*ad vit. Arist.* p. 68), *Vossius* de *hist. Gr.* IV, 9.) et *Castelvetro*, ultimi loci lectionem sic emendare voluerunt, ἐν τρίτῳ περὶ ποιητῶν, sed non video, quare hicce *Diogenis* locus mutari debeat, quia revera res ipsa eadem manet: secundum primum ejus locum enim, *Aristotelis* poetica duobus constabat libris, quum nobis unus modo supersit. Criticorum istorum consilium certe fuerit, contextum *Diogenis* cum hodierna poetica conjungendi, quod proposita emendatione tamen non efficitur. Tres quum igitur antea fuerint de poetica *Aristotelis* libri, duo deperditi sunt. Quot ideæ sublimes et acutæ de ratione et principiis artis poeticæ cum iis forsitan periere!

Qui vero superest unus liber, valde mutilatus ad nos pervenit et hinc certe maxima pars difficultatum, quæ explicationem et perfectionem critices impediunt, semperque forsitan impedient, ortum duxit. Non quidem auderem propterea Aristoteli librum denegare, uti fecere *Franciscus Patricius* et *Joachimus Kammererus:* Aristotelicum esse opus lingua, scriptio, et testimonium commune antiquissimorum Stagiritæ interpretum probant, qui nunquam de hujus libri authentia dubitarunt. Præterea in rhetoricis mittit auctor lectores ad nonnullos locos poeticæ, qui etiam in libro qui ad nos pervenit inveniuntur. Jure potius statui posse, credo, fragmentum antiqui libri de poetica *Aristotelis* nobis relictum, ea forma et statu, quo *Aristoteles* id scriptum reliquit, non mansisse.

In nullo alio libro tam perversum ordinem et tantam idearum dissolutionem invenies, in nullo tot hiatus et tantam copiam transitionum insiticiarum ab una ad alteram materiem. Ne quis autem dicat, nonnulla capita et loca sedibus pristinis mota fuisse, atque hinc inde necessario turbationem ortam esse, quæ tolleretur, si antiquus restitueretur ordo. Quomodo librorum descriptores tantam sibi arrogassent transpositionem, et quare hoc fecissent? Mutata enim ordinatio et positio singulorum capitum locorumque poeticæ, non multum intelligentiæ prodest, uti *Daniel Heinsius* aliique sunt experti; verum majores atque novæ oriuntur difficultates, loco earum, quæ sublatæ erant. In statu primario igitur, quo poetica, uti nunc est, posteris tradebatur, fundamentum colluvionis quærendum est, quæ ex singulis elucet partibus, quod tamen *Aristoteli* minime imputandum.

Porro, scribendi modus in poetica adeo brevis et contortus est, ut inde *Aristotelem* vix dignoscas. Concinna et subtilis pressio, docta quadam caligine obducta, non quidens *pulchritudo* videtur, sed tamen *Aristotelico* stylo maxime propria, at poeticæ textus ænigma fere est perpetuum; exiguus admodum illorum versuum est numerus, quorum sensum atque nexum aliquis, etsi literas græcas satis edoctus, primo obtutu capiet. Hæc styli obscuritas non tam in singulis latet verbis, sed in eo inprimis est posita quod ita cumulata est rerum frequentia, ut numero verborum respondeat fere numerus sententiarum.

Præterea non verosimile est, *Aristotelem* non plura de poeseos ratione

dixisse, quam in nostra poetica inveniuntur. Clarum ejus objectivum principium de imitatione naturæ in omni arte, quæ circa pulchrum versatur, ita breve notatum est, ut æsthetici recentiores jure disputaverint, quid proprie eo voluerit; neque hoc accurate potest definiri, nisi quis sua auctoritate aliquid inserere velit, quod in ipso libro non inerat.

Sed mihi videtur, in infinitum fere de hac materia posse disputari; quare ex supra dictis meam sententiam colligam. Patet igitur, non nisi fragmentum unius libri, ad non pervenisse, non primi quidem; verosimilius secundi, si tres fuisse libros assumimus; maxime autem imperfectum illud esse fragmentum, ita ut critices auxilio semper indigere videatur, non obstantibus multis commentariis, jam editis.

§ 6.

De accusationibus præcipuis in Aristotelem conjectis.

Uti *Platoni*, sic non defuere *Aristoteli* calumniatores, qui ejus famæ detrahere conati sunt. Sic nonnulli tradunt, *Aristotelem*, vivo *Platone*, ab eo defecisse et scholæ ejus contrariam in *Lyceo* doctrinam tradidisse. Optime *Ammonius* eum defendit contra *Ælianum* et *Diog. Laërt.* Qui enim fieri potuit (inquit), cum quidem eo tempore gratia et auctoritate plurimum apud Athenienses valerent *Chabrias* et *Thimotheus*, qui e ducibus Atheniensium et *Platonis* cognatis fuerunt. Non desunt tamen, qui id affirment, eo impulsi, quod in multis *Platoni* contradicit *Aristoteles;* quibus respondendum est, *Aristotelem* non ab ipsius proprie *Platonis* opinione differre, sed eorum, qui dicta ejus minus recte sunt interpretati. Quod si et a *Platone* ipso aliquando dissentiat, quid mirum? Nam hac in re quoque *Platonem* sequitur auctorem. Ipsius enim sententia est, veritatem rebus omnibus esse anteponendam, quin ejusdem verba hæc sunt: *Charus quidem Socrates, sed veritas charissima;* et alibi: *Socrates quidem quid dicat, parum solliciti esse debemus; de veritate vero multum esse sollicitos oportet.* Idem ergo ab *Aristotele* quoque factum: etiam sicubi præceptoris decreta labefactavit, atque convellit, quippe veritatis partes defendendo illi obtemperans. Amoremquidem suum in *Platonem* abunde testatus est *Aristoteles*, quando etiam aram ei dedicavit, his verbis inscripta:

Βωμὸν Ἀριστοτέλης ἐνιδρύσατο τόν δε Πλάτωνος
Ἀνδρος, ὃν οὐκ αἰνεῖν τοῖσι κακοῖσι θέμις.

Cæteræ accusationes sive nimis absurdæ, sive non tanti sunt momenti, quæ diutius nos morentur.

§ 7.

Conclusio ex supra dictis.

Ex dictis satis mihi patere videtur, meum consilium *Platonem* ab iis vindicandi accusationibus, quæ in ipsum conjectæ fuerunt ab illis, qui eum aut non legerint, aut saltem non intellexerint. Deinde ejus effata meliori, quam huc usque, luce collocata quantum fieri potest, cum *Aristotelicis* præceptis comparabo; quæ, quam difficilis sit, comparatio, ex eo patet, quod *Plato* hominum summam destinationem definiebat, perfectionem esse moralem. Quum vero ideam civitatis humanæ delineavisset, huic definitioni convenientem, ad vim bonarum artium, poeseos nempe, in mores et cogitandi rationem populi Atheniensis respicere debuit, nec potuit evitare problema, quatenus poesis et artes illæ affines, in suam civitatem admittere liceret; quod problema ut probaret, primo respondere debuit quæstioni, qua in re natura pulchrarum artium consisteret, quid sibi vellent et quatenus earum propositum cum moralitate posset conjungi? Nonnulla modo specimina de pulchri ratione dedit *Plato*, memorabilia tamen, quæ subserviebant omnibus insequentibus Græcorum theoriis. Hæc theoriæ criticæ semina de poesi, quæ hic illic in scriptis disperserat *Plato*, cura *Aristotelis*, crescebant ad maturiorem fructum. Hujus viri ingenium, quod non solum omnia fere tunc cognita amplectebatur, verum etiam eorum fines quaquaversum extendere conabatur; in pulchri studio etiam multo cum fructu est versatum. *Aristoteles* se applicuit operibus poeticis anterioris et sui temporis, inprimis speciminibus epicæ et dramaticæ Musæ, eo autem consilio ea legit, ut ab ipsis auctoribus disceret artem, et hanc ad regulas et fundamenta reduceret. Melius hoc illi,

quam cuiquam alteri succedere potuit, maxima varietate bonorum et pravorum poeticorum operum, quæ illi aderant; ad illud præterea ars pervenerat fastigium, ut apud Græcos nunquam altius fuerit evecta. Ubi igitur non nisi conjicere poterat *Plato*, *Aristoteles* regulas posuit, quæque ille præcepta leviter modo attigerat, hic ea constituit et explicuit.

CAPUT SECUNDUM.

DE RATIONE ARTIS POETICÆ.

PARS I.

DE RATIONE ARTIS POETICÆ QUATENUS ENTHUSIASMO SIVE FURORE CONTINETUR.

SECTIO I.

DE RATIONE ARTIS POETICÆ, QUATENUS ENTHUSIASMO SIVE FURORE CONTINETUR SECUNDUM PLATONEM.

§ 1.

De Platonis Phaedro.

Primum jam, qui huc spectat, locum legimus in *Phaedro*, (245 A, pag. 166 Ast.): Τρίτη δὲ ἀπὸ Μουσῶν κατοχή τε καὶ μανία, λαβοῦσα ἁπαλὴν καὶ ἄβατον ψυχήν, ἐγείρουσα καὶ ἐκβακχεύουσα κατά τε ᾠδὰς καὶ κατὰ τὴν ἄλλην ποίησιν, μυρία τῶν παλαιῶν ἔργα κοσμοῦσα, τοὺς ἐπιγιγνομένους παιδεύει· ὃς δ᾽ ἂν ἄνευ μανίας Μουσῶν ἐπὶ ποιητικὰς θύρας ἀφίκηται, πεισθεὶς ὡς ἄρα ἐκ τέχνης ἱκανὸς ποιητὴς ἐσόμενος, ἀτελὴς αὐτός τε καὶ ἡ ποίησις ὑπὸ τῆς τῶν μαινομένων ἡ τοῦ σωφρονοῦντος ἠφανίσθη.

§ 2.

Totius libri argumentum explicatur.

Hæc verba poetarum derisionem primo obtutu continere videntur; ut vero

3.

rectius illa intelligamus, argumentum hujus libri breviter inspiciamus. *Socrates* occurrit *Phaedro* obambulanti, legenti orationem *Lysiæ* de amore, eumque rogat, ut eam sibi prælegat. Oratori consilium erat, ut pulchro juveni, quem sibi devincire conabatur, persuaderet, ut ab amore vacuo (μὴ ἐρῶντι) potius gratificaretur, quam amanti. Oratione lecta *Phædrus* excitat *Socratem* ad habendam eadem de re similem orationem, et sic *Socrates* incipit (241 A — 241 D) damna corporis et animi enumerare, quæ ei accidunt, qui amanti se tradit. Hanc orationem a *Phædro* coactus ipsi adscribit et a Dæmone excitatus, ut se purgaret a peccato, quod amorem *Deorum* opus, cupiditatem malesanam declaravisset, in altera oratione revocat positionem, amorem, ut malesanam cupiditatem, mali quid esse. Conatur igitur probare insaniam in universum (ut præsagitio, purificatio musarum incitatio) perfectissimam sapientiam, summumque bonum esse. Hoc ut efficiat, inquirit in essentiam animi divini et humani.

§ 3.

Quid observari debeat in forma externa.

Quum antecedentem respicimus librum, *Protagoras* prodit se sublimius et magis genuinum ingenium. *Protagoras* enim tam quod ad argumentum et finem, quam ad formam et propositum intra fines Socraticæ doctrinæ manet. In *Phædro* contra, hæc se idealitate patefaciunt; ideæ nempe, hoc in libro comprehensæ, efferunt se supra practicam Socraticæ doctrinæ partem et attingunt summos Metaphysicæ fines, ad vitam originalem et idealem, ubi divina cum humanis, eodem adhuc in germine fabuloso abscondita latent. Sic etiam Ironia Socratica ad Enthusiasticum et Dithyrambicum pervenit et rerum veram essentiam transgreditur.

Secunda hæc *Socratis* oratio plane poetica est. Anne vividius et spectabilius sensus, qui dicuntur occulti aut interni, pingi possent, quam *Plato* amoris dolores descripsit? (251 C. D. E. cæt.) Anne magis plastica et emblematica

esse potest poesis ulla, quam descriptio amborum equorum (1) (bona malaque animi affectio), quam effigies amoris, cupiditatis et pugnæ internæ? Anne ars μιμητίκη altius evehi potest, quam ad imaginem vitæ divinæ idealis et ad descriptionem mundi metaphysici? Et tamen *Plato* eodem loco, quo oratio, dithyrambici ardoris pæne divini plena, evolvitur, facilis, ironicus et suavis ubique manet. Ipsa poesis, ut ars effectrix considerata, non ei sufficit, quia, ut sensibilia pingantur spiritualibus utendum censet. (257 A 258 E 259 A).

§ 4.

Quid de hoc loco statuendum.

Quum totus liber ironice sit conscriptus, non aliter potest, quin et locus noster ita accipiendus sit. Verborum mutationes et derivationes uti μαντική idem quod μανική (244 C.) ἵμερος, a ῥεῦμα (255 C) οἰωνιστική (244 C) ironicas esse ex indole totius orationis patet, ut igitur mirum mihi videatur, nonnullos serio eas accepisse (2). Non tamen sine ullo consilio dicta sunt, sed respectu scriptionum aut opinionum aliorum; quod imprimis patet 244 C, οἱ δὲ νῦν ἀπειροκάλως τὸ ταῦ ἐπεμβάλλοντες μαντικὴν ἐκάλεσαν. Forsitan *Plato Antisthenem* ejusque scripta grammatica risui exponere voluit (3): affectata exquisitio veteris aevi nimirum, quam *Plato* istis verbis significat, in *Antisthene* reperitur. Eodem tempore in universum Sophistas, Grammaticos ludibrio habuisse videtur, qui probationes ex etymologia linguæ hauriebant, quique contortis derivationibus delectabantur, quas quisque ad suam opinionem accommodabat. — Sensus igitur hujus loci sic accepiendus est: *Plato* demonstravit, illos, qui poetica facultate aut ingenio donati sunt multo præstantiores esse illis, qui multam operam in condendis versibus potuissent, sine naturali illa facultate. Et ita pulcherrime pro poetis locutus est. Esse enim innatam facultatem poeticam

(1) *Platonem* horum equorum imaginem ex *Homero* desumsisse, abunde patet. Cf. *Ilias* π' 148 et ψ' 276. ρ 443. *Philostrat.* Heroic. XIX, 10, p. 737 *Barnes* ad Eurip. 185 et *Massieu parallèle d'Homère et de Platon*, in *mémoires de l'acad. des Inscrip.* tom. I.

(2) Cf. *Heindorf.* Phædr. p. 241 et *Schleiermacher* in vers. tom. I. B. 1. p. 376.

(3) Cf. Diog. Laert. VI, 15 sqq.

nonnullis hominibus, qui sponte quasi carmina fundunt, illosque longe præferendos esse poetis illis ita dictis, qui nullo præditi ingenio poetas se esse existimant, quum unum versum metricum alteri jungunt: eo loco probabitur, ubi de hoc furore poetico in universum agetur. Diversitatis caussa tamen addo distinctionem, inter utrosque factam a doctiss. *Massieu* (1), quæ vera multa continet: « On prodigue le nom de poète à des gens, qui » auront fait quelques madrigaux, ou quelques chansons, qui au lieu de se » former sur les règles qu'*Aristote* et *Horace* nous ont prescrites et sur les » chefs-d'œuvre, qu'*Homère* et *Virgile* nous ont laissés, font quelque gloire » de n'entendre pas les langues dans lesquelles ces grands hommes ont écrit, » qui ne connaissent point, d'autres modèles, du sublime, que *Cyrus* et » *Clélie*, dont tout le mérite se réduit à rimer assez heureusement des phrases » ramassées dans ces romans; qui stériles d'eux-mêmes et dépourvus d'in- » vention, qualité pourtant qui constitue l'essence du poète, rassemblent » dans les écrits des autres, les diverses pièces, dont ils assortissent les leurs, » qui accoutumés au langage d'une doucereuse galanterie, ne savent plus, » que dire dans leurs vers, dès qu'ils n'ont plus à entretenir une *Cèphise* ou » une *Cloris:* hommes frivoles et superficiels, qui se bornent à l'approbation » d'un petit nombre de personnes, dont ils sont environnés, font du bruit » à quelque distance et pour un temps: mais ignorent les grandes beautés, qui » sont de tous les pays et de tous les siècles et qui marquent les ouvrages » au coin de l'immortalité. Ce n'est pas là l'idée que les maîtres de l'art ont » toujours eue d'un poète. Si nous les en croyons, il faut qu'un homme, pour » être digne de ce beau nom, ait reçu de la nature un génie sublime et une » imagination agréable, qu'il rassemble en lui les plus grandes qualités, l'élé- » vation, la force, la fécondité, la souplesse, qu'il ait cultivé ces heureuses » dispositions par une longue étude des préceptes et des modèles, qu'embel- » lissant ce qu'il emprunte des autres, il y mêle encore un plus grand nombre » de beautés, qui soyent de lui: que puisant dans les trésors des sciences et » des arts, il sache parler de tout sans affectation et avec grâce, que par

(1) *Défense de la poèsie, mém. de l'Acad. des Inscrip.* tom. II, p. 170, 171. Quis non meminerit Horatiani « poeta nascitur, non fit. »

» une suite continuelle de merveilles, il puisse sans cesse, et dans tout le » cours d'un ouvrage, exciter la surprise et entretenir l'admiration, que, se » souvenant, qu'il écrit pour tous les hommes, il trouve le secret de plaire » aux esprits les plus différents et de s'assurer des approbateurs chez toutes » les nations et dans tous les âges. »

§ 5.

De Gorgia.

Sequentia e *Gorgia* (501 B–E 502, 503, 504 A) excerpsi : « Studia, quæ » animum spectant alia sunt artificiosa, quæ prospiciunt animi commodo, » alia hæc parum curantia, ad voluptatem tantum animi spectantia, quibus » nihil propositum est, nisi gratificari sive bonum sit, sive malum ; hæ » sunt artes adulatoriæ, uti *musica* et *poesis*, e quibus, si quis modos, nu- » meros et versus eximat, nil relinquitur nisi orationes : *quare poesis non* » *nisi concionandi quædam ars est*, uti oratoria, quæ etiam parum spectans, » ut cives quam optimi existant, modo contendit, ut eis gratificetur et, propter » suum proprium commodum, parum commune curans, ut pueros tractat po- » pulos. Pulchrum contra est efficere, ut optimi existant civium animi, sem- » perque id contendere, ut optima dicantur, sive jucunda sive injucunda » sint audientibus. — *At nunquam hæc visa est rhetorica.* »

Locus hic, ut totus *Gorgiæ* liber, alia plane mente legendus est, qua *Phædrus.* Rhetorica enim, quæ in *Phædro*, ut *ars* tractabatur, in *Gorgia politice* consideratur, et quidem illa pars politicæ, quæ jurisprudentia constat. Omne scientificum in hoc libro eo tendit, ut ostendat non modo, quam inanis, sed etiam nocens et prava sophistica sit politica. Hinc etiam collatio *jucundi* cum *bono*, cujus mentio fieri debebat, quia ipsa falsa adulatoria ars virtute vacua, jucunditati modo inserviebat. Explicatio hujus comparationis tamen non nisi luminis plenium episodium est, non vero caput præcipuum et finis primarius *Gorgiæ;* quare male *Schleiermacherus* ex plane politico *Gorgia*, philosophica artificia haurire voluit.

Præterea *Plato* in hoc libro ubique valde animatus videtur nec omni

injustitia vacuus. Hoc imprimis elucet ex acerbitate, qua *Periclem* condemnat, quem antea in *Phædro* perfectissimum oratorem professus fuerat (1). (515 C. D. E. 516 D.).

Quum præcipuis viris non pepercerit *Plato* et plus dixerit, quam probare forsitan posset, ita etiam locus noster dijudicandus est, ut ea, quæ de poesi scripserit, non ad verbum accipiamus, sed dum de abusu rhetoricæ et sophisticæ oratoriæ agit, etiam non poesin in universum, sed abusum nonnullorum poetarum spectasse. Fuisse enim, hodieque esse homines, qui poetica facultate abutentes, vilia et sordida publici juris faciant, non est, qui dubitet; eleganter hac de re *Massieu* (l. l. pag. 181): « Plusieurs ont avilis et déshonorés
» la poésie, en l'employant à tout ce qu'il y a de plus méprisable et de plus
» infame. Ils en ont fait un trafic indigne. Ils l'ont vendue à la flatterie. Ils
» s'en sont servis non-seulement pour entrenir leurs faiblesses et leurs désordres
» dans leur propre cœur: mais encore pour les transmettre autant, qu'il leur
» a été possible, et pour les perpétuer dans tous les cœurs jusqu'à la fin des
» siècles. On ne saurait trop détester ces corrupteurs publics, qui ont fait un
» art infernal d'un art divin. »

Platonis verba ita explicata multa vera et laudabilia continent. Verum enimvero alio sensu a plerisque commentatoribus accepta sunt: *poesin nempe in universum omnesque poetas, tanquam inutiles imo nocentes damnavisse Platonem.*

Quis, quæso, fuerit *Plato*, hoc si voluerit? nonne ille, qui nonnulla in *Homero* reprehendenda quidem habuit, plura vero laudavit ab eoque desumsit, nonne ille, omne utile, et pulchrum sensisset, quod *Ilias Odyssea* complectuntur? anne forsitan nesciebat originem poeticæ artis? Eam nempe ad hominum institutionem esse inventam, ut inde principia *religionis politicæ* et *morum doctrinæ* ediscerent? Optima enim et antiquissima poemata Dei gloriæ sacrata

(1) *Isocrates* plane contraria *Platoni* de suis æqualibus monet περὶ τῦ ζεύγ. p. 352, ὑπὸ Περικλέους (inquit) ὃν πάντες ἂν ὁμολογήσαιμεν ὡς σωφρονέστατον καὶ δικαιότατον καὶ σοφρώτατον γεγενῆσθαι τῶν πολιτῶν. Cf. περὶ τῆς ἀντιδοσ. p. 69, 13, et 108, 18. Orelli. Xenoph. sympos. VIII, 39 sq. Vid. præterea, qui plura hac de re monet, doctiss. *Groen van Prinsterer* in dissertat. cui titulus est *Prosopographia Platonica* pag. 122 seqq.

erant. *Hesiodus* deorum genealogiam cecinit; *Callimachus* Hymnos in illorum honorem composuit, et antiquus poeta eorum carminum auctor exstitit, quæ *Homero* vulgo adscribuntur. Opera etiam, quæ alias spectabant res, interveniente *Deo*, exitum habuere. Docebant omnia in hac terra *Deorum* geri numine ac potestate, omniumque esse dominos ac moderatores *Deos: Dii* sunt, qui fortitudinem excitant et tollunt, qui victorias ac clades mittunt; et veritas plurimum celebrata illa est, fortitudinem ac sapientiam nihil valere, nisi adjuvante providentia. Non vero tantum primi fuere *theologi* poetæ, sed etiam *politici* primi. Notum est, quantum profecerint primis illis sæculis, ut homines polirent, quem in finem eos in urbes congregarunt et communi societatis vinculo conjunxerunt. Inde fabulæ illæ *Amphionem* lyræ sonitu muros ædificasse, *Orpheum* cantus suavitate fera domasse et sexcenta alia. Legislatores civitatibus primariis leges ferebant poetica lingua, persuasos se habentes, illas eo majorem habere vim et efficacitatem faciliusque memoriæ mandari. Constat denique, *Solonem*, diu post, magnam illarum legum partem, quas in sapientissimi populi usum ferebat, carmine condidisse (1).

Morum doctrina tandem maximum poeseos fuit propositum. Inquiratur modo in finem cujusque poeticæ generis: *Epico Carmini* consilium erat tecte docendi allegorica narratione facti magni et heroici; *Odæ*, virtutes, factaque magnorum virorum celebrandi, indeque omnes ad imitandum incitandi; *Tragœdiæ* timorem et clementiam temperandi, nosque assuefaciendi istis affectionibus, quæ si exeant modum, tanta nobis possunt parare mala (2); *Comœdiæ* et *Satyræ* ridendo verum dicendi et ridiculosis vitiosisque bellum perpetuum faciendi (3); *Elegiæ* morti illorum hominum illacrimandi, qui hominum memoria digni habiti sunt; *Eclogæ* innocentiam et gaudia campestris atque moderatæ vitæ canendi.

Quod si in posterum hæ diversæ species in alias transierint, a primo pro—

(1) De *Solonis* poetico ingenio confer. *Groen van Prinsterer* in diss. pag. 22 seqq. et C. A. Abbing, Gymnasii Hornani Rectoris, *de Solonis laudibus poëticis.*

(2) Aristot. cap. VI. 313..... *δι' ἐλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν.*

(3) Aristot. cap. V. § 11. Ἡ *δε κωμῳδια ἐςίν, ὥσπερ εἴπομεν, μίμησις, φαυλοτέρων μεν, οὐ μέντοι κατα πᾶσαν κακίαν. ἀλλά τοῦ αἰσχροῦ ἐστι τό γελοῖον μοριον. τό γὰρ γελοιόν ἐςιν ἁμάρτημά τι και αἶσχος ἀνώδυνον, και οὐ φθαρτικόν· οἷον, εὐθυς το γελοῖον πρόσωπον αἰσχρον τι και διεςραμμένον ἄνευ ὀδύνης.*

posito aberrasse constat, quum initio ad unum omnes tendebant, ut meliores nempe homines redderent, quod, nisi nimis ab argumento me deduceret innumera ex *Homero*, *Virgilio*, aliisque poetis citare possem exempla, quæ supra dicta probarent. Pro tempore hæc sufficiant, satis enim *patere* videtur, *poesin*, primis saltem sæculis, versatam esse *circa res ad religionem, politicam et morum doctrinam pertinentes.*

Platonem hæc ignorasse, nemo qui ejus scripta accurate legerit, profitebitur. Si recte igitur judicaverunt isti, qui hunc locum, universam poeseos continere damnationem, perhibent, injustissimus fuerit *Plato*, necesse est, qui meliora edoctus, ut peculiari opinioni aut singulari odio indulgeret, falsa scriberet.

Ne de summo viro hæc cogitemus, præcipue, quum aliis locis poetas maxime honoraverit, ut in Lyside 213 E.... *σκοποῦντα [τὰ] κατὰ τοὺς ποιητάς· οὗτοι γὰρ ἡμῖν ὥσπερ πατέρες τῆς σοφίας εἰσι καὶ ἡγεμόνες.* Eum non nisi de poeseos abusu locutum esse, patere etiam videtur e verbis 502 C. *εἰ τις περιέλοιτο τῆς ποιήσεως πασῆς τό τε μέλος καὶ τὸν ῥυθμὸν, καὶ τὸ μέτρον, ἄλλο τι ἢ λόγοι γιγνονται το λειπόμενον;* hoc enim de honesta bonaque poesi dici non posse ex *Phædro* ipsius, *Gesneri* idyllis aliisque libris poeticis, etsi *numero*, *metro* et *rhythmo* destitutis abunde elucet (1).

§ 6.

De Symposio.

Forsitan quis huc refert locum e Symposio 205 B. C. p. 504 et 506 Art.: *"Οισθ' ὅτι ποίησίς ἐςί τι πολύ. ἡ γάρ τοι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ ὂν ἰόντι ὁτῳοῦν αἰτία πᾶσά ἐςι ποίησις. ὥςε καὶ αἱ ὑπὸ πάσαις ταῖς τέχναις ἐργασίαι, ποιήσεις εἰσι. καὶ οἱ τούτων δημιουργοὶ πάντες ποιηταί. Ἀλλ' ὅμως, ἤδη οἶσθ' ὅτι οὐ καλοῦνται ποιηταί, ἀλλ' ἄλλα ἔχουσιν ὀνόματα, ἀπό δε πάσης τῆς ποιήσεως ἓν μόριον ἀφορισθὲν τὸ περὶ τὴν μουσικὴν καὶ τὰ μέτρα τῷ τοῦ ὅλου ὀνόματι προσαγορεύεται. ποίησις γὰρ τοῦτο μόνον καλεῖται· καὶ οἱ ἔχοντες τοῦτο τὸ μόριον τῆς ποιήσεως, ποιηταί."*

(1) Hoc argumentum magnam vim inde accipere videtur, quod *Plato* exempli loco *Cinesiam* et *Meletem* citat. Gorg. 501. E. *Τί δέ; ἡ τῶν χορῶν διδασκαλία καὶ ἡ τῶν διθυράμβων ποίησις; οὐ τοιαύτη τίς σοι καταφαίνεται; ἢ ἡγῇ τι φροντίζειν Κινησίαν τὸν Μέλητος, ὅπως ἐρεῖ τι τοιοῦτον, ὅθεν ἂν οἱ ἀκούοντες βελτίους γίγνοιντο, ἢ ὅ τι μέλλει χαριεῖσθαι τῷ ὄχλῳ τῶν θεατῶν;* hicce *Cinesias* enim pessima fama notatus erat non solum quod ad mores sed etiam

Poesin non solum musica et modis constare, satis ipse ostendit *Plato* in *Phædone*, in libris de *republica* et de *legibus* aliisque, quos postea recensebimus. Cæterum hæc potius ad illustrationem præcedentis sermonis, ad exemplum nempe, generis in specie usurpatum pertinent, quam quidem peculiare de poesi est enuntiatum, quare nullam vim, quod ad nostrum attinet propositum, huic loco tribuimus.

§ 7.

De Apologia Socratis.

Verba ex Apologia, quæ ad poesin pertinent, legimus. 22 B. C.: *Μετὰ γὰρ τοὺς πολιτικοὺς ᾖα ἐπὶ τοὺς ποιητὰς, τούς τε τῶν τραγῳδιῶν καὶ τοὺς τῶν διθυράμβων καὶ τοὺς ἄλλους, ὡς ἐνταῦθα ἐπ' αὐτοφώρῳ καταληψόμενος ἐμαυτὸν ἀμαθέστερον ἐκείνων ὄντα· ἀναλαμβάνων οὖν αὐτῶν τὰ ποιήματα, ἅ μοι ἐδόκει μάλιστα πεπραγματεῦσθαι αὐτοῖς, διηρώτων ἂν αὐτοὺς τί λέγοιεν, ἵν' ἅμα τι καὶ μανθάνοιμι παρ αὐτῶν· αἰσχύνομαι οὖν ὑμῖν εἰπεῖν, ὦ ἄνδρες, τἀληθῆ. ὅμως δὲ ῥητέον. ὡς ἔπος γαρ εἰπεῖν, ὀλίγου αὐτῶν ἅπαντες οἱ παρόντες ἂν βέλτιον ἔλεγον περὶ ὧν αὐτοὶ ἐπεποιήκεσαν· ἔγνων οὖν αὖ καὶ περὶ τῶν ποιητῶν ἐν ὀλίγῳ τοῦτο, ὅτι ου σοφίᾳ ποιοῖεν ἃ ποιοῖεν, ἀλλὰ φύσει τινὶ καὶ ἐνθουσιάζοντες, ὥσπερ οἱ θεομάντεις καὶ οἱ χρησμῳδοί· καὶ γὰρ οὗτοι λέγουσι μὲν πολλὰ καὶ καλά, ἴσασι δε οὐδὲν ὧν λέγουσι· τοιοῦτόν τί μοι ἐφάνησαν πάθος καὶ οἱ ποιηταὶ πεπονθότες. καὶ ἅμα ᾐσθόμην αὐτῶν διὰ τὴν ποίησιν οἰομένων καὶ τἆλλα σοφωτάτων εἶναι ἀνθρώπων, ἃ ουκ ἦσαν.*

Gravissima hæc est poetarum et poeseos accusatio; non enim amplius de *malis indoctisque* poetis, sed de *optimis* loquitur auctor; quos *omni scientia destitutos* pronuntiat. Verum enimvero magna regnat affinitas hunc locum inter eumque, qui legitur *Menonis* 76 D. 81 B, et *Jonis* 534 C. 536 CD, 542 A, et inter locum *Phædri* 245 A; omnia igitur hæc loca simul considerabo et quantum in me est ad Phædri 245 accommodado. In *Menone* autem 76 D, 81 B, nil aliud dicitur, nisi *poetas, quamquam multa præclare canant, nihil tamen*

quod ad opera ejus attinet. Confer. Scholiast. Aristophanis, *Pherecrates*, Heindorfius ad Gorg. p. 189, Suidas, etc. Pejor adhuc ejus pater *Meles*, qui ne ipsum quidem illud, quod spectabat, ut delectationem afferret, consequi potuerit Gorg. 502. B. *Τί δὲ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Μέλης; ἤ πρὸς τὸ βέλτιστον βλέπων ἐδόκει σοι κιθαρῳδεῖν; ἢ ἐκεῖνος μὲν οὐδὲ πρὸς τὸ ἥδιστον; ἠνία γὰρ ᾄδων τοὺς θεατάς.* Cf. *Groen van Prinsterer* pag. 189.

horum scire, quia divina illos inspiratio occcupat. Hujus libri igitur verba non describo; de *Jone* vero plura sunt monenda.

§ 8.

Nonnulla excerpta ex Jone.

« *Socrates* rhapsodum *Jonem* Ephesiacum rogat, utrum *Homerum* tantum, » an vero etiam alios intelligat poetas. *Jon. Homerum* tantum intelligo, alios » vero poetas tum demum, quum simili, quo *Homerus*, canunt modo. *Socrat.* » Qui tamen *conveniens* intelligit, ille etiam intelligat *diversum* necesse est, » et *bonum* nullus videbit, nisi ille, qui *malum* etiam potest dijudicare: quum » igitur *Homerus* melius cecinerit, quam cæteri, si *Homerum* intelligere et » explicare possis, malos etiam poetas dijudicare debes. *Jon.* et tamen solum » *intelligo Homerum. Socrat.* Causa in eo est, quod *Homerum* non scienter » explicas, sed quod vi divina incitaris, similis *magnetis*, qui ferrum non » attrahit, sed attrahendi suam vim cum aliis etiam communicat; sic *Musa* » incitat poetam et hic rursus *Rhapsodum. Deus* vero utitur incitatis (poetis, » vatibus, fatidicis) ut per eos homines alloquatur: propterea iis demit scientiam » et cognitionem, ut sciat auditor, non *poetam* esse, qui effata pronuntiet, sed » *Deum*, qui per eum loquitur. Poetæ igitur non, nisi interpretes sunt *Deorum* » et indoctissimus poeta, quum a *Deo* inspiratur, optimum poema condere » potest. Rhapsodi autem interpretes sunt interpretum; hi etiam inspirati, » quum aliquod carmen recitant et cum auditoribus suum Euthusiasmum com» municant. »

Jonis propositum in eo latere videtur, ut ostendatur discrimen inter divinam inspirationem (quam Rhapsodis tanquam proximis poetis etiam tribuebat (1)) et artem, multo labore acquisitam.

Rhapsodorum munus leve quid esse, eosque nulla indigere eruditione, *Plato* ostendere voluit. Ironia igitur et derisio spectat Rhapsodos; sed de poetis non aliter loquitur, quam de iis in *Phædro* enuntiaverat. Assumere igitur non possumus, *Platonem* hic poetas honore suo voluisse destituere, uti *Sydenhamus*,

(1) Cf. *Heyn. Excurs. ad Iliad.* XXIV. tom. VIII. p. 797 seq.

Arnaudsius (1) et *Morgensternius* (2) volunt. Inprimis tamen mira mihi videtur opinio *Schleijermacheri*, qui *Jonis* originem inde deduxit, quod *Plato*, pulchritudine comparationis magnetis lapidis motus, ut eam bene adhiberet, hocce composuerit opusculum, in reliquis tamen ejus partibus non multum operis collocaverit (3).

Sed antequam ad horum locorum explicationem transeo, non omittenda videntur ea argumenta, quæ ad negandam authentiam adduci possunt.

Ab Apologia igitur ordiar.

Per se jam non verosimile est, *Platonem* defensionem *Socratis* scripsisse, ut a secundum *Diogenem Laert.* II 4, ipsum orationem habere voluisse, sed initio statim a judicibus esse jussum, ut a rostris descenderet. Hoc enim aperte adversatur principiis a *Platone* in *Gorgia* traditis, ubi inter alia 523.... εἰ δὲ κολακικῆς ῥητορικῆς ἐνδείᾳ τελευτῴην ἔγωγε, εὖ οἶδα ὅτι ῥᾳδίως ἴδοις ἄν με φέροντα τὸν θάνατον. *Socrates* quidem se coram judicibus defendit (4), sed inde non sequitur, eum habuisse orationem huic apologiæ similem, si enim hoc, tum aut antea a se spretam oratoriam artem addiscere debuit, aut alius orationem composuit. Verum antiqui scriptores nobis tradunt, *Socratem* ipsam *Lysiæ* orationem repudiavisse, ut inhonestam et se indignam (5). Nonne præterea loca 486 B, 522 B, C. Cf. *Phædr.* 63 B 69 E expresse indicant, *Socratem* se non potuisse defendere ea ratione, quæ usitata erat, quæque sola apud populum valebat? Sed, inquies forsitan, licet *Socrates* usitato sermone se non defenderit *Plato* tamen ejus dicta potuit colligere et in orationis, qua se defenderet, formam redigere.

Potuit certe. Sed hoc non fecisset modo, adeo antiplatonico, quo hæc

(1) Vid. *Memoir de litterat.* tom. XXXVII. p. 20 seq. XXXIX p. 252 sq.

(2) *De Plat. Republ.* p. 296 seq.

(3) Tom. I B. II. p. 266.

(4) Vid. *Plat. Phæd.* 63 B 69 E Cf. *Xenoph. Memor. Socrat.* IV, 8, 1. *Cicero de Orat.* I, 54. *Tuscul.* disput. I. 29.

(5) Vid. *Cicero de Orat.* I, 54. *Quinctil.* Inst. *Orat.* II, 15, 20 « nam et *Socrates* inhonestam sibi credidit orationem, quam ei *Lysias* reo composuerat. Cf. *Diog. Laert.* II, 40 *Valer. Max.* VI, 4.

composita est *Apologia*, de cujus origine et charactere mere oratorio disputari non potest.

Ne enim *Gorgiæ* dictum p. 521, hic rursus memorem, sufficiet monuisse, illam nihil fere continere, nisi paraphrasin placitorum *Xenophontis* et quidem immodicam, mere rhetoricam et nullo philosophico sensu præditam. *Xenophon* dicit Memor. Socrat. IV 8. 9 τὴν δίκην ἀληθέστατα καὶ ἐλευθεριώτατα καὶ δικαιότατα εἰπεῖν. Secundum hoc ἀληθέστατα auctor voluit, ut *Socrates* pluries profiteretur, ipsum dicere verum, p. 69 ὑμεῖς δ᾽ ἐμοῦ (1) ἀκούσεσθε τὴν ἀλήθειαν p. 82 πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐρῶ. p. 129 πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐγὼ εἴπον. Conf. 68, 82, 87, 95. Alios vero mentiri p. 67, 72 cæt. In multis aliis locis etiam mere oratorius se prodit sensus et quæ male successit imitatio *Platonis*. Sic Mythicum inconcinne adhibitum est in oratione ad defensionem scripta διαμυθολογῆσαι p. 154 *fabula oraculi Delphici* p. 83, *appellatio ad Achillem* p. 109, *judices orci* 158 *congressio cum Orpheo*, *Musæo*, *Hesiodo et Palamede* p. 159 (2).

Præterea falsa ironia inprimis elucet loco p. 84 — 91, ubi *Socrates* oraculi, quod eum sapientissimum pronuntiaverat virum, veracitatem explicat (3). Futilitas et jactatio jam patent ex sermonis extensione. Sic *Socrates* declarat, se esse virum celebrem et insignem (81, 90, 136) destinationem suam divinam (120) optime se esse de urbe meritum, (116, 119, 142) qua propter se esse insectatum et invisum (107 seq.) Porro sapientiam sibi adscribit (82, 83, 84) et de sapientia sophistarum sceptico loquitur modo, qui non nisi superbiam indicat. Quid enim aliud est, quum se ipsum aliquis deprimit, cæteros vero simul magis declinat, quam oratoria sui ipsius laudatio, quæ si serio sumatur vanæ gloriolæ similis est, sed si pro aperta asseveratione accipienda est, ingenuitatem indicat; quæ, male observata antithesi sui ipsius declinationis et sui ipsius laudationis (quum nempe *Socrates* se indoctum pronuntiat, simul tamen sapientior cæteris omnibus, se ipsum igitur indoctum, sapientissimum dicit) comicum superat.

Si igitur Apologiæ auctori consilium fuit, *Socratem* ironicum pingendi,

(1) Sic cum *D. Chrysostom*. adv. oppugn. vitæ monast. III, 10 loco δ᾽ ἐμοῦ: ἐμοῦ enim opponitur præcedenti οὗτοι.

(2) Cf. *Xenophon*. *Memor*. IV, 2, 33 Apolog. § 26.

(3) Vid. *Leo Allat*. ad Epist. Socratis. p. 221 Orell.

pessime illud ei cessit eumque descripsit, ut gloriantem sophistam, plane dissimilem *Socrati Platonico*. Cæterum permulta adferri possent, uti mala et imperfecta, nugarum plena defensio contra accusationes in ipsum conjectas, convenientia multorum locorum cum cæteris *Platonis* scriptis, ita tamen ut *Platonis* imitator futilis magis, quam ipse divinus auctor appareat. Quæ omnia si afferrem, nimis a proposito me deducerent. Hoc unum addo, me calculum adjicere *Cassii Severi* sententiæ dicentis. « Eloquentissimi viri *Platonis* oratio, » quæ pro *Socrate* scripta est, *nec patrono nec reo digna est* (1). »

§ 9.

De authentia Jonis.

Hujus libri auctor etiam *Xenophonteis* scriptis usus est. Confer modo sympos. III, 6 cum *Jone* 530, lib. IV, 6, cum *Jone* 536 E, 538 B. Memorab. Socr. IV, 2, 10, ubi thema *Jonis* invenimus: τοὺς γάρ τοι ῥαψῳδοὺς οἶδα τὰ μὲν ἔπη ἀκριβοῦντας αὐτοὺς δὲ πανὺ ἠλιθίους ὄντας. Quod ad *Phædri* imitationem attinet, inspiciatur tantum locus 246 A, ubi paullo quidem copiosior est auctor, sed singula verba, ut ἐκ τεχνῆς, κατέχεσθαι, κορυβαντῖαν 533 E, 536 C, κατοκωχὴ (2), ex *Phædro* desumsit, imo *Platonis* usitatum φαῖδρε, φιλὴ κεφαλή (264 B) imitatus est, sed minus eleganter 531 D, ὦ φίλη κεφαλὴ Ἴων.

Non solum dialogi argumentum, sed etiam ejus consummatio et conclusio originem antiplatonicam probant. *Jon*, indoctus, attenuatus imo scholasticus est (536 E) et *Socrates* plane contra usum Platonicum arroganter affirmat, et omnia copiose et prolixe docet (532 B. D 536 E): postea tandem priorem oblitus personam ironice loquitur et ignorantem se ostendit 532 D.

(1) Senec. Exceppt. Controv. III, p. 397 Bip. Böckhius in Minoem p. 182 putat, *Platonem* Apologiam scripsisse, ut eam opponeret *Lysiæ* defensioni *Socratis*, et testem indicat, *Plutarchum* π. τ. ἀκούειν, 40 E, 45 A. Plutarchus tamen orationem Lysiæ in *Phædro* ante oculos habuisse videtur. Vid. 45 A. Cf. *Beck* Comment. societ. philolog. Lips. V. IV P. I. p. 28.

(2) Sic enim legendum censeo pro κατακωχή. Cf. Valcken. ad Ammon. I, 5, p. 23 seqq. Piersonius ad Moer. p. 221.

Neque modo orationis tenori adversum, sed etiam sibi ipsi contrarium est, quum *Socrates* imputat Rhapsodo, ipsum artem suam non velle ostendere; antea enim recusaverat; quum Rhapsodus paratus erat ad hoc faciendum (536 E.) Imo ipse *Socrates* Rhapsodi partes sumit et multa ex *Homero* declamat 539 A, quod eo adsurdius est, quod antea 537 A a Rhapsodo petierat, ut sibi versus in memoriam revocaret.

Antiplatonica præterea positio est, Rhapsodum, poetæ propositum consecutum esse debere, neque magis cum auctoris ingenio congruit et commutatio intelligentiæ cum allegorica applicatione 530. C D.

Inprimis tamen mira est oppositio θεῖον et ἄδικον, et θεῖον et τεχνικόν in fine. Anne *Plato* ironiam eo quidem perduxisset, ut *divinum* directe opponeret *scientifico* et *artifico* et Divinum significasset *inscium* et *insanum*?

De loco *Menonis* monere nil attinet, quum ab una parte *sensus* cum locis *Jonis* et *Apologiæ* conveniat, atque ab altera parte, tam parvi sit momenti, ut peculiari disputatione non indigeat.

§ 10.

Ex Apologia, Menone et Jone locorum explicatio.

Quæ pro negata horum librorum authentia allata sunt, argumenta multa, vera et bona continere mihi videntur. Sed quum non juvenis, critices non satis experti sit tantas componere lites, neque forsitan mea sententia cum opinione clarissimorum judicum conveniret, hæc missa faciam et igitur hos libros tanquam genuinos considerabo.

Difficillimum profecto explicatu est, quid eo voluerit *Plato*, ut poetas omni scientia destitutos esse nihilque valere sine divina inspiratione, declaraverit, hac vero adjuvante, imperitissimum etiam optima posse condere poemata, statuerit. Non sufficere scientiam et doctrinam, ut bonus aliquis evadat poeta certo certius est, et recte hac de re Massieu l. c. p. 166.

« La nature de la poésie consiste principalement dans cet enthousiasme si » vanté, qui saisit le poète et qui l'enlève. Poussé par cette impression di-

» vine il renverse tout ce qui s'oppose à son passage. La rime, la mesure » ne lui présentent que de vains obstacles. Si dans de premiers efforts et lors » qu'il est encore à froid, il les trouve indociles et rebelles, à peine est-il » échauffé de ce beau feu, qu'il les assujettit et les maitrise et alors elles se » rangent comme d'elles mêmes sous le joug de la raison, et au lieu de la » gêner et de l'affaiblir, elles l'aident et la fortifient. Et voilà peut-être ce » que la poésie a de plus admirable. C'est qu'encore, qu'elle soit asservie à » des lois très-dures, non seulement elle parle sans contrainte, comme dans » la prose, de tout ce qui peut entrer dans les discours; mais elle en parle » avec une élévation et une force, où la prose ne peut atteindre. »

Nec vero enthusiasmus solus bonum efficit poetam, sed scientia et eruditione illi quam maxime opus est. Hoc supra jam partim explicatum est et facillime etiam potest probari.

Omnes enim, qui eloquentiæ descripserunt regulas, postulant, oratorem instructum esse *jurisprudentia*, *philosophia*, *historia*, *chronologia* et *geographia*, imo *Quintiliamus* addit *geometriam* et *musicam*. Hæc igitur, si *oratori* cognoscenda sunt, quanto magis *poetæ!* In disceptatione forensi enim, aut in oratione, rarius iis indiget orator, in poemate vero alicujus momenti omnes fere requiruntur.

Patet etiam ex scriptis maximorum poetarum, eos fuisse quarumcumque disciplinarum scientia instructos. Quam multa ille habuit cognita, qui ex communi omnium seculorum consensu primus habitus fuit poeta et fortasse semper habebitur ratione temporis et meriti? Penitus edoctus omnia, quæ humanum spectant animum et corpus, quæque ad characteres et mores populorum, ad locorum regionumque situm, ad diversas animantium affectiones, ad fluxus et refluxus maris, ad fontes et ora fluviorum, ad naturam et cursum siderum, ad artium liberalium et mechanicarum arcana pertinent, nil ignoravisse videtur omnium, quæ hominis intelligentia capere potest. Virgilius etiam, quam perfectam habebat agriculturæ notitiam, cujus tam pulchras nobis picturas reliquit, antiquorum Italiæ morum, quos tam exacte descripsit; ceremoniarum mysteriorumque paganæ religionis, cujus preciosissima nobis tradidit monumenta, Romanæ historiæ, quam tanta arte in carmine contexuit, quamque tam magnificenter et eleganter literis mandatam posteris reliquit; quam præclare tenebat

philosophiam *Epicuri*, quam omnem fere in una Ecloga exposuit, quamque accurate penetraverat in *Pythagoræ* et *Platonis* adyta, quorum tam eximiam nobis dat notitiam in sexto Aeneïdos libro!

Ne jam *Scaligerum*, *Grotium* aliosque recentioris temporis illustres memorem viros, qui simul et doctissimi et hilarioris famæ poetæ fuerunt! Quis quæso hisce viris scientiæ et eruditionis laudem deneget, illosque vates inspiratos dicens, in instrumentorum classem rejiciet?

Ex hisce ipsis igitur de poetis enuntiationibus probari forsitan posset, hos libros spurios esse, si eos cum *Phædro* comparamus. Ibi enim dicit *Plato*, poetas bonos a Musis inspirari, illosque præferendos esse istis, qui non nisi studio et labore poemata condebant.

Hoc vero horum librorum auctores male cepisse videntur, sed illud accepisse, ac si dixisset *Plato*, artem poeticam omnem divina contineri inspiratione, nullaque igitur poetis opus esse scientia aut eruditione, quia *Dii* sunt, qui per eos loquantur. Quam perversa et *Platone* indigna hæc sit opinio magnam partem supra jam probavisse mihi videor; confirmare autem illud jam conabor, addito alio loco, cum ceteris fere convenienti.

§ 11.

De legibus IV, 719 C.

Παλαιὸς μῦθος (1), ὦ νομοθέτα, ὑπό τε αὐτῶν ἡμῶν ἀεὶ λεγόμενός ἐστι, καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι ξυνδεδογμένος, ὅτι ποιητής, ὁπόταν ἐν τῷ τρίποδι τῆς Μούσης καθίζηται, τότε οὐκ ἔμφρων ἐστιν, οἷον δὲ κρήνη τις τὸ ἐπιὸν ῥεῖν ἑτοίμως ἐᾷ, καὶ τῆς τέχνης οὔσης μιμήσεως, ἀναγκάζεται ἐναντίως ἀλλήλοις ἀνθρώπους ποιῶν διατιθεμένους ἐναντία λέγειν αὑτῷ πολλάκις οἶδε δὲ οὔτ' εἰ ταῦτα οὔτ' εἰ θάτερα ἀληθῆ τῶν λεγομένων.

Jam quæritur, quæ hisce verbis contineatur sententia, utrum eam poesi atque poetis honorificam auctor esse voluerit, an vero minus? Nemo facile mihi persuaserit, *Platonem* istis locis ex animi sententia de poetis loqui; non

(1) Pervulgata illa opinio fuit et Democriti. Cf. Cicer. de divin. I, 37, de orat. II, 4. Horat. A. P. 297. Vid. Serm. II. 3. 322. Ovid. Fact. VI, 5 etc.

magis quam de χρησμῳδοῖς et θεομάντεσι, sicubi hos divino afflatu concitatos narrat. Ironiæ vestigia in locis laudatis agnosco; sensum vero ita determinandum puto. Sine ingenio eximium poetam nullum fuisse, nec fieri posse, præterea nulla carmina præclara sine enthusiasmo quodam componi posse videbat (1). Huic, quam ipse alebat, opinioni similis erat, quæ in vulgus recepta erat; sine divino furore quodam nullum poetam esse posse; *Apollinem* seu *Musas* vate tamquam instrumento uti, per quod *sua* opera ederent, cui notioni cum veri nonnihil certe subesset (nempe illud ipsum, quod modo de ingenio atque enthusiasmo poetico dictum est), *Plato* eam usurpare non dubitavit ad poetarum, pro optimis artium et disciplinarum magistris habitorum, nimium honorem minuendum.

Atque omnis hæc ratio eo magis ipsi arrisisse videtur, quod per eam, quum sensu esset ambiguo, non aperte poetas adoriebatur, nec frustra in se hominum fere sacrosanctorum invidiam excitaret. Imo poetæ nonnulli perduci eo forsitan potuerant, ut blandiri sibi voluisse *Platonem* crederent, nam gloriosum iis poterat videri, deorum instrumenta dici, quibus illi quasi interpretibus uterentur (2). Callide igitur omni hac ratione usus mihi videtur, qua poetas non facile offenderet vulgique opinionem sequi videretur, et nihilo tamen minus apud eos lectorum suorum, qui sensu essent sagaciori ad concipiendam ironiam, poetis honorem detraheret. Hoc autem quomodo fieri potuerit, ut pateat, res paullo altius repetenda videtur.

Quo major est in homine *vis agendi spontanea* (ἐνέργεια) eo major hominis dignitas et præstantia. Virtus ipsa, absolute spectata, ideo omnibus ceteris rebus anteponitur et pro summa habetur perfectione humana, quia summum gradum αὐτοκρατείας internæ requirit (3). Atque ita unaquæque hominis facultas

(1) Vid. loc. Phædr. 245 A. Conf. *Groen van Prinsterer* pag. 155 ubi inter alia « Erat enim » is (*Plato*), qui optimo quovis poëtarum delectaretur maxime: sed putabat oportere in hominum justorum honestorumque cœtu, si futurus esset, nonnisi justitiæ ac honestatis laudatores » admitti. Poëtæ ne nomine quidem dignum judicavit, qui versus pangere conaretur sine in- » flammatione animi et quodam afflatu quasi furoris divinitus immissi.

(2) Ion. 66. Οἱ δέ ποιηταὶ οὐδὲν ἀλλ' ἢ ἑρμηνεῖς εἰσι τῶν θεῶν.

(3) Subtiliter hoc enucleat *Tetens*, vir acutissimus, (Philosophische Versuche über die menschliche Natur.) tom. II, p. 653.

æstimatur ex majori αὐτοπραγίας gradu. Nam quo major αὐτοπραγία, eo major libertas humana, quo major autem libertas, eo magis locum habet imputationis notio, atque adeo *meriti*, in quod *laus* et *honor* cadit. Jam quum αὐτοπραγία illa in poetis minor aut nulla sit, siquidem numinis afflatu carmina fundunt, nec artifices sunt, propria sollertia præstantes, sed organa quasi, quæ a diis tractantur, perspicitur, qua fere via homines paulo acutiores per singularem illam opinionem a *Platone* simulatam, ad persuasionem duci potuerint, poetas minoris esse pretii. Quid? Apud vulgus ipsum, qui ad verbum forsitan caperet sententiam *Platoni* omnis ratio illa ad consilia sua exequenda conferre poterat. Poetæ enim si, ut in *Jone* aliisque dialogis narratur., sunt ἄνευ νοῦ, sine omnium eorum, quæ canunt, scientia, quomodo idonei omnium fere rerum magistri esse queant? Nempe ob eam ipsam causam, inquies, quod divino sunt numine afflati. At ipsi sua carmina bene explicare nequeunt, respondebit *Plato*, utpote scientia ipsi carentes, per divinum duntaxat furorem magnifica profati, carmina autem explicatione quadam singulari egent, poesis minirum est αἰνιγματώδης.

Poesin esse αἰνιγματώδη, docet Plato in Alcib. II, p. 147 A–D. Ἀλλ' αἰνίττεται καὶ οὗτος (Ὅμηρος) και οἱ ἄλλοι δε ποιηταὶ νοοῦσιν ἕκαςος αὐτῶν. Hoc loco videtur *Socrates Platonicus* poetas, ad quorum auctoritatem tunc temporis sæpissime confugiebatur, derisione lepida, quamvis leni tangere, dum poesin obscuram et ænigmaticam dicens, poetæ cujusdam sententiam quandam aperte ad suam ipsius detorquet (1). Lusus enim cujusdam atque ironiæ vestigia hoc loco statim deprehendet, quicumque ad talia capienda paulo tantum idoneus est. Sed ut locum illum mittamus, illud certe constat, summam Homericorum atque etiam quorundam aliorum carminum auctoritatem, imo sanctitatem in caussa fuisse, cur hæc ad sensum sæpe torquerentur, ad sententias moribus salubribus confirmandas. Qualem fere rationem etiam postea, sapientum virorum apud omnes fere gentes sollertia secuta est in iis libris, qui pro sacris habebantur, interpretandis; quæ non quidem inserviebat commodo interpretationis philologicæ, sed utilissima erat ad meliores de moribus notiones inter coævas suos propa–

(1) Nusquam hoc fit apertius, nec ullum exstat in Platone exemplum interpretandi magis extraordinaria, quam in Alcib. I. c.

gandas. Hoc autem, quo facilius in poetarum operibus fieri posset, poesis dicenda erat, αἰνιγματώδης καὶ οὐ τοῦ προστυχόντος ἀνδρὸς γνωρίσαι, id quod factum est a *Platone*, in iis certe dialogis, qui prius scripti sunt, et ubi populariter disputat. In iis, contra quos serius scripsit et ubi intentissimo studio philosophatur, ut in libris de republica et de legibus, minus caute et timide contra poetas machinatur, quid sibi in poetarum scriptis atque in poesi ipsa displiceat, ingenue professus. In his igitur libris neque ad illud, poesin obscuram atque ænigmaticam esse, confugit, neque eam, quæ huic notioni facile superstrui poterat, *allegoricam* interpretandi rationem probat (1) cui parum favisse videtur, etsi ad eum, tanquam allegoricæ interpretandi rationis primum auctorem atque patronum, male nonnulli provocant (2).

SECTIO II.

Placita Aristotelis de ratione artis poeticæ, quæ consistit in enthusiasmo poetico.

---

§ 12.

Aristotelis de enthusiasmo poetico sententia.

Unicum, quem invenimus apud *Aristotelem* pro enthusiasmo poetico locum, legitur cap. XVII libri de poetica § 30, ubi hæc: .... διὸ εὐφυοῦς ἡ ποιητική

(1) Polit. II, 378 D. pugnas illas deorum Plato inquit, narrandas non esse, neque ἐν ὑπονοίαις (ὑπονοίαν veteres dicebant, quam recentiores ἀλληγορίαν. vide *Ruhnkenius* ad Tim. lex. p. 200) neque ἄνευ ὑπονοιῶν: nam adolescentes discernere non posse, quid allegoricum sit, quid non sit. Vid. etiam Phædr. 229 C—230 A. Cf. Cl. *Meriani* librum, von dem Einflusse der Wissenschafft auf die Dichtkunst, t. 1 p. 79 seq.

(2) Utitur quidem *Plato* allegorica interpretandi ratione; sed rarius et non nisi, ubi populariter philosophatur. Attamen illam fabulas Homericas explicandi rationem, qua ubique ex-

ἐςὶν ἢ μανικοῦ· τούτων γάρ οἱ μὲν εὔπλασοι, οἱ δέ ἐξεταστικοί εἰσιν. Nulla difficultate premi horum verborum sensus mihi videbatur, eaque cum omnibus interpretibus vertebam: *quapropter ingeniosi poetica est vel furore correpti*; ex his enim alii bene formati, alii extra se positi sunt. (1) Unus tamen *Th. Tyrwhittius* vertere voluit, *quam ob rem poetica ingeniosi est hominis*, *magis quam insani*; *ex his enim illi quidem ad fingendum habiles sunt*, *hi autem mente alienati* (2) Hanc suam sententiam defendere conatur ellipsi τοῦ μᾶλλον ante ἢ: « In his enim (inquit) nisi fallor Aristoteles, ut sæpe alias, *Platonis* vel *Socratis* sententiam » oblique impetit, qui poetas quasi furore divino quidem illo, sed vero, cor- » reptos sæpius irridet et poeticam omnem non arte discendum, sed a Musis » cum insania quadam accipiendam statuit. »

Falli tamen mihi videtur vir, ceteroquin doctissimus.

Μᾶλλον subauditur quidem sequente ἢ, hoc tamen rarissime nisi præcedat verbum βούλομαι, ut βούλομαι σε ἀπιέναι ἢ παρόντα ῥαθυμεῖν (3). Sensus etiam, uti omnes cæteri legerunt, integer est, et nullam offert difficultatem, ita ut, ad confirmandam *Tyrwhitti* opinionem, exceptio locum habere debeat, quod lubenter acciperem, si nullo alio loco pro hoc furore poetico locutus esset *Aristoteles*, quod tamen fecisse patet ex libro III Rhetoricorum Ἔνθεον γὰρ

quisitam sapientiam tanquam involucro et integumento abscondebat, repetere a *Platonis* potissimum auctoritate non licet, *primum*, quia exstiterunt multo antiquiores, qui allegoricam interpretandi rationem sequerentur ut *Theagenes Rheginus*, qui *Cambysis* tempore primus hoc egit in Homeri opera. (vid. schol. *Villes* ad iliad. Υ v. 67 Cf. *Tatian.* πρὸς Ἕλληνας l. 48 p. 105, 106. Eo. *Worth*): *Anaxagoras Clazom.* (*Phavorin.* ap. *Diog. Laert* II, 11; *Stesimbrotus Thasius* (Tatian. l. c.) *Metrodorus Lamps.* (Phavorin. l. c. Tatian c. 37 p. 80) alii: *deinde*, quia *Plato* minime is fuit, qui eos *Homeri* de Diis mythos, quos impios judicaret, allegorica interpretandi ratione ab opprobriis vindicare vellet, sed is, qui aperte eos rejiceret, ut juventutis institutioni pestiferas.

(1) Paullo fusius, sed etiam multo distinctius reddidit ea *Twining* (Aristot Treatise on poetry, translated with notes by *Thom. Twining*, Lond. 1789, 40) « Hence it is, that poetry demands » either great natural quickness of parts, or an enthusiasm, allied to madness. By the first » of these, we mould ourselves with facility to the imitation of every form, by the other, » transported out of ourselves we become that we imagine. »

(2) *Aristot.* de Poetic. libr. gr. et lat. Oxonii 1794.

(3) Cf. Franc. *Vigerus* de Idiot. ling. Græc. p. 401.

ἡ ποίησις: præterea testantibus *Dione Chrysostomo*, *Theophrasto* et *Heraclide Pontico* (ut *Plutarchum* aliosque mittam) libros aliquot *de furore poetico* conscripsit *Aristoteles*, ita ut non *Platoni*, sed sibi risisset. *Tyrwhittius* forsitan versionem Dacierii ante oculos habuit, dicentis: « *pour avoir du succès en* » *poésie*, *il faut avoir un génie excellent*, *ou être furieux.* »

Hisce omnibus et codicum auctoritate fretus antiquam accipio interpretationem, ita ut pro furore poetico Aristotelem locutum esse, mihi constet.

Videamus jam de alia proposita a *Tyrwhittio* lectione ἐκστάτικοι pro ἐξεταστικοὶ εἰσιν, uti cum uno *Victorii* codice scribit. (1) « Rationem enim reddit Aristoteles » (ait,) cur poesis sit hominis ingeniosi magis quam insani, quoniam hi » (ingeniosi scl.) ad fingendum habiles sunt, illi autem insani ad furorem proni. » Ἔκστασις apud nostrum est ipse *insaniæ paroxysmus*, uti in Probl. XXX, » ἡ περὶ τοὺς παῖδας ἔκστασις, dicitur furor Herculis, liberos suos occidentis. Ἐκστατικὸς » autem *nonnunquam* usurpatur de eo, qui tali paroxysmo corripitur. » Huc usque Tyrwh. Credo equidem, illum hancce emendationem lubenter accepisse, quum optime præcedenti mutationi se accommodet. Rejiciendam esse hanc lectionem nulla exigit ratio, uti contra nulla est causa, quare ἐξεταστικοὶ repudiemus. Uterque enim idem fere significat, modo nullius detorqueatur sensus. Significatio ἐκστατικοῦ latere mihi videtur in hisce *Ovidii*:

« Est Deus in nobis, agitante calescimus illo,
» Sedibus Æthereis spiritus ille venit »

Et in illo Clar. *Kinkeri* nostri

« Een Godheid blaast my aan en doet me 't lichtspoor vinden,
» Waarop de ontvlamde geest zich aan het stof ontbinden
» En kracht verleenen zal aan d'eens bestemden wil (2)

Ἐξεταστικοῦ autem in illis *Horatii*

Quem tu, Melpomene semel
Nascentem placido lumine videris

(1) Vid. Arist. edit. Gh. Ch. *Harles* cum notis *Syllurgii* 1780 pag. 124.
(2) De verlossing van Nederland Gedichten. Dl. II, p. 37.

Illum non labor Isthmius
Clarabit pugilem, non equus impiger
  Curru ducet Achaïco
  Victorem, neque res bellica Deliis
    Ornatum foliis ducem
    Ostendet Capitolio;
Sed quæ Tibur aquæ fertile perfluunt,
Et spissæ nemorum comæ
Fingent Æolio carmine nobilem

Et alibi:

O mutis quoque piscibus
Donatura cycni, si libeat, vocem,
Totum muneris tui est.
Quod monstror digito prætereuntium
Romanæ fidicem lyræ,
Quod spero et placeo, si placeo tuum est.

Hæc de verborum significatione; pauca observanda supersunt de distinctione inter verba εὐφυοῦς et μανικοῦ.

Ἐυφυεις (1) dicebantur οἱ ῥαδίως μανθάνοντες, ὁμοίως δὲ ἔχοντες πρὸς πάντα τὰ παθήματα (2). Μανίκοι vero illi, qui phantasiæ ope, vinculum constituere conantur mundum inter visibilem et intellectualém, harmoniamque, iis infundere circumfundendo unius ideas cum alterius splendida forma; aut, uti dixit *Hemsterhusius* (3): « le premier but de tous les arts est d'imiter la nature (εὐφυεις), le second de » renchérir sur la nature en produisant des effets, qu'elle ne produit pas » aisément, ou qu'elle ne saurait produire (μανίκοι) (4). » Omnia vel præ–

(1) Vid. de voce *Casaub.* ad *Athenæum*, pag. 454 et Suidas voce εὐφυα at εὐφυια, quæ verba allegav. apud Alex. Aphrod.
(2) Conveniunt hæc eum Ethic. Nicom. III. 5 p. 113, édit. Wilk.
(3) Œuvres Philosophiques tom. 1, pag. 6.
(4) Elegantissime hac de re cl. *Kinkerus*, tom. I. *Het ware der schoonheid*, pag 21.

« Gy wiens penseel, of luit, of taal dien schyn kan treffen,
» Leer, leer, uw oog, uw oor, uw denkkracht te verheffen,
» En spoor den grondvorm, dien natuur te nadren traeht,
» In ieder voorwerp na! — Dring door den schemernacht

cipua saltem a *Platone* et *Aristotele* ratione poeseos tradita, quantum inspiratione poetica absolvuntur, pertractasse credo: quum tamen *Aristoteles* plura tradit de caussis poeseos, quæ *imitatione* continentur, hæc prius tractanda videntur, quam de dictis instituam comparationem, præsertim, alioquin multa iterum dicenda forent.

PARS II.

DE RATIONE POESEOS, QUATENUS CONSTAT IMITATIONE.

SECTIO I.

QUID RELIQUERIT PLATO, UNDE PROBARI POSSIT EUM IMITATIONEM RATIONEM POESEOS HABUISSE.

Plato primus omnium scripsit de imitatione plurimis in locis; ut et frequenter in libro III et X reipublicæ.

In tertio de republica libro igitur, ubi multa eaque explicita et dilucida de

» Der werklykheid, tot waar ge in reiner lucht verheven,
» 'T Gelouterd ideaal u voor den geest z ziet zweven;
» Tot waar de vinding u haar schatten spreidt ten toon!
» Dàar is het schoone waar, dàar is het ware schoon!

Et pulchrius deinde indicatur, tom. III, pag. 2. *Met pichlerlesk vesnufl:*

» Alleen bestemd, om na te vorschen,
» Ziet hij natuur: — maar in haar schorsen,
» En door een dikke middenstof.
» Nooit schiep zy door haar grootsch vermogen:
» Voor zijne al te ongevoelige oogen,
» Een enklen lichtstraal, die hem trof —
» Maar mild voor hare lievelingen;
» Die zy bestraalt nti hooger kringen
» Geet ze uit haar volle voorraadschuur,
» Haar hooger aanzyu optemerken,
» In d'eindlooz' omrang harer werken,
» Aan die bezield is met haar vuur.

imitatione disserit *Plato*, tantum abest ab opinione, omnem poesin imitatione contineri, ut de industria distinguat poesin μιμητικήν, ab ea, quæ imitatione non continetur: dicit enim ibi, omnem poesin διηγήσει contineri, ita tamen ut narratio aliqua sit simplex, in qua scilicet nec voce, nec figura alterum repræsentat poeta, sed ipse ex propria persona aliquid narrat historicorum more, ut Dithyrambica, quam imitationis expertem esse dicit; aliqua non sit simplex, cum scilicet alterum poeta facit loquentem, ac vel voce, vel figura refert ac repræsentat, *figura* quidem cum actores inducit loquentes, quemadmodum in comœdia et tragœdia usu venire solet: et hæc narratio dicitur dramatica estque imitatrix tota: *voce*, quum non alios actores inducit, sed ipse sic loquitur, ut alieno nomine loquatur, ut propterea in eo sit posita imitatio, ut quis alterum vel voce tantum vel figura etiam exprimat referatque. Et hac de caussa statuebat *Homerum* in Iliade et Odyssea, modo simplici narratione usum esse, modo imitatum. Atque hoc pacto quæcunque *metrica* narratio, (metrica, quia poemati carmen *Plato* reputat necessarium) erit ad poesin vocanda: nimirum aut ad eam, quæ simplex narratio dicitur et imitationis est expers, uti *Hesiodi* opus, quod Ἔργα καὶ ἡμέραι inscribitur, vel ad dramaticam *narrationem* vel ad *Heroïcam*, quæ partim imitatur, partim simplici utitur narratione. Imitationem igitur adjudicat tragœdiæ et parti dramaticæ Epici carminis: et quod apud *Aristotelem* præcipuum est, *Plato* non nisi sensum imitationis poesi adhibitum esse dicit. Brevi, *Platonem* ideam μιμήσεως ab ipsa scena et ab imitationibus *personalibus* agentis tragœdiæ sumsisse, patet ex modo, quo dictiones explanat, atque ex universali forma et lingua omnium ejus explicationnm et allusionum. Ἀλλ' ὅταν γέ τινα λέγῃ ῥῆσιν ὥς τις ἄλλος ὤν, ἆρ' οὐ τότε ὁμοιοῦν αὐτὸν φήσομεν ὅτι μάλιστα τὴν αὐτοῦ λέξιν ἑκάστῳ ὃν ἂν προείπῃ ὡς ἐροῦντα; Φήσομεν. τί γάρ; οὐκοῦν τό γε ὁμοιοῦν ἑαυτὸν ἄλλῳ, ἢ κατὰ φωνὴν ἢ κατὰ σχῆμα, μιμεῖσθαί ἐστιν ἐκεῖνον ᾧ ἂν τις ὁμοιοῖ; κ. τ. λ. pol. III 393 C.

Eadem allusione sæpius utitur ad indicandam imitationem voce aut figura actoris vel Rhapsodi, atque hoc quidem ad vilissimas imitationes.

Plura de imitatione disserit *Plato* in libr. de republica, quæ tamen ad principia magis pertinere videntur; postea igitur et de hoc loco fusius sum dicturus.

SECTIO II.

Aristotelis sententia de poeseos ratione ΜΙΜΗΤΙΚΗ.

Classicum ad hanc rem pertinentem invenimus locum in cap. poetices ejus III, § 6.:

Ἐοίκασι δὲ γεννῆσαι μὲν ὅλως τὴν ποιητικὴν αἰτίαι δύο τινὲς, καὶ αὗται φυσικαί. Τό, τε γὰρ μιμεῖσθαι, σύμφυτον τοῖς ἀνθρώποις ἐκ παίδων ἐςί· καὶ τούτῳ διαφέρουσι τῶν ἄλλων ζώων, ὅτι μιμητικώτατόν ἐςι, καὶ τὰς μαθήσεις ποιεῖται διὰ μιμήσεως τὰς πρώτας· καὶ τὸ χαίρειν τοῖς μιμήμασι πάντας. Σημεῖον δὲ τούτου τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἔργων· ἃ γὰρ αὐτὰ λυπηρῶς ὁρῶμεν, τούτων τὰς εἰκόνας τὰς μάλιςα ἠκριβωμένας χαίρομεν θεωροῦντες, οἷον, θηρίων τε μορφὰς τῶν ἀγριωτάτων, καὶ νεκρῶν. Αἴτιον δὲ καὶ τούτου, ὅτι μανθάνειν οὐ μόνον τοῖς φιλοσόφοις ἥδιςον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοίως, ἀλλ' ἐπὶ βραχὺ κοινωνοῦσιν αὐτοῦ. Διὰ γάρ τοῦτο χαίρουσι τὰς εἰκόνας ὁρῶντες, ὅτι συμβαίνει θεωροῦντας μανθάνειν καὶ συλλογίζεσθαι, τί ἕκαςον· οἷον, ὅτι οὗτος ἐκεῖνος ἐπεὶ ἐὰν μὴ τύχῃ προεωρακὼς, οὐχὶ μίμημα ποιήσει τὴν ἡδονὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπεργασίαν, ἢ τὴν χροιὰν, ἢ διὰ τοιαύτην τινὰ ἄλλην αἰτίαν. Κατὰ φύσιν δὲ οντος ἡμῖν τοῦ μιμεῖσθαι, καὶ τῆς ἁρμονίας καὶ τοῦ ῥυθμοῦ· (τὰ γὰρ μέτρα, ὅτι μόρια τῶν ῥυθμῶν ἐςι, φανερόν·) ἐξ ἀρχῆς οἱ πεφυκότες πρὸς αὐτὰ μάλιςα, κατὰ μικρὸν προάγοντες, ἐγέννησαν τὴν ποίησιν ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων.

Dimittit *Aristoteles* Atheniensium et Doriensium litem de tragœdiæ comœdiæque inventione, vel quia levioribus conjecturis utebantur, vel quia non de toto genere, sive de poesi tum in universum, tum quod ad singulas partes ac formas disputabant. Ita tamen dimittit illam controversiam, ut ipse ad veras et germanas poeseos causas, ortum et incrementa investiganda se referat. Ait igitur poesin videri a duabus causis iisque naturalibus ortam, cujus prima *imitatio* inde ab incunabilis homini insita et propterea naturalis; jure *Aristoteles* hæc posuisse mihi videtur. Fieri enim non potest, ut cum a pueris imitemur, hoc est cum usu rationis fere destituti: electione et consilio, multo minus arte imitemur: nam si in nobis imitandi studium veluti erumperet, postquam rationis usus in nobis dominatur, suspicari quidem liceret, id electione et consilio aut arte fieri, quod tamen tenera illa ætate suspicari minime licet, ita ut naturæ acceptum referendum sit: si quis denique ne illud quidem animadvertat, vere quidem pueros imitari, is fictas puerorum domusculas spectet, fictos quos conscendunt equos, ficta arma et bella, quæ tractant, hisce similia in memoriam revocet, in quibus

puer virorum imitator videri potest, quapropter jure affirmat *Tullius*: *Naturam creasse homines imitatores* (1).

Addit *Aristoteles*, hominem esse animal aptissimum ad imitandum, atque hac in re eum ab aliis differre animalibus. Difficilius videtur probatu; eum a cæteris animantibus revera distingui, cum animantia multa imitentur. Ex eo ipso tamen, quod animantia quædam ob imitationem sunt admiratione digna, satis constat animantis non esse imitari, sed hominis. Denique siquis reputet, hominem coloribus aut saxo vel alio materiæ genere cœlum exprimere, animantes, plantas ac summatim nihil cœlo, terra marique reperiri, quod non imitetur, is sentiet longe exiguam ac levem esse belluarum imitationem. Moderatus tamen adhuc videri potest *Aristoteles*, quod ita demum hominem a cæteris animantibus imitatione dissociat, ut tamen μιμητικώτατον esse affirmet: ubi belluas aliquas in secundis aut tertiis consistere non plane vetat; quod in problematibus etiam scriptum reliquit, ubi rursus μιμητικώτατον appellat hominem, atque id evenire ait, quia hinc discere solet (2).

Pergit jam, et *gaudere omnes imitamentis* cæt. Perspicuum etiam hoc. Nemo enim non interdum eleganti earum rerum imagine delectatur, a quibus vel abhorret, vel quas non sine molestia intuetur. Sic *Cleopatram* aspidis dente necari, *Laöcoontem* una cum filiis a serpentibus interimi, non sine horrore ac molestia adspiceremus, cum tamen elegantes harum rerum imagines non sine voluptatis sensu contemplamur. (3) Causa hujus rei, ait *Aristoteles*, ea est, quia inde solemus discere, quod jucundissimum est, ideoque si quando expressarum imaginum notitiam non percipimus, ita ut nihil inde aut discamus

(1) De *Orat.* II.

(2) Sect. 20 Probl. 5.

(3) Eleganter Clar. *Kinkerus*, tom. 1. poem. *Het ware de Schoonh.* p. 4.

« Voor hem is 't ware schoon: — Om dat zijn kunstvermogen,
» Natuur, ook als zij schrik en afschuw baart, verhoogen,
» En 't lage en nietige, ja zelfs 't misvormde, ook dan,
» Als 't walging en verachting wekt, verheffen kan
» Tot hooger aanzijn en de afzigtlijkste gedrochten,
» Waarvoor het zintuig heeft, herschept in kunstgewrochten. »

Despréaux in *arte poetica*:

« Il n'est point de serpent, ni de monstre odieux,
» Qui par l'art imité ne puisse plaire aux yeux, » etc.

aut reminiscamur, vix ac ne vix quidem, delectemur, quin interdum ea ignoratione affligamur (1).

Quamvis enim interim artificium capere oculos possit, mens tamen non conquiescit, nisi, quid imagine illa repræsentetur, intelligat. Ac profecto cur idiotæ imitatione delectentur, nihil mirum, si quidem imitatorum imagines sunt veluti idiotarum libri, ex quibus non sine voluptate discere solent, eruditi propter reminiscentiam delectantur maxime, atque hinc est quod elaboratis imaginibus uterque gaudeat. Idem hoc docet in Rhetor. I cap. XI. Ἐπεὶ δὲ τὸ μανθάνειν τι ἡδὺ, καὶ τὸ θαυμάζειν, καὶ τα τοιαῦτα, ἀνάγκη ἡδεα εἶναι το τι μεμιμημένον, ὥσπερ γραφικὴ καὶ ἀνδριαντοποιία και ποιητικὴ, καὶ πὰν ὃ ἂν ἦ μεμιμημένον· καὶ ἐὰν μὴ ἡδὺ ὀυ τὸ μιμημα, ὀυ γὰρ ἐπὶ τούτῳ χαίρει, ἀλλὰ συλλογισμός ἐςω, ὅτι τοῦτο ἐκεῖνο, ὥςε μανθάνειν τι συμβαίνει.

In tertio Rhetoricorum libro cap. X jucunditatem, quam ex metaphoris percipimus ad eundem refert fontem. In problem. sect. XIX, problem. V idem principium ad musicam refertur. Problema est: *quare majori gaudio afficiamur, audientes jam antea nobis cognitum cantum, quam quum novum audiamus?* Responsio vero est, ὅτι ἡδὺ μανθάνειν. Et revera gaudium reminiscentiæ nullibi

(1) Cf. J. G. *Buhle*, in edit. Arist. p. 132. « *Aristoteles* stimmt hier völlig mit den neusten » Aesthetikern überein, die auch das Wohlgefallen an den Werken der Künste des Schönen » davon herleiten, dass sie die Erkenntniss-Kräfte in ein leichtes gegenseitiges Spiel bringen » und dadurch das Gemüth anziehen und unterhalten?

« Ihr Freunde, denen hier das mannigfache Spiel
» Des Menschen, in der Kunst der Nachahmung gefiel;
» Ihr, die ihr gerne weint, ihr weichen, bessern Seelen,
» Wie schön, wie edel ist die Lust, sich *so* zu quælen;
» Wenn bald die süsse Thræn, indem das Herz erweicht,
» In Zærtlichkeit zerschmilzt, still von den Wangen schleicht,
» Bald die bestürmte Seel', in jeder Nerv' erschüttert,
» Im Leiden Wollust fühlt; und mit Vergnügen zittert!
» O sagt, ist diese Kunst, die so eur Herz zerschmelzt,
» Der Leidenschaften Strom, so durch eur Innres wælzt,
» Vergnügen, wenn sie rührt, entgückend, wenn sie schrecket,
» Zu Mitleid, Menschenlieb und Edelmuth erwecket,
» Die Sittenbilderin, die jede Tugend lehrt,
» Ist die nicht eurer Gunst und eurer Pflege werth?
» Die Vorsicht sendet sie mitleidig auf die Erde
» Zum besten des Barbars, damit er menschlich werde;

Lessing Dramat.

forsan, magis apparet, quam in metrica agitatione popularis auditorii, quum omnes toto fere corpore sequantur metrum musicæ hilaris speciei (apud nos vulgo *Rondo*).

Diversitatis causa liceat mihi hic memorare, *Platonem* hoc principio usum esse, ut probaret canem esse animal philosophum: nam (inquit) τό φιλομαθὲς καὶ φιλόσοφον ταὐτόν· ὃν μὲν ἂν ἴδῃ ἀγνῶτα, χαλεπαίνει, οὐδὲν δὴ κακὸν προπεπονθώς, ὃν δ᾽ ἂν γνώριμον, ἀσπάζεται, κἂν μηδὲν πώποτε ὑπ᾽ αὐτοῦ ἀγαθὸν πεπόνθῃ. Ἀλλὰ μὴν κομψόν γε φαίνεται τὸ πάθος αὐτοῦ τῆς φύσεως, καὶ ὡς ἀληθῶς φιλόσοφον κ. τ. λ. (1).

Eleganter *Plutarchus* prosequitur totum hoc argumentum in convivialibus quæstionibus, ubi cum quæsisset, cur non sine voluptate audiamus eos, qui iratorum vel mœrentium gestus repræsentant, mœrentes vero ipsos aut iratos moleste feramus, non unam affert caussam. *Prima* erat, quod delectamur, dum videmus histriones affectus humanos exprimere et repræsentare, quibus novimus ex *propria persona* eos non affici. *Altera*, quia iis facile delectamur, quæ scite atque artificiose aguntur et idcirco, inquit, admiratione interim capimur. *Tertia* in *Aristotelicam* plane recidit atque his continetur verbis. Cap. V, I. Καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν θεαμάτων ὅμοια πεπονθάμεν. ἀνθρώπους μὲν γὰρ ἀποθνήσκοντας καὶ νοσοῦντας, ἀνιαρῶς ὁρῶμεν· τον δὲ γεγραμμένον Φιλοκτήτην, καὶ τὴν πεπλασμένην Ἰοκαστην ἡδόμεθα καὶ θαυμάζομεν, (et paullo post) Αλεκτορὶς γὰρ βοῶσα συνεχῶς καὶ κορώνη, λυπηρὸν ἄκουσμα καὶ ἀηδές ἐστιν· ὁ δὲ μιμούμενος ἀλεκτορίδα βοῶσαν καὶ κορώνην εὐφραίνει· καὶ φθισικοὺς μὲν ὁρῶντες, δυσχεραίνομεν, ἀνδριάντας δὲ καὶ γραφὰς φθισικῶν ἡδέως θεώμεθα, τῷ τὴν διάνοιαν ὑπὸ τῶν μιμημάτων ἄγεσθαι, καὶ κατὰ τὸ οἰκεῖον· ἐπεὶ τι πάσχοντες, ἢ τίνος ἔξωθεν γενομένου πάθους, τὴν Παρμένοντος ὗν οὕτως ἐθαυμασαν, ὥστε παροιμιάδη γενέσθαι.

Ex hisce omnibus effici potest delectationem, quæ ex imitatione percipitur, naturalem esse: quod enim in omnibus hominibus facile observatur, quodque tantopere cum natura nostra congruit id naturale censendum est.

Philosophiam *Aristotelis*, etsi hic loci vera sit, viris tamen, accuratius eum perscrutantibus, non satis posse placere credo. Observandum enim est, illa, quæ dixit, modo referenda esse ad rudes et indoctos spectatores, in universumque pro explicatione habenda esse, quam magnus picturæ aut statuæ sit effectus in pueris et multitudine, qui non, nisi raro, specimina μιμητικῆς artis adspiciunt. Hoc quidem respectu principium non videtur applicandum,

(1) De Republ. II, 376. A. B.

nisi ad affigies (*portraits*) cujus objecta nobis non statim succurrunt. Quum picturam enim hujus generis adspicimus, non nisi post aliquod temporis spatium deprehendemus hujus illiusve hominis imitationem, statim tamen hominis imaginem esse videbimus. Neque video, nisi brevis sit ignorantia aut dubitatio, quomodo aliqua possit in spectatore acquiri informatio, nec quomodo secundum ipsa philosophi principia (si recte ea cepi) delectatio, imitationis sequela ullo sensu resolvi possit in id, quod accipit mens ab exercitatione suæ potestatis inferenda sive invenienda similitudine. Secundum ipsa *Aristotelis* duo principia, supra memorata (Rhet. III, 10, ubi fusius hoc explanavit), principium ad metaphoras adhibens, affirmat, hac re cognitionis gaudium non effici nominibus propriis, sive communibus, quia mox proponunt eorum significationem, nec perverse accipi possunt. Jam pictura, considerata ut imitatio hominis, equi, domus in universum manifeste respondet nomini communi, ut imperfecta sit imitatio (1).

Inter *Aristotelis* explanationes ad hoc physicum principium *recognitionis* duo sunt loca exigua, quæ, quod ad naturam delectationis tam explicita videntur, ut ea hic exhibere mihi liceat. Postquam principium ad metaphoras adhibuit, eodem modo, eo utitur ad argumenta oratorica: Διὸ οὔτε τὰ ἐπιπολαῖα τῶν ἐνθυμημάτων εὐδοκιμεῖ (ἐπιπολαια γαρ λεγομεν τα παντι δηλα, και ἁ μηδεν δει ζητησαι) ουτε ὁσα ειρημενα αγνοουμενα ἐστιν, ἀλλ' ὁσων, ἠ ἁμα λεγομενων ἡ γνωσις γινεται, και ει μη προτερον ὑπηρχεν, ἠ μικρον ὑστεριζει, ἡ διανοια· γινεται γαρ οιον μαθησις· εκεινως δε, ουδετερον (2).

Alter locus, ex *Aristotelis* sententia naturam delectationis magis etiam exprimens, sic audit: Παντων δε των συλλογισμων θορυβεισθαι μαλιστα τα τοιαυτα ὁσα ἀρχομενα προορωσι, μη τῳ ἐπιπολης ειναι· ἁμα γαρ και αυτοι εφ' ἑαυτοις χαιρουσι προαισθανομενοι· και ὁσων τοσουτον ὑστεριζουσιν, ὡσθ' ἁμα ειμα ειρημενων γνωριζειν (3).

Vereor, ne diutius jam in prima caussa explicanda hæserim: ad secundam igitur transeo: multa de hac fuere in controversiam vocata. Alii voluerunt, eam esse delectationem ex imitatione haustam, alii carmen seu metrum, alii

(1) Uti in initio pictura erat ἐν γαλάξι και σπεργανοῖς: uti habet *Ælianus*. Var. hist. X, 13. pictores antiqui ab *Æliano* memorati non cavebant principium *Aristotelis*, quum in margine pingerent τουτό βοῦς —— ἐκεινος ἵππος. — τουτό δενδρον. —

(2) Rhet. III, 10.

(3) Rhetor. II, 24.

musicam seu rhythmum et harmoniam, alii eam omnino prætermissam crediderunt. Harum sententiarum explanationes memorare possem, si de musica quærendum esset, quia satis constat, *Musicam* tantum secundam efficere caussam naturalem poeseos. Prima enim carmina canebantur et verbis utebantur rhythmica, unde probatur cantus et rhythmi affinitas. Hæc ad rhythmum dispositio in caussa fuit, quare verba ad suavem auditum conformarentur, unde orti sunt versus et ut soni elicerentur, unde musica producta (1).

Rhythmus vero differt a metro eo, quod Rhythmus est proportio adhibita ad *quemcumque motum*, metrum est proportio, adhibita ad *motum verborum*, *quæ proferuntur*. Inde sequitur, quamvis omne metrum rhythmus sit, omnem tamen rhythmum non esse metrum (2).

Musicæ sensum a natura hominibus insitum esse, statuerat etiam *Plato*, leg. II, p. 737. (3).

Plura de Musica dicere, jam non attinet, quia quæstio proposita nullam facit de musica mentionem, atque igitur fines evagatus videri possem.

(1) Conf. La Harpe *Lyc. ou cours de littératures.*

(1) Cf. *Harris* Philol. Inquiries p. 67.

(3) Insigne fragmentum ex libro deperdito *Theophrasti* *περὶ μουσικῆς* conservavit *Plutarchus* Probl. Symp. LI. Probl. V, eandem hypothesin fusius explicat: *Λέγει δὲ Θεόφρασος, μουσικῆς ἀρχὰς τρεῖς εἶναι, λύπην, ἡδονὴν, ἐνθουσιασμὸν, ὡς ἑκάσου τούτων παρατρέποντος ἐκ τοῦ συνήθους καὶ ἐγκλίνοντος τὴν φωνήν. Ἁί τε γὰρ λύσσαι* (forsan *λύπαι*) *τὸ γοερὸν καὶ θρηνητικὸν ὀλισθηρὸν εἰς ᾠδὴν ἔχουσι· διὸ, καὶ τούς ῥήτορας ἐν τοῖς ἐπιλόγοις, καὶ τοὺς ὑποκριτὰς ἐν τοῖς ὀδυρμοῖς ἀτρέμα τῷ μελῳδεῖν προσάγοντας ὁρῶμεν καὶ παρεντείνοντας τὴν φωνήν. Ἁί τε σφοδραὶ περιχαρεῖαι τῆς ψυχῆς, τῶν μὲν ἐλαφροτέρων τῷ ἤθει καὶ τὸ σῶμα πᾶν ἐπαίρουσι, καὶ παρακαλοῦσιν εἰς ἔρρυθμον κίνησιν, ἐξαλλομένων καὶ κροτούντων, εἴπερ ὀρχεῖσθαι μὴ δύνανται, « μανίαι τε ἀλαλαί τε ὀρινομένων, ῥιψαυχενι σὺν κλόνῳ, » κατὰ Πίνδαρον. Ὁι δὲ χαρίεντες ἐν τῷ πάθει τούτῳ γενόμενοι τὴν φωνὴν μόνην εἰς τὸ ᾄδειν καὶ φθέγγεσθαι μέγα καὶ μέλη προΐενται. Μάλισα δὲ ὁ ἐνθουσιασμὸς ἐξίσησι καὶ παρατρέπει τὸ, τε σῶμα καὶ τὴν φωνὴν τοῦ συνήθους καὶ καθεσηκότος. Ὅθεν αἵ τε βακχεῖαι ῥυθμοῖς χρῶνται, καὶ τὸ χρησμῳδεῖν ἐμμέτρως παρέχεται τοῖς ἐνθεαζομένοις, τῶν τε μαινομένων ὀλίγους ἰδεῖν ἐσιν ἄνευ μέτρου καὶ ᾠδῆς ληροῦντας.*

COMPARATIO.

Hæc sunt præcipua *Platonis* et *Aristotelis* placita : pervenimus igitur ad eorum comparationem. Hancce comparationem difficultatibus non carere, quisque facile videbit, qui utriusque philosophorum sententias animo volverit. Uterque quidem statuit, rationem poeseos consistere in enthusiasmo eamque contineri imitatione, sed modo maximo diverso : *Plato* enim fusius de furore poetico locutus est, *Aristoteles* contra plura de imitatione monuit. Caussam, quare tam multa de furore poetico dixerit *Plato*, supra jam exposuimus, quod nempe divinam inspirationem poetis concedens, populum ab illorum eruditionis fama et veneratione avocaret. Ratio vero, quare tam pauca legimus apud *Aristotelem*, in adversa fortuna latere videtur, quam passi sunt *Aristotelis* libri : scripserat enim de furore poetico tres libros (Cf. cap. I.) Ex iis tamen; quæ supersunt, satis possumus efficere, eum furorem poeticum sive inspirationem divinam agnovisse, ita ut hac in re amice ambo conveniant, quamvis forsitan sublimius fuerit de ea *Platonis* propositum, quam *Aristotelis.*

Videamus paucis; quatenus recte judicaverint. Omnes poetæ omnesque fere, qui de poesi scripserunt viri docti, in illud consentiunt, poetis adesse huncce ἐνθουσιασμόν, sive, secundum veteres, *divinam inspirationem.* Optime hac de re loqui mihi videtur *Sulzerus* (1).

« Alle Künstler von einigem Genie versichern, dass sie bisweilen eine ausseror-
» dentliche Wirksamkeit der Seele fühlen, bey welcher die Arbeit ungemein
» leicht wird, da die Vorstellungen sich ohne grosse Bestrebung entwikkeln,
» und die besten Gedanken mit solchem Ueberfluss zuströhmen, als wenn sie
» von einer höhern Krafft eingegeben worden. Dieses ist ohne Zweifel das,
» was man die Begeisterung nennt. Befindet sich der Künstler in diesem Zustande,
» so erscheinet ihm sein Gegenstand in einem ungewöhnlichen Lichte; sein Genie
» wie von einer göttlichen Krafft geleitet, erfindet ohne Mühe und gelangt
» ohne Arbeid zum besten Ausdruck dessen, was er erfunden, dem Begeisterten

(1) *Theorie der schönen Künste*, Art. *Begeisterung.*

» Dichter strömen die vortrefflichsten Gedanken und Vorstellungen ungesucht » zu, u. s. w. »

Supra jam testimonia optimorum poetarum adduximus ad hancce probandam sententiam; pauca jam addam:

« Ingenium cui sit, cui mens divinior, atque os
» Magna sonaturum, des nominis hujus honorem. »
HORAT.

« At sacri vates et divum cura vocamur,
» Sunt etiam, qui nos numen habere putent. »
OVID.

» Sunt et commercia cœli. »
OVID.

« Maar geen beseffen, geen behoefte, zonder doel,
» Geen woest, geen blind instinkt, noch lijdelijk verrukken
» Was ooit bekwaam, dat hoog gevoelen uittedrukken,
» Waarvan de dichter en de scilder zwanger gaat,
» Wanneer hij 't blakend oog in 't ruim de schepping slaat,
» Om 't voorwerp, dat zijn borst van tein gevoel doet zwellen,
» Gelijk hij 't zag en dacht en kende, voortestellen. »
Kinker, Het ware der Schoonh. p. 8.

Cicero de Divinat. I « Magnum poetam sine furore esse posse negat *Democritus.* »

Petronius dicit, poetæ sumendæ voces, a plebe summotæ, ut fiat:

Odi profanum vulgus et arceo.

Hæc testimonia sufficiant.

Unde suam originem ducat hic enthusiasmus, explicatu difficillimum est, uti recte monuit *Kinkerus.* Non vero esse divinam inspirationem, verum potius sensum, nonnullis tantum hominibus innatum, forsitan probari posset (1).

(1) Conf. *Hume essais moraux et politiques.* Essai XVII. « De tout temps les poètes ont » prétendu être inspirés, et cependant ce feu poétique n'a rien de surnaturel: il ne descend » pas du ciel, mais il parcourt la terre: il passe d'un esprit dans l'autre, et il excite les » flammes les plus vives en ceux où il trouve les matériaux les plus propres. »

Primum igitur inquirendum est, unde hæc idea divinæ inspirationis ortum suum traxerit. Omne quod eximium est, admirationem excitat, admiratio vero verecundiam et venerationem. Illud quod quotidie fieri videmus, nostram fugit observationem, quod autem raro fit, minime nos fugit. Nunquam igitur dictum fuisset poetas extraordinariis donatos esse facultatibus, si quidem ille, qui non ex infima grege hominum prodiisset, idem facere potuisset, quod illi fecerant. At quisque suam imbecillitatem et impotentiam sentiebat; poetarum opera placebant, et cupidis auribus excipiebantur et propterea illorum facultates divinæ tribuebantur inspirationi. Nihil magis probat veritatem, innatum quid in poesi esse, quam ipsa hæc de divina inspiratione sententia.

Homo vulgari cognitione instructus et ingenio (*genie*) destitutus non potest intelligere, quomodo ingenium vim suam exserat: nec magis intelligere potest, unde poeta talia possit dicere et tali, quali dicat modo. Non vero solus ille, sed præter illum, sexcenti alii illud capere nequeunt, quisque suam sentit imbecillitatem, adque divinam inspirationem refertur, superstitioso et indocto seculo; innatum vero illud vocatur, quum majorem adepti sumus cognitionem naturæ et facultatum mentis humanæ secundum principia philosophica.

Sed quid proprie illud est, quod poetis dicitur *innatum?* Mea sententia illud est, quod sedulitate, diligentia aut exercitatione acquiri non potest (1). Illud est, quo *Homerus* et *Aristoteles* a se invicem distinguerentur, quamvis viverent eodem tempore, quamvis in eadem domo educarentur, iisdem uterentur præceptoribus, eosdem legerent libros, eademque haberent fata. Illud est, ad quod naturalem, ut videtur,

(1) *Cicero* in orat. *pro Archia poet.* «Atque sic a summis hominibus eruditisque accepimus ceterarum rerum studia et doctrina et præceptis et arte constare, poetam natura ipsa valere, et mentis » viribus excitari, et quasi divino quodam spiritu afflari, quare suo jure noster ille *Ennius* » sanctos appellat poetas, quod quasi deorum aliquo dono atque munere commendati nobis » esse videntur. Sit igitur judices sanctum apud vos, humanissimos homines, hoc poetæ nomen, » quod nulla unquam barbaria violavit; saxa et sollicitudines voci respondent, bestiæ sæpe » immanes cantu flectuntur atque consistunt. » — Et Clar. *Kinkerus* tom. 1, præf. p. 10. » Ieder kan zich, door moeite, met het een of auder wijsgerig stelsel gemeenzaam maken: » de dichterlijke taal en het werktuigeelijke der versificatie kan geleerd worden, maar de » oorspronkelijkheid in beide, wordt door geene oefening verkregen. Beide zwevee tuschen » twee rijken onzer kennis in, en streven naar het uiterstee grensoord der wetenschap. »

quemdam habemus habitum, ad quod nihil ipsi fecimus, et quod tamen fundamentum est illarum diversarum, sed respectu essentiæ hominis fortuitarum modificationum, quibus tantopere inter se distinguuntur homines, ut nulla sit ratio, quare hoc explicari debeat ex externis caussis aëris, imperii formæ, educationis, alimenti, convictionis; quodque propterea tam diu jure vocatur innatum, quam firmis principiis non probatum fuerit, fundamentum hujus discriminis quæri posse et quærendum esse in enumeratis caussis externis.

Satis jam indicasse credo, sensum illum sublimiorem, quem diximus, innatum esse poetis, convenire cum divina inspiratione *Platonis* et *Aristotelis.*

Transeamus ad rationem poeseos, quæ imitatione continetur. De ea quidem *Plato* aliquid præcipit, quid tamen proprie sit imitatio et quatenus conveniat cum idea, quam nos de ea concepimus, ex ejus effatis efficere non licet, quamvis primus fuerit, qui de imitatione scripserit. Secutus est *Aristoteles* cum acuto philosophi et critici ingenio principia ad consequentias adhibens et extendens, quæ ejus magister cum severitate censoris judicaverat, quæque descripserat, uti fur aut latro depingitur, ut sciant omnes, eum esse vitandum. Ex hisce fontibus, inprimis tamen e commentatione *Aristotelis*, hæc ab antiquis ad recentiores tansiit doctrina.

Alia tamen quæstio est, quo sensu et a quibus originariis ideis deducta, poesis initio vocata sit imitatio a *Platone* et *Aristotele;* alia vero, quonam sensu a recentioribus sit accepta, qui cum poesin viderent μιμητικὴν esse artem, primum propositum, hujus expressionis non investigarunt, sed particularibus usi sunt ideis ad hujus explicationem, atque igitur ad eum extenderunt sensum, quo amplissima analogia capi posset.

Ex sententia nonnullorum judicum omne in liberalibus artibus *imitatio* est; ex imitatione ortum traxerunt et eorum ratio consistit in naturæ imitatione: artificum opera propterea tantum placent, quia bene successit imitatio, et quia similitudine delectamur, quam invenimus inter effigiem et id quod effectum est. Multa in hoc judicio vera sunt, non tamen omnia. Eloquentia enim, poesis, musica et saltatio sine dubio originem duxerunt e vi, qua subitarie sensus afficiebant res externæ, ex impetu qui oritur rebus perceptis externis ad lætitiam vulgo et hilaritatem excitantibus, quosque hilares lætosque animi sensus signis externis non exprimere et ita cum aliis non communicare vix poterant. Primi poetæ, musici et histriones, sine dubio, expresserunt suos animi

sensus, non vero imitando expresserunt animi sensus alterius; et immortalia *Demosthenis* aut *Ciceronis* opera non debemus imitationi naturæ, sed vehementi, qua flagrabant, cupiditati libertatem et jura defendendi.

Sæpe quidem evenit, ut artifex sensationis suæ expressionem spectans, naturæ pingat objecta, ut suum consequatur propositum: sed qui bonarum artium rationem in illa ponit, convertit peculiare adjumentum in universale propositum. Omnes judices ab *Aristotele* ad nostra usque tempora naturæ imitationem suadent, atque hoc jure, modo recte intelligantur.

Qui vellet præscribere artifici, ut quodcumque objectum in natura sibi placeret, illud imitaretur, ut convenientia imitationis cum objecto delectaretur, sive ut propterea pingeret, quia tabulæ consimiles placent, iste certe ludibrio haberet optima ingenii opera. Principes artifices, quum hocce fundamento uterentur, luderent naturam, ut pueri ludunt, qui ad oblectamentum serias res imitantur.

Regula de imitatione naturæ, quatenus generale fundamentum constituat bonis artibus sic accipienda mihi videtur; quum sit artifex naturæ servus et ad unum cum ea tendat propositum, utitur etiam similibus adjumentis, ut finem suum attingat; quia vero hæc prima et perfectissima effectrix ad fines suos attingendos tam bene agit, ut melius quid excogitari nequeat, ideo ille hanc imitetur necesse est.

Verum ad hanc naturæ imitationem non pervenimus inconsiderata delineatione nonnullarum partium; sed effectus est contemplationis accuratæ moralium finium, quos natura detegit, et adjumentorum, quibus perficiuntur. Inde discit artifex, quomodo natura gaudium aut tædium apud nos excitet et quam artificiose jam hoc jam illo utatur argumento, ut ibi collocet moralem hominem, ubi eum stare velit. Ex accuratiori, sed cum assiduo studio conjuncta contemplatione naturæ, omnia adjumenta discit artifex, quomodo hominum affectiones regere possit: ibi discit veram boni et pulchri essentiam, in variis ejus formis: ibi discit, rectum facere usum omnium virium, quæ in externis latent rebus. Brevi, natura vera est schola, in qua fundamenta ejus artis discere possit, et ubi regulas invenire debeat ex imitatione actionum generalium.

Ex hisce dictis patet, me non cum iis facere, qui omnem poeseos rationem

ponunt in imitatione. Hoc potius considerari vellem, ut adjumentum poeseos; *enthusiasmus* vero, sive poeticum ingenium pro vero fundamento poetices habeo, atque rectissime clar. *Kinkerus* (1):

« Uw vrije vlugt, die door geen wetten
» Zich immer paal of perk laat zetten
» Schrijft zich haar eigen wetten voor:
» Uw golvend stijgen, zwaaijend keeren
» Door eigen kracht en vaart te leeren,
» Vindt overal zijn eigen spoor.
» Zij, die uw vindingskracht bepalen
» Met slechts gewrochten der natuur
» Met kracht en schoonheid aftemalen
» Miskennen uw oorspronklijk vuur. » Enz.

Et de idealitate poeseos idem conf. cl. *Kinkeri* carmen a pag. 145 — 150. ubi inter alia:

« Ja 't is der menschheid waard, verheven
» En schoongestaag daarheen te streven,
» Waar zich der zinnen daol verliest,
» Waar vindingskracht, op stoute vlerken
» Door zaamgepakte nevelzwerken
» Onwederstaanbaar opwaarts steigerend
» Zich zelf een spoor zoek, vindt en kiest. »

Maxime autem mihi placuit poeseos definitio, data a viro doctiss. N. G. *van Kampen* (2), quam meam facere liceat:

« De dichtkunst is, naar mijn begrip, minder eene kunst dan wel eene,
» door oordeel gematigde, verrukking. Immers het verstand is het niet, het-
» welk die grootsche denkbeelden, die verhevene aandoeningen in de ziel
» der dichters voortbrengt, welke ons of tot medegevoel, of tot bewondering
» wegslepen, anders moest de grootste wijsgeer tevens de grootste dichter zijn.
» Het is veel eer eene, in den geest van eenige weinige bevoorregte ster-

(1) *Gedachten by het graf van Kaut.* Deel I p. 93.

(2) *Over een Geschiedk. onderzoek en beknopte opgave van de lotgevallen der dichtkunst enz.* in Teylers tweede genootschap. 1507, p. 5.

» velingen voorhandene, hoogere verbeeldingskracht: stof tot dezelve levert
» de geheele zigtbare natuur, zoowel als de onzigtbare wereld, die door den
» dichter met een zinnelijk gewaad omtogen en ons dus voor oogen gesteld
» wordt. Deze onmetelijke stof verschaft den dichter de kleuren, welke hij
» met het penseel zijner verbeelding opdraagt, en met den fijneren toets van
» het kunstgevoel, (æsthetica) of versterkt, of verzacht, ten einde een
» uitmutend geheel voorttebrengen. »

At ne nimis jam in poeseos ratione moratus fuerim vereor; quare jam transeam ad cap. III. *De Artis poeticæ principiis.*

CAPUT TERTIUM,

DE PRINCIPIIS ARTIS POETICÆ.

SECTIO I.

DE PRINCIPIIS ARTIS POETICÆ SECUNDUM PLATONEM.

Peracta disquisitione de ratione artis poeticæ, ad alteram quæstionis partem pervenimus, quæ amplectitur placita *Platonis* et *Aristotelis* de principiis artis poeticæ. Pauca tantum de principiis, eaque nullius fere usus practici reliquit *Plato*: quæ tamen huc spectant, inprimis leguntur in libris de republica, quare etiam iis, tanquam fundamento utar. Quum autem complures jam decreta *Platonis* de his et de ipsa poesi singularibus dissertationibus enarrare, illustrare dijudicare conati fuerint, horum vero pauci tantum numero, quod sciam, rem ita pertractaverint, ut ad causam et rationes, unde philosophus profectus fuerit atque ad momenta, quæ ejus animum in singulis sententiis ferendis perculerint, satis respexerint: hoc age paullo accuratius atque uberius facere conabimur.

Nova tamen hic oritur difficultas, utrum scilicet locos integros græco sermone describere oporteat, an vero sufficiat excerpere, quæ optima mihi videantur. *Illud* vetant libri II et III atque X *de republica*; quippe qui toti fere describendi essent. Neque *hoc* difficultate caret. Cavendum enim inprimis est, ne quid detrimenti capiant *Platonis* sententiæ, quæ in hoc libro cum ipsius verbis tam arcte colligatæ sunt et cohærent, raro sine illarum detrimento sententias

Platonis verbis alienis reddere possis (1). Versio enim difficillima est, uti recte monuit *Favorinus* apud A. Gellium (2). « Si ex *Platonis* oratione verbum ali-» quod demas, mutesve, atque id commodissime facias, de elegantia tamen » detraxeris. » Tandem posterior ratio invaluit, ita ut præcipua, quæ huc pertinent, *Platonis* loca describam, interdum tamen in notis græcum subjiciam textum. Sed jam rem aggrediamur.

§ 1.

De iis locis, qui in republica inveniuntur, spectantia principia artis poeticæ.

Plato poetas exterminat e perfecta, quam sibi finxit, republica: sic vulgo ajunt, qui ipsius opera ne inspexerunt quidem. At non *omnes* exterminat poetas. Voluit duntaxat *Poesin legislationi morali subjectam esse.* Hinc epicam et dramaticam et, disertis quidem verbis, tragicam et comicam e sua civitate exterminari jussit (3). Etenim utriusque hujus generis poetam, cui in his poeseos generibus tractandis tam multiplices formæ indicandæ, tam varii mores repræsentandi sunt (4), neque apud actorem in theatro, aut recitatorem aut spectatorem, aut auditorem affectiones easdem movebit; eandem fere ob caussam (5), atque ob alias, infra indicandas.

Lyricos vero in rempublicam admittit, quibus tamen nihil canere permittit, nisi quod ab honestate quam maxime commendetur, ut hymni in Deos, encomia in viros, vitæ integritate ac meritis insignes (6).

(1) Conf. *Meiners Geschichte der Wissensch. in Griechenland,* tom. II, p. 706.

(2) *Noct. Attic.* II, 5.

(3) Polit. III, p. 394 D, 397 D-E, 398 A. p. 598 D. sqq. 606 C. 607 A.

(4) Polit. III, 392 D.

(5) Polit. III, 394 D, 397 E.

(6) Polit. X, 607 A. — Ὅτι ὅσον μόνον ὕμνους θεοῖς καὶ ἐγκώμια τοῖς ἀγαθοῖς ποιήσεως παραδεκτέον εἰς πόλιν, εἰ δὲ τὴν ἡδυσμένην μοῦσαν παραδέξει ἐν μέλεσιν, ἢ ἔπεσιν, ἡδονή σοι καὶ λύπη ἐν τῇ πόλει βασιλεύσετον, ἀντὶ νόμου τε καὶ τοῦ κοινῇ ἀεὶ δόξαντος εἶναι βελτίςου λόγου. — Polit. V, 459 E, ubi de nuptiis agitur in civitate perfecta.... καὶ ὕμνοι ποιητέοι τοῖς ἡμετέροις ποιηταῖς,

Mirari forte quis posset, *didascalorum poetarum* in omni hac disputatione nullam fieri mentionem (1), utrum scilicet in civitatem recipiendi sint, necne. Sed hos *Plato*, ut post eum *Aristoteles*, philosophos potius fuisse putavit, ut opinor, quam poetas.

Hanc autem in duobus clarissimis poetarum generibus proscribendis severitatem, ut excuset, ejusque probabilem reddat caussam, pluribus *Politiæ* locis copiosius poetas, eamque imprimis poeseos partem, quæ in imitatione (μιμησει) versatur, reprehendit atque accusat: quas reprehensiones et crimina qui consideret, nulla ætatis, qua noster vixit, habita ratione, miretur et graviter ferat; non vero offendant eum, qui *Platonis* ætatem et singularia ipsius consilia spectaverit. Antequam igitur illa, quæ *Plato* adversus poetas ipsamque poesin protulerit, percenseamus, paucis primum videamus, quibus rebus impulsus videatur, ut jucundissimam artem magna certe ex parte repudiaret atque ad nobilissimos ejus duces severe notaret.

Antiquissimos græcorum poetas optime de æqualibus suis meritos fuisse, nemo inficias ibit, neque id fugere poterat *Platonem* (2). Scilicet postquam ad meliorem cultum Græcia processerat, ea autoritate pollebant, ut non solum in scholis poetarum libri adhiberentur ad puerorum institutionem (3), sed in prudentum disputationibus etiam ad illorum effata et auctoritatem in rebus Ethicis

πρέποντες τοῖς γιγνομένοις γάμοις. Etiam in opere de legibus lyricam poesin admittit lib. VII, 801 D-E, 817 A-D. Ita tamen, ut severis legibus utramque, sicut omnem poesin coerceat, ne quid detrimenti mores capiant, sed potius juventur.

(1) Quales erant, qui φυσικοὶ dicebantur, *Empedocles*, *Parmenides*, alii et γνωμολογοι, ut *Theognis*.

(2) Conf. ad. h. l., quæ dixi ad locum *Gorgiæ* 501 B, C, D, E 502, 503, 504 A.

(3) Τοῖς μὲν γὰρ παιδαριοίσιν ἐστὶ διδάσκαλος ὅστις φράζει, τοῖς δ' ἡβῶσιν γε ποιηταί. *Aristoph. Æschylus* in Ranis v. 1086, 1087 p. 157. ed. Küster. *Strabo* libr. I p. 28, 29. Almelov. οἱ παλαιοὶ φιλοσοφίαν τινὰ λέγουσι πρώτην τὴν ποιητικὴν, εἰσαγουσαν εἰς τον βίον ἡμᾶς ἐκνέων, και διδάσκουσαν ἤθη καὶ πάθη καὶ πράξεις μεθ' ἡδονῆς. Plat. *de legib.* VII p. 810 E: λέγω μὲν ὅτι ποιηταί τε ἡμῖν εἰσί τινες ἐπῶν ἑξαμέτρων πάμπολλοι καὶ τριμέτρων καὶ πάντων δὴ τῶν λεγομένων μέτρων. οἱ μὲν ἐπὶ σπουδὴν, οἱ δ' ἐπὶ γέλωτα ὡρμηκότες, ἐν οἷς φασὶ δεῖν οἱ πολλάκις μυρίοι τοὺς ὀρθῶς παιδευομένους τῶν νέων τρέφειν καὶ διακορεῖς ποιεῖν, πολυηκόους τ' ἐν ταῖς ἀναγνώσεσι ποιοῦντας καὶ πολυμαθεῖς, ὅλους ποιητὰς ἐκμανθάνοντας, κ. τ λ.

provocaretur (1), quasi illi doctrinam moralem suis carminibus optime pertractassent planeque absolvissent. Quid? quod *Platonis* ætate omnes prorsus artes et disciplinas poetæ πανσοφῶν instar callere, divinarum et humanarum rerum omnium scientiam exhausisse æstimabantur, inter quos longe et fama et auctoritate eminebat *Homerus*: adeo ut ejus laudatores Græciam dicerent, ab eo eruditam, utque ejus carmina memoriæ mandari juberent ad res humanas sapientes moderandas, omnemque vitam ex ejus præceptis temperandam (2).

Quoniam igitur, qui generi humano antea tam utiles fuerant poetæ, iidem, quum perfectiore cultu morali ætas, quod ad cætera, excultior indigeret, impedimento essent tum saniori doctrinæ morali, a *Socrate* inchoatæ, ab acutissimo ejus discipulo perficiendæ et stabiliendæ, tum omni omnino *Platonis* de rebus divinis atque humanis philosophiæ pervulgandæ: non poterat, quin nimiam poeseos ac celeberrimorum poetarum auctoritatem infringere, pravasque ætatis suæ opiniones de fine atque usu artis poeticæ frangere studeret.

Duplici ergo ratione, quam ipse significavit, consideranda sunt omnia, quibus *Plato* poesin ac poetas in politia impugnavit, argumenta, nempe respectu ad rationem, cum omnis veræ eruditionis, tum maxime doctrinæ moralis. Ordiamur ab iis, quæ mores spectant, quandoquidem inde, ut a *Jove*, exordium fecit.

Itaque præ omnibus maximam in poetis audiendis cautionem commendat, *quod plurima, quæ continerentur de moribus commenta et præcepta aut minus recta aut prorsus falsa, morali hominum conditioni nocerent.* Atque id ostendit in politiæ secundo libro, partim in observationibus generalioribus, adjunctis quibusdam exemplis, eo loco, ubi *Adimantem* suum de perversis, quæ tum vulgo celebrarentur, notionibus moralibus a poetis sparsis, præclare querentem inducit, partim in severa mythorum *de deorum natura et cultu* qui in *Homero*,

(1) Ut in *Platonis* Dialogis ad *Pindari* auctoritatem, a *Callide* in Gorgia. Conf. *Protagoras* 347 C-E.

(2) *Homeri* laudatores dicere, *Socrates* perhibet: ὡς τὴν Ἑλλάδα πεπαίδευκεν οὗτος ὁ ποιητὴς καὶ πρὸς διοίκησίν τε καὶ παιδείαν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἄξιος ἀναλαβόντι μανθάνειν τε καὶ κατὰ τοῦτον τον ποιητὴν πάντα τὸν αὐτοῦ βίον κατασκευασάμενον ζῆν κ. τ. λ. Pol. X, 606 D. cf. 593 E.

Hesiodo aliisque poetis occurrunt, censura, eo loco ubi de educatione atque puerorum institutione præcepit (1).

Quo autem magis elucescat, quam prave mythi isti sint compositi, duas apponit formulas, ad quas effingi jubet, quæcunque poetæ de diis prædicent (2). Prior est, *deum non esse omnium rerum caussam*, *sed bonarum duntaxat.* Altera, *nequis deum dicat neque velut præstigiatorem se mutare neque nos mendaciis seducere*, *nec in sermonibus*, *nec in factis.*

Initio tertii libri iterum plura poetarum recenset commenta, contraria hisce ipsius præceptis:

I. Futuris civitatis servatoribus dicenda esse, quæ fortes eos reddant, mortisque et inferorum metum omnesque lamentationes auferant (3).

II. Ferendum non esse poetam, qui viros illustres atque adeo deos faciat incachinnum effusos.

III. Mendacia esse prorsus vitanda.

IV. Magistratibus cives parere, magistratus se ipsos regere debere (4).

V. Neque ea loca admittenda esse, ubi dii aut clari viri donis placari dicantur, aut ubi aliud quid ab heroïbus vel impie vel crudeliter vel sordide patratum narretur (5).

Castigatis poetarum commentis de diis, dæmonibus, heroïbus et de iis, quæ sunt apud inferos, etiam de hominibus pessime eos loqui dicit in re gra-

(1) Polit. II, 377 D.

(2) Τύπους ἐν οἷς δεῖ μυθολογεῖν τοὺς ποιητὰς Polit. II, 379 A.

(3) Polit. III, p. 386 A.

(4) Quod si quæ sint *Homeri* loca, ubi tale quid commendetur, ea probanda esse, ubi vero contrarium, ea rejicienda, 408.

(5) Polit. III, 391 A-D. An *Plato*, qui ab animi perturbationibus liberos esse reipublicæ suæ cives, eosque ratione sola regi vellet, omnibus istis locis merito reprehenderit poetas ob animi commotiones, vitia et scelera aut diis aut illustribus viris tributa, inferius dicetur. Hoc unum repetivisse juvabit, eum omnia illa dicere ad ætatem suam respicientem, qua poetis audiendis maxima pars puerilis institutionis continebatur atque inde cum vitæ exemplis pravorum more excusatio peteretur. Recte autem philosophus Pol. II, p. 377 B. de adolescentia: μάλιστα γὰρ δὴ τότε πλάττεται καὶ ἐνδύεται τύπος ὃν ἄν τις βούληται ἐνσημήνασθαι ἑκάστῳ. (κομιδῇ μὲν οὖν) Ἆρ' οὖν ῥᾳδίως οὕτω παρήσομεν τοὺς ἐπιτυχόντας ὑπὸ τῶν ἐπιτυχόντων μύθους πλασθέντας

vissima, quippe qui improbos multos felices esse contendunt, bonos autem miseros: et prodesse improbitatem, dummodo lateat, probitatem vero aliis quidem utilem esse, ipsi autem bono perniciosam (1).

Excussa jam quæstione, quænam dicenda sint poetis, quomodo dicenda sint, præcipit.

Quum poeticæ narrationis διηγήσεως ratio triplex sit, ita ut aut ipse loquatur poeta simplicii narratione ἁπλῇ διηγήσει, usus, ut in dithyrambicis; aut alios faciat loquentes, eorum *imitando* sermonem (2), ut in tragœdia: aut comœdia: ut denique utrumque genus misceat, ut in epico carmine, non nisi *primum* ex his tribus poseos generibus docet civitati suæ convenire, in qua quum unusquisque præclare agere possit, unam tantum rem, homo non duplex sit neque multiplex sed unum unusquisque agat munus sibi assignatum. Siquis ergo in urbem venerit, qui omnia imitari et in omnes se vertere possit formas, artesque suas ostentare vellet, is in aliam urbem, quamquam non sine honoris testimonio esset mittendus (3); suam autem rem publicam austeriore minusque

ἀκούειν τοὺς παῖδας, καὶ λαμβάνειν ἐν ταῖς ψυχαῖς. ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐναντίας δόξας ἐκείναις, ἅς, ἐπειδὰν τελειωθῶσιν ἔχειν οἰησόμεθα δεῖν αὐτούς; et Polit. III, 391 E: Καὶ μὴν τοῖς γε ἀκούουσι βλαβερά· πᾶς γὰρ ἑαυτῷ συγγνώμην ἕξει κακῷ ὄντι, πεισθεὶς ὡς ἄρα τοιαῦτα πράττουσί τε καὶ ἔπραττον καὶ οἱ θεῶν ἀγχίσποροι; Ζηνὸς ἐγγύς, ἶον

« Κατ' Ἰδαῖον πάγον,
Διὸς πατρῴου βωμός ἐστ' ἐν αἰθέρι.
καὶ
οὔπω σφιν ἐξίτηλον αἷμα δαιμονων.
ὧν ἕνεκα παυστέον τοὺς τοιούτους μύθους, μὴ ἡμῖν
πολλὴν εὐχέρειαν ἐντίκτωσι τοῖς νέοις πονηρίας.

(1) Cf. VIII, 568 A-C, ubi obiter notat tragicos, quod tyrannos laudassent.

(2) L. l. 392 conf. 393 C. sumit autem vocabula μιμεῖσθαι et μιμήσις sensu quodam angustiori, quo perfectissimum repræsentationis modum significat, qualis est in dramatica poesi, quæ διά μιμησέως ὅλη ἐστιν 394 B. οὐκοῦν (inquit) ἐκεῖνον ᾧ ἄν τις ὁμοῖοι; Ἐν δὴ τῷ τοιούτῳ, ὡς ἔοικεν, οὗτος τέ καὶ οἱ ἄλλοι ποιηταὶ δια μιμήσεως τὴν διήγησιν ποιοῦνται. Ἐί δε γε μηδαμοῦ ἑαυτὸν αποκρύπτοι ὁ ποιητης, πασα ἄν αὐτῷ ἄνευ μιμήσεως ἡ ποιήσις τε καὶ διήγησις γεγονυῖα εἴη. Conf. supra *Platonis* de μιμήσει, ejusque generibus notione ejus *Sophistam* 235 E, 236 C, 265 A.

(3) Pol. III, 393 A, quem locum multi viri docti et veteres et recentiores, temere ad *Homerum* magis, quam ad dramaticos poetas, de quibus proxime locutus erat *Plato*, retulerunt.

suavi usuram esse poeta et μυθολόγῳ utilitatis gratia, qui honesti viri orationem exprimat, religioseque indicendo sequatur eas, quæ de divina natura supra essent descriptæ, formulas.

His fere summa continetur eorum, quæ in principibus carminum auctoribus a parte morali *Plato* reprehendit.

Verum enimvero ipsi non satis videtur, singula nobilissimorum poetarum loca, ubi inhonestas de diis fabulas et perversa de vita hominum commenta deprehendisse sibi videretur, castigasse. Ut decreto suo in republica, sapienter instituta, poetarum licentiam certis finibus circumscribendam esse, aditum faciliorem ad lectorum animos patefaciat, atque adeo nimium æqualium erga poetas favorem, principibus suis consiliis obstantem, extenuet ac deprimat: jam plures affert rationes, quibus efficiatur, ut universæ poeseos insignis quædam pars, *omnis* scilicet poesis μιμητικὴ, ad quam dramatica carmina tota, epica magnam partem referuntur, per ipsam naturam atque indolem suam inepta appareat, tum ad mores formandos, tum ad veram doctrinam tradendam.

Alterum *ad mores formandos per suam indolem ac naturam non idoneam esse poesin* μιμητικήν, *Plato* hunc in modum demonstrat: videamus, inquit, in quanam animi parte poesis μιμητικὴ versetur et utrum deterior hæc pars sit, an præstantior (1).

Poesis μιμητικὴ imitatur homines, aut vi aut sponte agentes, existimantesque ex actionibus vel boni sibi vel mali exortum esse, ideoque vel dolore afflictos, vel lætitia exsultantes pingit homines (2).

Atque in ejusmodi actionibus animus hominis secum ipse dissentit, multis

(1) Ἀλλὰ καὶ ἐπ᾽ αὐτὸ ἂν ἔλθωμεν τῆς διανοίας τοῦτο, ᾧ προσομιλεῖ ἡ τῆς ποιήσεως μιμητική, καὶ ἴδωμεν, φαῦλον ἢ σπουδαῖόν ἐστιν. Pol. X, 603 C. Cæterum, cur duobus locis diversis quæstionem de poetis *Plato* tractaverit, partim libr. II et III, partim libr. X, ipse significavit lib. X 595 A. Παντὸς γὰρ μᾶλλον οὐ παραδεκτέα νῦν, καὶ ἐναργέστερον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, φαίνεται, ἐπειδὴ χωρὶς ἕκαστα διῄρηται τὰ τῆς ψυχῆς εἴδη. Scilicet nunc demum, quum animi humani partes (lib. IV), cupiditatum genera (lib. IX) et sincera voluptas ab adulterinis generibus distinctæ essent: quæ adhuc de poesi dicenda erant satis clare intelligi poterant. Adeo verum est, quod in præfatione ad rempublicam dixit *Morgenstern*, sub confusionis cujusdam specie in lib. de republ. ordinem exquisitissimum latere.

(2) Pol. X, 604. C.

opinionibus, contentionibus, perturbationibus, iisque non raro inter se pugnantibus, vehementer agitatur (1). Sapiens vero tristes casus et miserias facilius feret, quam cæteri (2), rationis præsidio animi perturbationes continens (3). At quia nihil majorem imitationi affert varietatem quam τὸ ἀγανακτίκον; animus contra sapiens et compositus semper sibi similis est, nec facile imitatione exprimitur, nec si expressus fuerit, vulgo placere solet, poeta μιμητικὸς] fertur ad imitationem turbulenti et varii illius ἤθεος (4); quam igitur animi partem commotiones maxime afficiunt et commovent, quum eam poesis μιμητικὴ inprimis excitet, commoveat, occupet et, dum hæc validam reddit, rationem (λογιστικὸν) opprimat ac perdat (5), præsertim quum vel optimis nostrum accidat, ut vehementissimis animi motibus in præclariorum hominum repræsentatione, non sine συμπαθεία contemplandis, eosdem in se ipsis ita nutriant et firment, ut, quos in aliorum ærumnis amoribus, iris corroboraverint post in suis cohibere difficilius possint (6): voluptariam illam musam non recipiemus in rempublicam, cui si aditum præberemus voluptas et tædium regnatura essent pro lege et pro domina, omnium et regina rationis (7).

Accedamus ad alterum illud, *neque ad veram doctrinam utilem esse poesin μιμητίκην*.

Poesis μιμητικη in imitatione versatur. Omnis autem imitatio tertio loco abest a vero (8). Quas igitur poeta μιμήτικὸς præbet rationes, eæ a veritate longe

(1) L. c. 604. D.

(2) L. c. 603. E.

(3) L. c. 604. A-D.

(4) L. c. 604. E, 605. A.

(5) Pol. X, 605. B.

(6) Pol. X, 605. C-E. 606 A-C. eloquentia sua persuadet lectoribus *Plato*, quæ hic leviter tantummodo perstringi atque attingi poterant. Attamen omnis hæc contra poesin μιμητικὴν argumentatio non cadit in artem ipsam ita absolute nec in eum poetam scenicum qui animi motibus in auditoribus excitandis eum in modum moderetur, ut honestatis legum, sibi nisi ut poetæ, at homini certe, præscriptarum haud immemor sit, immo præter auditorum delectationem mores eorum formandos respiciat. Quis igitur optimus sit poeseos μιμητικῆς usus, quam temere adhibitam moribus nocere posse negaverit, docendum erat, non omnis illius usus rejiciendos.

(7) Pol. X, 607. A. Cf. 607. B.

(8) Pol. X, 597 E..... Τὸν τοῦ τρίτου ἄρα γεννήματος ἀπὸ τῆς φύσεως, μιμητὴν καλεῖς......

sunt remotæ. Ergo nec solida doctrina e poesi μιμητικῇ peti potest. Hanc conclusionem, breviter a nobis propositam, ita fere auctor probare lectoribus suadet.

Tria sunt rerum genera: aliud, quo ideæ, seu æterna rerum exemplaria continentur, aliud, quod res complectitur secundum exemplaria illa factas, tertium denique, quo simulacra rerum secundi generis comprehenduntur, ut imagines rerum pictæ aut alia quavis arte expressæ. In horum genere primo res sunt veræ, in altero minus veræ, in tertio, quæ tertio loco a vero distant. Primi autem generis auctor *Deus*, quem φυτουργὸν appellare possumus: secundi δημιουργὸς, opifex, et tertio μιμητὴς imitator (1). Velut lecti (κλίνης) ideam, quæ una est, fecit *Deus*, *lectos* singulos fabricator lectuarius (κλινοποιὸς) imitatur singulos lectos pictor, quare quum tribus gradibus a vero quivis imitator absit, perspicuum est, poetam μιμητικὸν ad docendum aptum non esse.

Id quod jam aliis argumentis, minus subtilibus confirmat: poetas μιμητικοὺς si scirent, quæ imitentur, profecto operibus ipsis, quam eorum imitationibus inclarescere malle, quippe non par est honor aut utilitas (2). At quamnam civitatem ordinavit *Homerus*? Cuinam reipublicæ exstitit legislator? Quodnam bellum eo duce gestum etc. (3). Quo autem magis elucescat, quam parum fidei mereantur operum ex aliis artibus descriptiones, quas poetæ carminibus suis intexunt, reputemus, istas descriptiones factas esse non secundum exactam usus, cui opera illa destinata sint, cognitionem, quippe circa unum quodque artis cujusvis instrumentum; tres sunt artes, quæ re utitur, quæ rem facit, quæ rem imitatur (χρησομένη, ποιήσουσα, μιμησομένη): is autem, qui utitur re, peritissimus est, utpote præcipiens opifici, qualem facere oporteat rem. Tibicen v. g. tibiarum fabrum, quales esse oporteat, tibias docet. Circa idem igitur instrumentum de pulchritudine et pravitate faber quidem rectam habet fidem (πίστιν), cum artis

τοῦτ' ἄρα ἔσαι καὶ ὁ τραγῳδοποιός· εἴπερ μιμητής ἐστι, τρίτος τὶς ἀπὸ βασιλέως (i. e. philosophi) καὶ τῆς ἀληθείας πεφυκώς, καὶ πάντες οἱ ἄλλοι μιμηταί. Cf. 599 A. τὰ ἔργα αὐτῶν . . . . . τριττὰ ἀπέχοντα τοῦ ὄντος, καὶ ῥᾴδια ποιεῖν μὴ εἰδότι τὴν ἀλήθειαν (φαντάσματα γάρ, ἀλλ' οὐκ ὄντα ποιοῦσιν.) Vid. etiam 602 C.

(1) Conf. de his omnibus pol. X, 596 et 597.

(2) Pol. X, 699. B.

(3) Pol. X, 699-600. D.

perito de re collocutus; is autem, qui instrumento utitur, scientiam (ἐπιστήμην), imitator vero, utrum ex usu (ἐκ τοῦ χρῆσθαι) scientiam habet eorum, quæ pingit, an per consuetudinem cum hominibus rei peritis, *rectam* saltem de iis opinionem (δόξαν ὀρθὴν) neutrum. Imitabitur ergo, quidquid vulgo imperito pulchrum videatur. Itaque manifestum est, τὸν μιμητικὸν nihil accurate scire eorum, quæ imitatur, atque imitationem lusum quendam esse ad oblectationem comparatum, neutiquam vero rem seriam (1).

Accedit, quod poetis μιμητικὴ sensus et phantasiam afficit, i. e. eas animi facultates, quæ errori obnoxiæ sunt ac præstigiis, non præstantiorem illam, quæ errores videt ac vitat, rationem; quæ cum ita sint, futilis ipsa versata circa id, quod in nobis fatale est, fatalia parit ars imitatoria (2) non solum illa, quæ oculos afficit, ut picturæ, sed etiam qui aures, ut poesis.

Mirum, inquies et inanditum contra poesin argumentandi genus! quod tu vero aliquanto minus miraberis, si id eo modo, quam *Plato* voluit, consideraveris, nemo tamen satis adhucdum illud respexit; *Plato* poesin probare conatur nihil veri continere. Ineptissime conari videretur, nisi tum fuissent, qui omnem sapientiam atque doctrinam ex poetis, sive ex disertis eorum verbis, sive allegorica interpretatione adhibita peti vellent. Omni illo argumentandi genere profecto abstinuisset; si nostra ætate vixisset. Poesis μιμητικὴ inquit, non edocet nos rerum οὐσίαν, non nisi φαινόμενα (3) innitatur. Sit: ita respondemus, quid igitur? Nonne hoc quoque juvat poeseos beneficio phantasiæ vim exercere, ingenium acuere, erudire pectus, mores emollire? Nonne naturæ nostræ, quæ constat cunctis viribus, homini innatis, perfectis adjuvatur, quibusvis harum augendis? Sint sane, quas philosophia proxime excolendas sibi sumit vires, ordinis superioris, possit utique ad id ipsum philosophia majorem afferre universæ perfectioni nostræ cumulum. Nullo tamen modo id, quod eadem conferre possit poesis, sapiens adspernabitur. Concederet hæc omnia puto, si reviivisceret bonus philosophus. At mea ætate, responsurus esset, asperioribus suis censoribus, poesis habebatur optima veri magistra omnisque eruditionis dispensatrix. Huic errori maxime mihi obviam eundum erat.

(1) Pol. X, 602. A. B.
(2) Pol. X, 603 B. Φαύλη φαύλῳ ξυγγιγνομένη φαῦλα γεννᾷ, ἡ μιμητική.
(3) Pol. IV 424 D, leg. III, 700 A-701 C. Gorg. 501 E-502 D.

Plato igitur, vel secundum ea, quæ in politicis operibus disseruit, non omnino in contemtu habuisse poesin, neque eam agrestius respuisse, existimandus est. Sic potius, ut summatim dicam, de ejus circa poesin ac poetas judicio statuendum est. Primum ratio, quam habuit, ætatis suæ, qua nimia poeseos omnisque artis musicæ licentia (1), vulgo regnare moribusque perniciosa fieri ipsi videbatur, effecit, ut quam maxime illud, ubique urgeret poesin in civitate bene instituenda legislationi morali plane esse subjiciendam; atque adeo ad unum morum emendandorum finem temperandam; id, quod caput est eorum, quæ copiosissime in libris de *republica* et de *legibus* (2) de illa re disputavit.

Accedebat aliud quid, cur poeseos, et quidem μιμητικῆς inprimis auctoritatem infringere adeo contenderet. Scilicet philosophia parum adhuc facilem aditum ad hominum animos invenerat, opiniones præjudicatæ obstabant. Poesis contra populari gratia maxime florebat; carminibus, ut institutionis atque oblectationis fontibus, et antiquissimis et uberrimis, nihil erat illustrius: quo magis igitur philosophiæ decus extollere ejusque præstantiam in clarissima luce æqualibus ostendere niteretur, eo studiosius ejus artis, quæ illius æmula erat et quodammodo inimica (3), honos deprimendus, virtutes in obscuro collocandæ videbantur. Hinc in *nostri* scriptis crebræ illæ laudationes philosophiæ, copiosaque commendatio dignitatis, qua vera philosophia excelleret, ut Pol. V, VI, VII. Hinc quoque frequentes poeseos reprehensiones, uberioresque de vilitate magnæ operum poeticorum partis demonstrationes. Quod si modum *Plato* excessit, non minus in philosophia prædicanda et commendanda, quam in poesi vituperanda et deprimenda, erravit sane sed non ita, ut cuicunque singularem ætatis illius conditionem respiciat, non condonandus videatur ille error (4).

Itaque consilium philosophi, ut in omnibus fere ejus paradoxis, sic in ipso decreto de poetis ac poesi laudabimus, ultro etiam confitebimur, eum emen-

(1) Pol. IV.

(2) De leg. II, III 700 A-701 C. VII 801 A 802 D, 810 B-811 E, 816 D. E 817 A-D XI 935 DE.

(3) Pol. X 607 D conf. Leg. XII 967 C. D.

(4) Nonnunquam magnus aliquis opinionum ætatis suæ reformator, quo certius ad novam doctrinam æquævorum animos advertat, per severiorem ejus tradendæ rationem efficere

dandi studii pravis, quæ ætate sua a poetis spersæ erant, opinionibus Ethicis et theologicis optime meruisse. Ex altera autem parte non immerito sic judicabimus, male ab eo poesin unice referri ad virtutem juvandam, ad honestos generososque sensus, *proximos* excitandos; nimis quoque eum, ne quid detrimenti mores caperent, anxium et sollicitum fuisse, animorumque corrumpendorum periculum in nonnullis rebus timuisse, ubi timori non locus erat; ut si *omnem* inhonestorum morum imitatione ita sentire debebat nec in honestatem *personæ descriptione aut imitatione expressæ*, cum *descriptionis aut imitationis in honestate mala confundens*. Nam nonne vel pravissimorum morum pictura recte facta et in suo lumine collocata moribus spectantium fingendis esse potest fructuosissima. Postremo ne illud quidem infitias ibimus, *Platonem* iniquius a sola fere suavitate poesin laudare, neglecta multiplice ejus utilitate, præsertim illa, quod singulari modo quodam animi nostri vires, imaginandi facultatem et sensus exercet, acuit, absolvit. Quæ vires sane nulla alia via exerceri, acui, absolvi possunt (1).

Habetis jam summam fere rationum, quibus *Plato* in Politia insignem poeseos partem impugnavit, indicatis simul, unde ejus decreta profecta videantur, caussis.

Præter hæc in republica præcepta invenimus locum in *Phædone*, 61 B, ubi *Socrates* dicit; poetam oportere fabulas constituere. Ἐννοήσας ὅτι τὸν ποιητὴν δέοι, εἴπερ μέλλοι ποιητὴς εἶναι, ποιεῖν μύθους, ἀλλ' οὐ λόγους. Cum vero nullo modo hæc verba

studet, ut veritas a se commendanda, præ vulgaribus, qui eo ipso tempore regnant, commentis mira diversitate emineat. Quo fit, ut majoris atque austeritatis cujusdam speciem apud æquales suos effugere, ille vix possit. Quale nos *Platoni* de poeseos indole disserenti accidisse, monemus fati, quod *Kantio*, in doctrina sua morali tradenda accidise observat vir elegans non magis, quam acutus, in venusta commentatione, *Über Anmuth und Würde* 1793, p. 69-71.

(1) Verbo saltem hic allegasse juvabit, quæ de poetis a *Platone* constituta sunt, inconvenienter *de cantus musicesque ratione* præcipi. Harmonia enim (ἁρμονίαν Græci vocabant, quæ hodie appellatur *melodia*) et rhythmus orationi respondere debet. Quocirca modi queruli et molles ac remissi absint: maneant iis, qui animi fortitudinem et patientiam exprimant atque adjuvent in adversa fortuna, in secunda autem temperantiam ac moderationem, vid. Pol. III, 398 C-400 C.

9.

conjuncta sint, cum reliquo *Phædonis* argumento nulla indigere explicatione mihi videntur.

Hæc sunt, quæ de principiis monuit *Plato;* non nulla quidem hic illic de poetis generaliter dicta inveniuntur, quæ tamen nullam vim in cæteris exercere possunt, quæ illorum commemoratio nihilo inserviret.

Ad alia jam pergam.

SECTIO II.

Placita Aristotelis, quod ad principia artis poeticæ.

---

§ 2.

Præmonenda.

Expositis iis quæ *Plato* de principiis artis poeticæ scripta reliquit, jam pervenimus ad alteram hujus capitis partem, quæ complectitur *Aristotelis* ea de re præcepta. — Neutiquam vero diffitior, me hic dubium hæsisse, quænam melior foret ea tranctandi ratio. Omnes enim, qui nobis superest de arte poetica liber, nihil fere præter præcepta poetica continet, ita ut omnia nostro argumento inservire possint. Hæc autem omnia tractare vetuit *Clarissimæ Facultatis* quæstio quippe quæ comparationem inter præcepta *Platonis* et *Aristotelis* rogavit. Si igitur quæstionem probe cepi, non nisi *Aristotelis* præcepta tractanda mihi videntur quæ comparationem suadent cum paucis illis, quæ effatus est *Plato.* Quo vero melius totius libri complexum intelligamus, age summam unius cujusque capitis, eo numero et ordine quo disposita sunt in Edit. Aldin. breviter indicabimus.

Cap. I. Argumentum libri de poetica.

II. Omnes poeticæ artes sunt imitatio; tribus rero notis a se invicem differunt: differentia prima circa instrumenta imitationis; altera circa subjecta versatur.

III. Differentia tertia circa modum. — De origine nominum dramatis, tragœdiæ et comœdiæ.

IV. Poeticæ artis caussæ duæ physicæ, imitandi studium et harmoniæ amor.

V. Duo poeseos genera orta e diversis tractantium moribus, cum hi sibi res graves et pulchras, illi tenues et inhonestas imitandas delegissent. Ex antiquis igitur alii herociorum argumentorum poetæ alii jambicorum. Mox hi pro jambis comœdiam, illi pro epicis tragœdiam aggressi sunt. Tragœdia et comœdia ab initio ambæ extemporales; hæc a poetis dithyrambicis, *illa* a phallicis incrementa cepit. Historia tragœdiæ, atque comœdiæ.

VI. Epopoeia cum tragœdia in nonnullis convenit, in aliis ab ea differt: sed cum tragœdia partes easdem, quas epopoeia complectatur omnes imo plures etiam, illa primum tractanda est. — Tragœdiæ definitio.

VII. Tragœdiæ partes, secundum qualitatem, sex, fabula, mores, sensus, dictio, repræsentatio, melodia. De hisce sex partibus tragœdiæ generaliter. De fabula speciatim. Fabula sit imitatio actionis integræ, et quantum possit, magnæ.

VIII. Unius denique actionis tantum.

IX. In fabulis poeta non veritatem sed verisimilitudinem sectari debet. Historiæ et poeseos differentia. De fabulis pro parte et totis fictis fabulæ episodicæ pessimæ.

X. Quales fabulæ ad excitandum terrorem et misericordiam maxime sint idoneæ. Ex fabulis aliæ simplices sunt, aliæ implicitæ, simplices quæ sine peripetia vel agnitione peraguntur; implicitæ autem quæ cum harum altera vel utraque.

XI. De peripetia.

XII. De agnitione. Pulcherrimam esse agnitionem, cum qua peripetia conjungitur. Quibus rebus excitentur effectus, misericordia scilicet et terrore.

XIII. Tragœdiæ partes secundum quantitatem. De constitutione fabulæ. Qualium vir o‹ um quales casus, scenæ maxime conveniant.

Cap. XIV. Ex fabulis pulcherrimæ sunt, quæ infiliciter exeunt. Misericordia et Terror ex ipsa fabulæ constitutione, sine ope repræsentationis, oriri debent.

XV. De moribus.

XVI. De variis agnitionis speciebus.

XVII. De fabulis componendis monita generalia.

XVIII. Tragœdiæ partes duæ nexus et solutio.

XIX. Tragœdiæ species quatuor. Implicita, pathetica, ethica, simplex. Fabulæ epicæ magnitudo tragœdiæ non convenit. — Chorus actoris partes sustinere debet. De sententia.

XX. De dictione. Dictionis partes. Litera, syllaba, conjunctio; nomen, verbum, articulus, casus, oratio.

XXI. Vocabulorum species duæ, simplex et compositum. — Species aliæ, proprium, glossema, metaphora, ornatus, extensum, imminutum, mutatum.

XXII. Nominum genera. Masculinum, fœminium, neutrum. Dictionis virtus Quæ vocabulorum species quibus poematibus optime conveniant.

XXIII. De epopoeia. In constitutione fabulæ iisdem legibus, quibus tragœdia, subjicitur poema epicum.

XXIV. Easdem etiam species habere debet, et partes secundum qualitatem, præter melodiam et repræsentationem.

XXV. A tragœdia differt epopoeia mole operis, et metro; quod non aliud quam heroicum debet esse. In epopoeia poetam ipsum quam minime loqui oportet. In hac mirabilia facilius quam in tragœdia exhibentur. Quo mendaciorum genere utendum sit in epopoeia. Impossibilia et improbabilia quomodo in epopoeiam admitti possint. In quibus locis dictio elaboranda sit. De criminationibus, quæ poetis objici solent, et quibus modis repelli debeant.

XXVI. Epopoeiæ collatio cum tragœdia.

§ 3.

Placita Aristotelis de imitatione.

Ex iis capitibus, quæ modo enumerabamus, primo in censum veniunt tria priora. Sic autem loquitur initio cap. II.

« Ἐποποιία δὴ καὶ ἡ τῆς τραγῳδίας ποίησις, ἔτι δὲ κωμῳδία, καὶ ἡ διθυραμβοποιητικὴ, καὶ » τῆς αὐλητικῆς ἡ πλείση καὶ κιθαριστικῆς, πᾶσαι τυγχάνουσιν, οὖσαι μιμήσεις τὸ σύνολον. Διαφέρουσι » δὲ ἀλλήλων τρισίν· ἢ γὰρ τῷ γένει ἑτέροις μιμεῖσθαι, ἢ τῷ ἑτέρα, ἢ τῷ ἑτέρως καὶ μὴ τὸν αὐτὸν » τρίπον. »

Innumeræ hujus loci sunt explanationes, quisque commentator novam secutus est explicandi viam, a præcedentium maxime deflectentem. Optima atque simplicissima mihi videtur ratio, qua imitationem sensu fictionis accipiamus (amplectitur autem fictio, historias, facta, characteres, uti a poeta in imitatione finguntur vel inveniuntur; et in universum opposita est illi factorum essentiæ, quæ historiæ provincia est (1)) traductæ sive ad formam dramaticam sive ad simplicem narrationem poetæ ipsius (2). Hoc confirmatur toto capite IX ubi ex industria dixit, id quod poetam constituit, μιμητίκην inventionem fabulæ esse; « ποιητὴν μύθων εἶναι δεῖ ποιητὴν, ὅσῳ ποιητὴς κατὰ τὴν μίμησίν ἐστι· μιμεῖται δὲ τὰς πράξεις » (3).

Sic alia eaque nova hic oritur difficultas. Capite enim XXI dicit « αὐτὸν δεῖ » τὸν ποιητὴν ἐλάχιστα λέγειν, » et addit « οὐ γάρ ἐστι κατὰ ταῦτα μιμητής; antea vero dixerat: « μιμεῖσθαι ἐστὶν καὶ μὴ μεταβαλλόντα. » Hæc pugna a pluribus observata; a paucis tantum in concordiam redacta est. Nulla alia hujus difficultatis tollendæ via mihi patere videtur nisi ponamus, *Aristotelem* hic comparative locutum esse, atque significare voluisse, poetam tum arctissimo et efficacissimo sensu esse imitatorem (4).

Cæterum *Aristotelem* suas notiones de imitatione poetica a dramate duxisse,

(1) Μῦθος.... λόγος ψευδὴς εἰκονίζων τὴν ἀλήθειαν. — *Suidas* et *Hesychius* in voce μῦθος. Cf. *Twining*. On poetry considered as an imitative art. pag. 19. 4°.

(2) Μιμεῖσθαι ἐστὶν..... ὡς τὸν αὐτὸν καὶ μὴ μεταβαλλόντα. Cap. III.

(3) Cf. *Harris* philol. inquiries, p. 139.

(4) Sic etiam *Victorius* « amittit pœne eo tempore nomen poetæ. » *Castilvetri* solutio hujus difficultatis eadem fere est; hujus sententia tantopere convenit cum mea, ut ejus verba hic apponere liceat. In commentario de dramatica parte poematis epici sic loquitur: « Si » domanda qui *solo rassomigliativo*, non perche aniora, quando il poeta narra senza intro» ducimento di persodi parole diritte, figurano, rappresentano, et rassomigliano *Meglio* le » parole, che le parole poste in luogo di *cose* non figurano, non rappresentano, non ras» somigliano le cose, in guisa che, in certo modosi puo dire che il rappresentano sentare parole » con parole sia rassomigliare; e il rappresentare cose le parole non sia rassomigliare, pa» rogonando l'un rassomigliare con l'altra et non semplicemente (p. 554). »

ex omnibus ejus effatis apparet. Ejus sententia de eminentia dramaticæ poeseos non tantum enunciatur capite ultimo, sed ubique est notata. Epicum quidem tangit, mox tamen dimittit. Dramaticam poesin, ut peculiariter μιμητικὴν eum considerasse, patet etiam e prima de epica sive narrativa imitationis regula, hujus fabulam dramatice componendam esse, uti in tragœdia (1).

. Epicum carmen tragœdiam et comœdiam imitatione continere infra demonstrabitur.

Alia tamen Dithyrambicæ poeseos ratio est, quæ variis modis est accepta. Pauca vero quæ supersunt, ad hunc nodum solvendum sufficiunt, iis saltem qui difficultatem tolli contendunt (2).

Eo loco ubi varia objecta imitationis recenset *Aristoteles*, Dithyrambica poesis expresse ei dicitur imitari actiones, characteres et mores, æque ac epica ac dramatica: peculiariter vero mentionem facit *Persarum* et *Cyclopum*, quippe quos in dithyrambica et comica poesi *Timotheus* et *Philoxenus* imitati fuerant (3). Concludere igitur licet, eum hancce poeseos speciem μιμητικὴν habuisse, quia narrationes mythologicæ, quæ materiam iis hymnis præbuerant, revera partes erant eorum religionis, nec pendebant ab imaginandi poetæ facultate; tam, in extensione harum Historiarum, in descriptione actionum et delineatione characterum, ipsorum deorum non solum, sed aliorum etiam heroum, phantasia et inventio ejus magis minusve uti licuit.

Hæc igitur secundum *Aristotelem* erat imitatio: forma ejus imitationis partim aut dramatica, aut simpliciter narrans, quum ipse loquitur poeta. Poesin dithyrambicam in primis hujus fuisse speciei in *Platonis* effato latere videtur ubi poeseos devisionem tripartitam dicit, et tanquam exemplum narrationis, simplicis dithyrambiam citat: « εὕροις δ' ἂν αὐ την μαλιστα κοῦ ἐν Διθυράμβοις. » (4) Illud μαλίςα κοὺ tamen magnam hic habere vim videtur ad firmandam aliam conjecturam, dithyrambum nempe interdum imitantem esse, arctissima, qua *Plato* accipiebat,

(1) Τοὺς μύθους καθαπὲρ ἐν ταῖς τραγῳδίαις δραματίκους. Cap. XXIII.

(2) Sunt enim alii qui hunc locum explicari posse negant, uti *Paul. Benius* locum. p. 59. « Sic sane, inquit, ipsemet *Aristoteles* excitandus esse ab inferis, qui hunc solveret nodum, » seque ab aperta hujus modi repugnantia liberaret ».

(3) Ὁς Πέρσας καὶ Κυκλῶπας Τίμοθεος και Φιλόξενος.

(4) Republ. III, 394.

significatione: dramaticam nempe partem epici carminis interdum in eo admitti. Exempla occurrunt in odis Pindaricis (1) et etiam multæ odæ Horatianæ sunt dramaticæ (2).

De enthusiastica et exsultante, quæ hymnis Bacchicis inprimis tribuebatur indole, non est quod dubitemus, an magis severi et moratiores facti fuerint (3).

Dithyramborum tamen poesis non statim μιμητικὴ fuisse videtur, verum gradatim talis evasisse; cujus, rei caussam *Aristoteles* in harmonicis problematibus quærendam censet, uti deinceps videbimus. — Quam arcte etiam apud veteres cum poesi juncta fuerit musica, demonstraturus, fines quæstionis excede re mihi videor, quare missam illam disquistionem facio (4).

Hæc autem sufficienter de speciebus monita videntur, quare ad imitationem revertimus.

« Διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων τρίσιν· ἢ γὰρ τῷ γένει ἑτέροις μιμεῖσθαι, ἢ τῷ ἕτερα, ἢ τῷ ἑτέρως, » καὶ μὴ τὸν αὐτον τρόπον. »

Tres igitur imitationis partes distinguit *Aristoteles*, quarum prima amplectitur instrumenta imitationis, harmoniam scilicet et rhythmum; altera res circa quas versatur imitatio, sive objectum, vel objectum nempe vel personas; tertia denique complectitur modum, quando poeta aut ipse agit, aut alios loquentes agentesve inducit, vel utrumque conjungit.

Has imitationis partes capit. II et III explicavit, e quibus sequentia, quantum *Aristotelis* abrupta loquendi et scribendi ratio permisit, excerpsi.

(1) *Olymp* I. antistr. γ, ubi loquitur Pelops. Cf. Olymp. VI. Epod. et γ. VIII. Ep. β. et prophetiam amphiarai in Pyth. VIII. Sthroph. γ.

(2) Vid. in primis Epod. V.

(3) Exsultans fuit et inconstans et tumidum, atque totus Bacchus « ut loquitur Scaliger. Poet. l. I. c. 46. *Horatius* Od. l. IV. Od. II vs. 10.

« Pindarus.....................
» Seu per audaces nove dithyrambos
» Verba devolvit, numerisque fertur
» Lege solutis ».

(4) De musica vid. *Twining.* qui laudabilia multa monuit in dissert: *on the word imitative as applied to music.*

Ἡ δὲ ἐποποιία μόνον τοῖς λόγοις ψιλοῖς ἢ τοῖς μέτροις· καὶ τούτοις εἴτε μιγνῦσα μετ' ἀλλήλων, εἴθ' ἑνί τινι γένει χρωμένη τῶν μέτρων, τυγχάνουσα μέχρι τοῦ νῦν. Οὐδὲν γὰρ ἂν ἔχοιμεν ὀνομάσαι κοινὸν τοὺς Σώφρονος καὶ Ξενάρχου μίμους, καὶ τοὺς Σωκρατικοὺς λόγους· οὐδὲ εἴτις διὰ τριμέτρων ἢ ἐλεγείων, ἢ τῶν ἄλλων τινῶν τῶν τοιούτων ποιοῖτο τὴν μίμησιν. Πλὴν οἱ ἄνθρωποί γε, συνάπτοντες τῷ μέτρῳ τὸ ποιεῖν. τοὺς μὲν ἐλεγειοποιοὺς, τοὺς δὲ ἐποποιοὺς ὀνομάζουσιν, οὐχ ὡς τοὺς κατὰ μίμησιν ποιητὰς, ἀλλὰ κοινῇ κατὰ τὸ μέτρον προσαγορεύοντες· καὶ γὰρ ἂν ἰατρικὸν ἢ φυσικὸν (1) τι διὰ τῶν μέτρων ἐκφέρωσιν, οὕτω καλεῖν εἰώθασι· Οὐδὲν δὲ κοινόν ἐστιν Ὁμήρῳ καὶ Ἐμπεδοκλεῖ, πλὴν τὸ μέτρον δι' ὁ τὸν μὲν ποιητὴν δίκαιον καλεῖν, τὸν δὲ φυσιόλογον μᾶλλον ἢ ποιητήν. Ὁμοίως δὲ κἂν εἴτις (2) ἅπαντα τὰ μέτρα μιγνύων, ποιοῖτο τὴν μίμησιν ἐξ ἁπάντων τῶν μέτρων οὐκ ἤδη καὶ ποιητὴν προσαγορευτέον. Εἰσὶ δὲ τινες, αἳ πᾶσι χρῶνται τοῖς εἰρημένοις· λέγω δ'ἐ οἷον, ῥυθμῷ καὶ μέλει καὶ μέτρῳ· ὥσπερ ἥ τε τῶν διθυράμβων ποίησις, καὶ ἡ τῶν νόμων; καὶ ἥ τε τραγῳδία καὶ ἡ κωμῳδία· διαφέρουσι δὲ ὅτι αἱ μὲν ἅμα πᾶσιν, αἱ δὲ κατὰ μέρος.

Jam e verbis τοῖς λόγοις ψιλοῖς κ. τ. λ. nonnulli deduxerunt poema Epicum secundum *Aristotelis* sententiam in orationem pedestrem converti posse, sed perperam, ut opinor. Conjunctio enim ἢ explanandi sive declarandi vim habet Sic etiam mox cap. V. καθόλου ποιεῖν λόγους ἢ μύθους. Declaratio autem in hoc loco non inutilis est, cum λόγος sit vox generalis, quæ duas complectitur species. « Ἄρα γὰρ οὐδ' ὁ λόγος ἐστὶ γένικος, οὗ εἴδη ὁ ἔμμετρος καὶ ὁ πεζὸς (3), ὁ λόγος ἐστὶ πεζῆς τε » καὶ ἐμμέτρου λέξεως σύνθεσις (4). » Epopoeiæ autem λόγοι sive metra ψιλοὶ dicuntur, quod modis musicis non sunt accommodata: τὴν ψιλομετρίαν infra vocavit: sic etiam *Plato* in *Phædone:* Ὁμήρῳ καί εἴτις ἄλλος αὖ ποιήσει ψιλὴν ἢ ἐν ᾠδῇ. Lyricæ scilicet quæ cantu ut plurimum instructa fuit (5).

Deinde caussam exponit cur sub Epopoeiæ nomine comprehenderit poemata omnigena, sive uno sive pluribus conscripta, melodia autem carentes. In enu-

(1) Ita verissime correxit *Heinsius* pro μουσικόν. De musico enim poemate nullibi legimus, de physicis nonnunquam, speciatim *Empedoclis.* Cf. Diog. Laert. Emp. ad fin « τὰ μὲν οὖν » περὶ φύσεως αὐτῷ καὶ οἱ καθάρμοι, εἰς ἔπη τείνουσι πεντακισχίλια, ὁ δὲ ἰατρικὸς λόγος, εἰς ἔπη » ἑξακόσια. »

(2) Supra dixerat scriptores, qui non imitantur, licet metro epico vel eligiaco scripsissent, ἐποποιοὺς et ἐλεγειοποίους male vocari; addit nunc poetam, si quis per metra omnigena imitatus fuerit, non idcirco ex metris omnigenis vocandum esse παμμετροποιόν.

(3) *Strabo* l. I. p. 34.

(4) *Dionys. Trax*, apud *Fabric.* Biblioth. Græc. v. 7.

(5) *Strabo.* l. XIV. p. 684. Cf. Merkwürdigkeeten zur Geschichte der gelehrten II. p. 222.

meratis poematum speciebus hoc præcipue disquisitione indiget, quo jure *Dialogi Socratici* in numerum poematum metricorum referantur, quum tamen omnes *Xenophontis*, *Platonis* et *Aeschinis* prosa oratione conscripti sint. Merito autem illud factum esse, docet locus quem ex libro de poetis servavit *Athenæus* l. XI. p. 505, qui magnam huic loco affert lucem, modo recté intelligatur. « Ἀριστοτέλης δὲ ἐν τῷ περὶ ποιητῶν οὕτως γράφει· οὐκοῦν οὐδὲ ἐμμέτρους τοὺς καλουμένους Σώφρονος » καὶ Ξενάρχου μίμους μὴ φῶμεν εἶναι λόγους καὶ μιμήσεις, ἢ τοὺς Ἀληξαμένου τοῦ Τηΐου τοὺς πρώ » τους γραφέντας τῶν Σωκρατικῶν διαλόγων. » Hæc utrum interrogative an affirmative accipiamus, nihil refert. Ex collatione eorum cum loco, de quo nunc agitur, probabiliter, ut videtur, efficitur τοὺς Σωκρατικοὺς λόγους hic non de omnibus *Dialogis Socraticis* intelligendum esse, sed speciatim de iis, quos *Alexamenus* scripsit, ab aliis, quod ad formam, diversos: alioquin non addidisset auctor τοὺς πρώτους γραφέντας. Efficitur denique *Alexameni* dialogos metrice conscriptos fuisse; nam ἐμμέτρους utrique sententiæ parti adjungendum esse, veri quam maxime simile est; quod si hoc minus certum sit, dubitare saltem non licet, quin dialogi illi eodem orationis genere sive ligato sive soluto, quo *Sophronis* mimi conscripti fuerint, hos autem metrice fuisse scriptos abunde patet (1).

Hisce autem assumtis, non immerito *Dialogi Socratici*, quales scilicet *Alexamenus* scripserat, sub nomine Epopoeiæ latere videntur, cum nomen illud tam late pateat, ut poemata quælibet, melodia autem destituta, complectatur.

Quod vero ad enuntiationem *de Empedocle* attinet, statuendum videtur *Aristotelem* argumenta mere scientifica in poesi admittere noluisse, atqui igitur eum poetæ nomen *Empedocli* denegavisse; quia naturæ philosophiam poetice tradebat. — Sic enim tollitur pugna quæ cæteroquin obtinet hoc inter et aliud *de Empedocle* judicium, apud Diog. Laert. VIII. 57. « Ἐν δὲ τῷ περὶ » ποιητῶν φησιν Ἀριστοτέλης, ὅτι καὶ Ὁμήρικος ὁ Ἐμπέδοκλης καὶ δεινὸς περὶ τὴν φράσιν γέγονε, » μεταφόρικος τε ὤν, καὶ τοῖς ἄλλοις περὶ ποιητικὴν ἐπιτεύγμασι χρώμενος. »

De origine et etymologia Dithyramborum et Nomicorum multis disserere hic nihil attinet, cum vix ac ne vix quidem ex veterum reliquiis aliquid ad hoc genus pertinens, supersit. Videtur autem Dithyrambus antiquitus in honorem *Bacchi*, nomos autem in *Apollinis* laudem conscriptus; uti tradit *Proclus*

(1) De Sophronis mimis cf. Cl. *Valckenaer* in Theocrit. Idyll. (Lugd. Bat. 1773.) p. 200.

Chrestomath. p. 344. ed. Sylb. (1). Præcipua utrumque genus inter differentia erat, quod *Dithyrambi* a Choro canebantur ad tibiam, *Nomi* a citharœdo ad citharam. Hæ autem tamquam duæ species principes poeseos Melicæ proponuntur, quæ scilicet τῷ τελείῳ μέλει per totum utebantur, uti tragœdia et comœdia in partibus saltem (2).

In posteriori tandem capitis II parte ita legimus.

« Ἐπεὶ δὲ μιμοῦνται οἱ μιμούμενοι πράττοντας, ἀνάγκη δὲ τούτους ἢ σπουδαίους ἢ φαύλους εἶναι,
» ἤτοι βελτίονας ἢ καθ' ἡμᾶς, ἢ χείρονας, ἢ καὶ τοιούτους ἀνάγκη μιμεῖσθαι· δῆλον δὴ, ὅτι καὶ
» τῶν λεχθεισῶν ἑκάστη μιμήσεων ἕξει ταύτας τὰς διαφορὰς, καὶ ἔσται ἑτέρα τῷ ἕτερα μιμεῖσθαι,
» τοῦτον τὸν τρόπον. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς διθυράμβους καὶ περὶ τοὺς νόμους μιμήσαιτο ἄν τις.
» Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ διαφορᾷ καὶ ἡ τραγῳδία πρὸς τὴν κωμῳδίαν διέστηκεν, ἡ μὲν γὰρ χείρους ἡ
» δὲ βελτίονας μιμεῖσθαι βούλεται τῶν νῦν. »

Pauca ad hunc locum animadvertenda habeo. Σπουδαῖοι erant nobiles viri inprimis præclara virtute præditi, deque patria sua rebus gestis optime meriti, quos alibi vocat καλοὺς, βελτίονας, σεμνοτέρους; quibusque opponuntur deteriores φαῦλοι (3).

Supra denique memoravi *Aristotelis* problema, unde patet Dithyrambum non ab origine imitatam fuisse, sed deinde in imitationem incidisse. Invenitur in XV Harmon. Problematum sect. 19 ubi dicitur Dithyrambus postquam imitari cœpit, formam antistrophicam, qua antea induebatur, exuisse (4). Hujus rei caussa in eo est quærenda, quod antiquitus hymni Dithyrambici canebantur Choris nobilium (ἐλευθέρων.), qui non didicerant secundum cantus leges vocem flectere (ἀγωνιστικῶς ᾄδειν), quare verba accommodabantur simplicissimis melodiis (5).

Pergamus jam ad caput tertium.

« Ἔστι δὲ τούτων τρίτη διαφορὰ τὸ, ὡς (6) ἕκαστα τούτων μιμήσαιτο ἄν τις. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς αὐ-

(1) Pauca sed notatu dignissima de natura utriusque poematis, ipsius *Aristotelis* ætate, leguntur in ipsius Probl. XV. 19.

(2) Cf. *Batteux,* Mémoires de l'Acad. des Inscript. t. X p. 219. d'*Orville* Van. Crit. p. 649.

(3) Vid. *Cren* et *Rambach* ad Casaub. de P. S. p. 79. et *Batteux* ibid. t. 39. p. 55.

(4) Ἐπειδὴ ἐν μιμητικοὶ ἐγένοντο, οὐκ ἔτι ἔχουσιν ἀντιστρόφους· πρότερον δὲ εἶχον.

(5) Διὸ αἱ ἁπλούστερα ἐποιοῦντο αὐτοῖς τὰ μέλη· ἥδε ἀντίστροφος ἁπλοῦν· ἀριθμὸς γάρ ἐστι καὶ ἑνὶ μετρεῖται.

(6) Cf. locus supra allatus Platon. Rep. III. p. 623. Steph.

» τοῖς καὶ τὰ αὐτὰ μιμεῖσθαι ἐστιν, ὅτε μὲν ἀπαγγέλλοντα ἢ ἕτερόν τι γιγνόμενον, ὥσπερ Ὅμηρος » ποιεῖ, ἢ ὡς τὸν αὐτὸν, καὶ μὴ μεταβάλλοντα ἢ πάντας ὡς πράττοντας καὶ ἐνεργοῦντας τοὺς » μιμουμένους. Ἐν τρισὶ δὴ ταύταις διαφοραῖς ἡ μίμησις ἐστιν, ὡς εἴπωμεν κατ' ἀρχὰς, ἐν οἷς τε » καὶ ἃ, καὶ ὥς. Ὥστε τῇ μὲν ὁ αὐτὸς ἂν εἴη μιμητὴς Ὁμήρου Σοφοκλῆς· μιμοῦνται γὰρ ἄμφω » σπουδαίους· τῇ δὲ Ἀριστοφάνει· πράττοντας γὰρ μιμοῦνται καὶ δρῶντας ἄμφω. Ὅθεν καὶ δράματα » καλεῖσθαι τινὲς αὐτὰ φᾶσιν, ὅτι μιμοῦνται δρῶντας. »

Aristoteles igitur in enumerandis tribus poeseos speciebus, mere dramaticam nempe, simpliciter narrantem et mixtam, in eo cum *Platone* convenit, verum maxima commentatorum pars credidit *Aristotelem* oportere illas eodem modo enumerare, quo *Plato* fecerat; quare hujus loci constructionem exacte ad *Platonis* divisionem accommodaverunt.

§ 4.

De Tragœdiis.

Missa divisione poeseos, et tragœdiæ atque comœdiæ historia, statim transeo ad cap. VI, ad definitionem scilicet tragœdiæ. Hic autem: « Περὶ δὲ τρα- » γῳδίας λέγωμεν, ἀπολαβόντες αὐτῆς ἐκ τῶν εἰρημένων τὸν γιγνόμενον ὅρον τῆς οὐσίας. Ἔστιν οὖν » τραγῳδία μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας, μέγεθος ἐχούσης· ἡδυσμένῳ λόγῳ, χωρὶς ἑκάστου » τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις· δρώντων, καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας· δι' ἐλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν » τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν. Λέγω δὲ ἡδυσμένον μὲν λόγον, τὸν ἔχοντα ῥυθμὸν καὶ ἁρμονίαν καὶ » μέλος· τὸ δὲ χωρὶς τῶν εἰδῶν, τὸ διὰ μέτρων ἔνια μόνον περαίνεσθαι, καὶ πάλιν ἕτερα διὰ μέλους. »

Qualis autem esset illa τῶν παθημάτων κάθαρσις quam tragœdiæ tanquam propositum esse statuit *Aristoteles*, optandum foret eum paullo fusius exposuisse. Se autem latius expositurum esse pollicebatur Polit l. VIII. l. 7. « Τί δὲ λέγομεν » τὴν κάθαρσιν, νῦν μὲν ἁπλῶς, πάλιν δ' ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς ἐροῦμεν σαφέστερον. » Cum autem quæ in hoc libro περὶ καθάρσεως illius omnia prorsus perierint, non inutile mihi videtur hic apponere integrum illum ex Politicis locum, ex quo aliqua certe auctoris menti aperiundæ affulgeat lux. Sic fere se habet: « Ἐπεὶ δὲ τὴν διαίρεσιν » ἀποδεχόμεθα τῶν μελῶν, ὡς διαιροῦσι τίνες τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ, τὰ μὲν ἠθικὰ, τὰ δὲ πρακτικὰ, τὰ » δ' ἐνθουσιαστικὰ τιθέντες. καὶ τῶν ἁρμονιῶν τὴν φύσιν πρὸς ἕκαστα τούτων οἰκείαν ἄλλην πρὸς ἄλλο » μέρος τιθέασι. φαμὲν δ' ὁμιᾶς ἕνεκεν ὠφελείας τῇ μουσικῇ χρῆσθαι δεῖν, ἀλλὰ καὶ πλειόνων χαρίν· » καὶ γὰρ παιδείας ἕνεκεν καὶ καθάρσεως (τί — — — — — — — — — — —) τρίτον δὲ πρὸς διαγωγὴν, » πρὸς ἄνεσίν τε καὶ πρὸς τὴν τῆς συντονίας ἀνάπαυσιν φάνερον ὅτι χρηστέον μὲν πάσαις ταῖς ἁρμονίαις,

» οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον πάσαις χρηστέον, ἀλλὰ πρὸς μὲν τὴν παιδείαν ταῖς ἠθικωτάταις. πρὸς δὲ
» ἀκρόασιν, ἑτέρων χειρους γούντων; καὶ ταῖς πρακτικαῖς καὶ ταῖς ἐνθουσιαστικαῖς. Ὃ γὰρ περὶ ἐνίας
» συμβαίνει πάθος ψυχὰς ἰσχυρῶς, τοῦτο ἐν πάσαις ὑπάρχει· τῷ δὲ ἧττον διαφέρει καὶ τῷ μᾶλλον·
» οἷον ἔλεος καὶ φόβος· ἔτι ὁ ἐνθουσιασμος. Καὶ γὰρ ὑπὸ ταύτης τῆς κινήσεως κατακώχιμοι τινες εἴσιν·
» ἐκ δὲ τῶν ἱερῶν μελῶν, ὁρῶμεν τούτους ὅταν χρήσωνται τοῖς ἐξοργιάζουσι τὴν ψυχὴν μέλεσι,
» καθισταμένους, ὥσπερ ἰατρείας τυχόντες καὶ καθάρσεως· ταὐτὸ διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον, πάσχειν καὶ
» τοὺς ἐλεημόνας, καὶ τοὺς φοβητικοὺς, καὶ τοὺς ὅλως παθητικοὺς· τοὺς δ᾽ ἄλλους, καθ᾽ ὅσον ἐπιβάλλει
» τῶν τοιούτων ἑκάστῳ· καὶ πᾶσι γίγνεσθαι τινὰ κάθαρσιν, καὶ κουφίζεσθαι μεθ᾽ ἡδονῆς. »

Ex iis, quæ de musica dicuntur colligere licet, ut videtur, *Aristotelem* eodem fere modo de poesi etiam tragica ratiocinatum fuisse, ut scilicet probaret affectus misericordiæ atque metus, qui tragœdiæ vehementissime agitantur, non inde nutriri et sustentari, quod criminatus fuerat *Plato* (de Rep. l. III. init.), sed levari contra et tolli; proinde τούτων παθημάτων κάθαρσιν esse singulare opus et propositum quasi tragædiæ (1) cum reliqua poeseos species vel doctrinæ vel humanitati augendæ sint aptiores. Qua argumentorum serie ita concluserit philosophus, non in promptu est exponere, cum ipsa illa argumenta omnia fato perierint; et ne unus quidem ex veteribus supersit, qui ejus sententiam de hac per tragœdiam κάθαρσιν, vel illustraverit, vel memoraverit saltem.

§ 5.

De comœdia.

Transeamus jam ad comœdiæ propositum.

Pauca tantum ex iis quæ de comœdia scripserat Aristoteles nobis supersunt,

(1) « Gelyk het Treurspel in verhevenheid van bedoelingen, in deftigheid van uitdrukking » het Blyspel overtreft, zoo heeft het, behalve al de andere opgenoemde voordeelen ook nog » dit boven de andere dichtsoorten, en vooral boven het blyspel, voor uit, dat het byna uit- » sluitend bestemd is tot het opwekken van dat teeder gevoel, dat zoo geheel berekend is naar onzen » toestand op deze wereld, als wezens, onafhankelyk van de onvermydelyke, aan ons aardsche » leven verbondene ongelukken. -- Verheven in deszelfs aanleg, grootsch in deszelfs uitwen- » dige vertooning, heilzaam in deszelfs uitwerkselen, is het Treurspel niet zonder reden by de » meeste, zoo niet by alle beschaafde volkeren, met geestdrift beoefend. Vid. Cl. *van Limburg Brouwer.* (Over het nationaal Tooneel.) p. 6.

ea tamen pauca sufficere videntur ad indicandam philosophi hac de re sententiam.

Cap. V. legimus : « ὥσπερ δὲ καὶ τὰ σπουδαῖα μάλιστα ποιητὴς Ὅμηρος ἦν· οὕτω καὶ τὰ τῆς » κωμῳδίας σχήματα πρῶτος ὑπέδειξεν, οὐ ψόγον, ἀλλὰ τὸ γελοῖον δραματοποιήσας. » Et paullo inferius : « ἡ δὲ κωμῳδία ἐστὶν, ὥσπερ εἴπομεν, μίμησις, φαυλοτέρων μὲν, οὐ μέντοι κατὰ πᾶσαν » κακίαν· ἀλλὰ τοῦ αἰσχροῦ ἐστὶ τὸ γελοῖον μόριον· τὸ γὰρ γελοῖον ἐστὶν ἁμάρτημά τι καὶ αἶσχος » ἀνώδυνον, καὶ οὐ φθαρτικόν. οἷον, εὐθὺς τὸ γελοῖον πρόσωπον αἰσχρόν τι καὶ διεστραμμένον ἄνευ ὀδύνης. »

Falluntur omnes illi, qui hæc tanquam definitionem comœdiæ nobis ad nauseam usque obtrudere cupiunt ; *Aristotelem* hic non definivisse cuique patebit libri hujus seriem paullisper consideranti.

Historiam scilicet brevem illam, quam de tragœdia atque comœdia scripserat, absoluturus, repetit quod supra memoraverat, comœdiam esse imitationem τῶν φαύλων ; ad vocem autem φαῦλον, eam paullo accuratius explicat. Idcirco autem illud repetit, quoniam aperit caussam, quare comœdia ab incunabulis suis non serio exculta est, ideoque primam historiæ suæ partem habet obscuriorem ; definitioni vero neque hic locus erat, neque si eam dare voluisset philosophus, tam perverse eam tradidisset ; ex tribus poeticæ imitationis speciebus, eam tantum, quæ circa objectum versatur, describens.

Cæterum *de Ridiculo*, cujus natura hic in transitu quasi indicatur, fusius et accuratius sine dubio egerat noster, in aliqua hujus operis parte, quam fata nobis inviderunt ; eam scilicet qua ex industria comœdiam tractavit. Rhetor. l. I. c. II. dicit : « Διώρισται δὲ περὶ γελοίων ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. Et l. III. c. 18. περὶ δὲ » τῶν γελοίων — — εἴρηται πόσα εἴδη γελοίων ἐστὶν ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς, ὧν τὸ μὲν ἁρμόττει » ἐλευθέρῳ, τὸ δὲ οὔ· ὅπως οὖν τὸ ἁρμόττον αὑτῷ λήψεται· ἐστὶ δ' ἡ εἰρωνεία τῆς βωμολοχίας ἐλευ- » θεριώτερον. ὁ μὲν γὰρ αὑτοῦ ἕνεκα ποιεῖ τὸ γελοῖον, ὁ δὲ βωμολόχος ἑτέρου. » Ex posterioribus illis abunde patet, Aristotelem ad alium quemdam locum respexisse præter illum qui superest, quique unicus nobis de comœdia restat. Licet igitur non adsit plena omnibusque numeris absoluta comœdiæ definitio, facile tamen ex dictis efficitur, non talem esse ejus indolem, ut inde aliquid detrimenti capiant mores, sed potius ut joci innocui plebs delectetur.

§ 6.

De fabula.

Uti *Plato* ita et *Aristoteles* poetis fabulas scribendas esse, contendit; hic vero plura eaque majoris momenti affert hac de re, quam ille. Cap. 7. 89, 10. *Plato* enim, quum simpliciter dixisset fabulas, non vero orationes a poetis esse scribendas, hoc latius exposuit *Aristoteles*, fabulam dicens primariam tragœdiæ partem ἀρχὴ μὲν οὖν καὶ οἷον ψυχὴ ὁ μύθος τῆς τραγῳδίας. Ἐστὶ δὲ ὁ μυθος τῆς μὲν πράξεως μίμησις. Latius deinde fabulam ejusque criteria explicat, quæ tamen quominus omnia afferam, prohibet quæstionis propositum. Lubens autem plura etiam de Aristotelis placitis monerem, sed tandem finis operi videtur imponendus; omnia enim, quæ Plato habet, jam apud Aristotelem etiam indicavisse mihi persuasum habeo.

COMPARATIO.

Expositis iis quæ utrique et *Platoni* et *Aristoteli*, quod ad principia artis poeticæ placuerunt, instituenda foret comparatio inter utriusque philosophi placita; sed valde dubito an ea comparatione indigeant, quum ubique adjeci in scriptione mea, rationes quibus illi hæc statuentes ducti fuerint; et quoniam nihil iis videtur commune, nisi quod eandem tractaverint materiem diverso prorsus modo. Quæ enim *Plato* de iis effatus est, legimus in republica, neque illa protulit quasi de industria de arte poetica ejusque principiis agens, sed ut philosophus suæ singulari civitati leges ferens, quibus cives sui ab summum perfectionis fastigium evehere conabatur. Summa autem perfectio adesse nequit, quamdiu homines affectionibus perniciosissimis, corporis satellitibus (uti eas vocat *Tullius*), agitantur; utpote quæ semper in rationalem hominum partem vim suam et imperium exercent; quod ipse noster in *Phædone* fusius exposuit. Quum homo, cui natura cum brutis est communis, ab omni cupiditate immunis esse nequeat, necessario sequitur eum illud perfectionis fastigium attingere non posse. Cum *Cicerone* igitur de *Platonis* republica ita judico: « Princeps ille, quo nemo in scribendo præstantior fuit, aream sibi » sumsit, in qua civitatem exstrueret arbitratu suo; præclaram illam quidem » fortasse, sed a vita hominum abhorrentem et a moribus. » Ne tamen virum ita accusando, in temeritatis crimen incidisse videar, age pauca ad nostram doctrinam stabiliendam adjiciamus.

Platonem civium salutis amorem captum ex civitate sua arcuisse *imitationem*, supra jam ostendimus. Opinabatur enim hanc nimis esse nocituram, malis, quibus homines polluerenter, proponendis exemplis, malisque, quæ aliquando bona induta specie, hominum animis offerrentur, factis; poetæ enim *Platonis* ætate soli fere erant, quibus ad educandos erudiendosque liberos magistris utebantur parentes. A poëtarum latere nunquam recedebant pueri, et ab iis quid bonum quid utile esset, accipiebant. — At vero, sic ratiocinatur *Plato*, ab iisdem poetis, quorum ab ore pendebant pueri, mala etiam pra-

vaque accipere poterant, quæ eo perniciosiora forent quo pulchriore induti figura tradebantur. Sed ego quæro, an igitur poetæ auctores malorum? Num vero ipsa mali fons in hominum animis est quærendus? Non is ego sum, qui diffitear, sensum mali excitari posse ab aliis, in primis cum illa suaviter proponuntur; sed hæc ratio minime sufficere videtur, ut imitationem arceamus prohibeamusque. Mediam hac in re viam præclare notavit *Plutarchus.* « Ἐν οἷς » (inquit) μάλιστα δεῖ τὸν νέον ἐθίζεσθαι, διδασκόμενον ὅτι τὴν πρᾶξιν οὐκ ἐπαινοῦμεν, ἧς » γέγονεν ἡ μίμησις, ἀλλὰ τὴν τέχνην, εἰ μεμίμηται προσηκόντως τὸ ὑποκείμενον. » Et paullo inferius c. IV. « ἡ γὰρ τοῦ φαύλου διάθεσις ἔργου καὶ μίμησις, ἂν προσαποδῷ τὴν συμβαίνουσαν, » αἰσχύνην καὶ βλάβην τοῖς ἐργασαμένοις ὠφέλησεν, οὐκ ἔβλαψε τὸν ἀκροώμενον (1). » Hoc si animo volvisset *Plato*, poematum mala vitare, bonis utique frui posuisset. Hæc vero non unica fuit imitationis arcendæ causa. Præterea enim maxime cum ipsius proposito congruebat, ut cives suos omni affectione immunes sibi fingeret. Imitatio enim homines proponit ut sunt, non uti esse eos oportet. Homo autem rudis et incultus, qui sensuun titillationibus, non rationi vel philosophiæ, obsequium tribuit, et vehementius suas affectiones externis signis præ se fert; *mœstus* pectus plangit, corpusque lacerat; *iratus* oculis fulminat; *lœtitia se efferens* exsultat fere, omnesque lætitiæ conscios facit. — Non vero tales suos cives voluit, *Plato;* neque tædio neque voluptate affectos, eandem semper frontis serenæ faciem præ se ferre jussit. An tales esse homines possint, merito quæritur; humana enim exuti dignitate, statuæ fierent absque ulla affectione vel ἐνεργείᾳ. *Plato* immo ipse hoc negavit, ubi libro X probum sapientemque virum proponit, qui, præsentibus amicis, justum suum de morte filii occultat dolorem, qui vero solus sibi relictus plorat, atque ita dolori suo frena injicere prorsus nequit. Merito laudantur ii qui affectionibus suis imperant, sed contra in atrocitatis ac inhumanitatis crimen incurrunt ei, qui nulla omnino re commoventur vel ad lætitiam vel ad dolorem. Jam, quid forent *Platonis* illi cives nisi simulatores, qui quid sentirent publice dissimularent?

Opprobrium, quod *Plato* conjecit in illa poematum loca, quibus de Diis, Dæmonibus, illorumque factis agibant, ex eodem fluxit fonte, poetis enim

(1) Plut. de aud. poet. c. 3 et 4. ed. Wyttensb.

non erat imputanda fabula, quam carminibus de Diis et Dæmonibus innectebant; non ipsi illas narrationes finxerunt, sed a vulgo acceptas vulgo referebant. Hæc autem latius exposuisse post *Plutarchum* (l. l. c. II.) prorsus supervacaneum videtur.

Coronidis igitur loco, locum apponere liceat doctissimi *Bakkeri* (1). « *Plato* » (inquit) die in eenen tyd leefde, toen de dichtkunst, en de beeldende kunsten » in Griekenland, den hoogsten trap van luister bereikt hadden, voedde » echter zulke hooge denkbeelden omtrent de beeldende kunsten niet; dewyl » hy haar en de dichtkunst met een te koel wysgeerig oog in zyne Republiek » beschouwde, zoo kon hy daarvan zeggen, dat zy drie trappen vande waar- » heid of de Ideen verwyderd waren, en haar aanzien als nabootzingen » van de afschaduwingen der grondvormen van de intellectuele wereld. De » kunststukken van Phidias en Zeuxis zouden hem tot andere gedachten » gebragt hebben, indien hy zoo veel kunstgevoel, als wysgeerig genie, bezeten » had.

« Plato zag, met de meeste oude wysgeeren, den staatsman of wysgeer als » een veel voortreffelyker wezen dan een kunstenaar of dichter aan. De staat » was het groote doel hunner beschouwingen; alles was hieraan onderge- » schikt. Hy, die den staat wysselyk bestuurde, of goede wetten gaf, was » groot; hy, die de dichtkunst of andere kunsten beoefende, kon weelde en » zedenbederf (in hun gevoelen althans) veroorzaken, en den staat scha- » delyk zyn (2). »

Quod si *Aristotelem* inspicimus, alia prorsus se nobis offert rerum conditio. Optimorum poetarum amore captus, magnam persentiebat eorum utilitatem. Noverat ille nulla magis re reprimi vitia et corrigi, quam gravi et sincera oratione, quam exemplo, quo omnes noxiæ cupiditatum sequelæ civibus ob oculos ponerentur. Profundam omnino humani animi cognitionem ostendisse mihi videtur, quum regulas definiret tragœdiæ, remediaque indicaret quibus, ut propositum consequerentur, utendum foret poetis. Cujus rei si exempla citare vellem, sexcenta ad manum forent, e quibus electio foret difficillima; nullum enim, quod sciam, alicubi dedit præceptum moralitati contrarium,

(1) Vid. *Bakker* Verhandeling over het Ideaal

quare jure sic loquitur *La Harpe* (1). « L'esprit le plus vaste, et le plus éclairé, » que l'antiquité ait eu, Aristote, de la même main, dont il traçait les prin- » cipes de la logique, de la politique et de la morale, a gravé pour l'immor- » talité les règles essentielles de la poetique et de la rhétorique; et son ouvrage, » après tant de siècles révolus, est encore celui qui contient les meilleurs » élémens de ces deux arts. »

Negandum quidem non est, eum arctos nimis posuisse limites poesi, eam restringens ad imitationem naturæ, sed hoc inde in primis proficiscitur, quod præ cæteris diligebat dramaticam poeseos partem. Quid vero sine imitatione tragœdia ? —— Præterea tale judicium de eo ferimus ex ejus scriptis quæ de poesi supersunt; aliter forsitan judicandum foret, si omnia illa, quæ scripsit inspicere liceret. Sed quid multa ? Ex locis supra laudatis satis patet, Aristotelis præcepta quod ad principia poetica multo præ *Platonicis* eminere; hunc vero illi præstare in tradenda ratione poeseos; ita ut si quis auctoris nescius, capite nostro II. lecto, ad III. caput accedat, haud scio an *Platonis* placita *Aristoteli* tributurus sit hujus sententiam Platoni adjudicaturus.

(1) Lycée ou cours de littérature, p. 1.

TANTUM.